

การประเมินผล
โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557
Evaluation for Smart Farmer Development Project
in 2014

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เอกสารวิชาการ เลขที่ 301
กุมภาพันธ์ 2562

Centre For Project and Programme Evaluation
Office of Agricultural Economics
Ministry of Agricultural and Cooperatives
Technical Papers No.301
February 2019

การประเมินผล
โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557

โดย

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เป็นโครงการตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกษตรกรให้มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และผ่านเกณฑ์คุณสมบัติ 6 ประการมีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกร 7.6 ล้านครัวเรือนโดยใช้แนวทางพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ และสร้างบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ทั้งทางด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด เข้าสู่ภาคเกษตรระยะเวลาดำเนินโครงการ 5 ปี ตั้งแต่ปี 2557 – 2561 โดยทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานโครงการ

ผลการประเมินการพัฒนาเกษตรกร ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ร้อยละ 84.51 ได้รับการพัฒนาโดยการฝึกอบรม ร้อยละ 33.91 ได้รับการพาไปศึกษาดูงาน นอกจากนี้การพัฒนาเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer ให้เป็น Smart Farmer ต้นแบบส่งผลให้เกษตรกรในกลุ่ม Existing Smart Farmer ร้อยละ 10.35 สามารถยกระดับขึ้นมาเป็นเกษตรกรในกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ ได้ ส่วนการนำความรู้ที่ได้รับการอบรมไปปฏิบัติ พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ กลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ ซึ่งเกษตรกรทุกรายนำความรู้ไปใช้ประโยชน์รองลงมาได้แก่ เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer ร้อยละ 93.64 และกลุ่ม Developing Smart Farmer ร้อยละ 92.44 เมื่อเปรียบเทียบรายได้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.68 ส่วนเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer มีรายได้ลดลงร้อยละ 4.83 และกลุ่ม Developing Smart Farmer มีรายได้ลดลงร้อยละ 9.04 ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากปัญหาภัยแล้ง และการปรับเปลี่ยนการผลิต

ด้านความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อโครงการฯ ในภาพรวมระดับมากที่สุดที่คะแนนเฉลี่ย 4.27 โดยมีความพึงพอใจต่อความรู้ที่ได้รับช่วงเวลาก่อนอบรม การเอาใจใส่/ติดตามให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ และความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้

ข้อเสนอแนะจากการประเมิน คือ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนเกษตรกรในกลุ่ม Existing Smart Farmer ที่มีความพร้อมที่จะเข้าสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ และมีการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เข้าร่วมเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้นำเครือข่ายจะช่วยให้การดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สำเร็จตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) การถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร ควรแยกกลุ่มเกษตรกรตามคุณสมบัติในส่วนที่ยังเป็นจุดอ่อนของเกษตรกร หรือ ต้องการได้รับความรู้ด้านนั้น เพื่อกำหนดหลักสูตรได้ตอบสนอง/ตรงตามความต้องการของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมทุกคนได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อไป

Executive Summary

Smart Farmer Project has been implemented under the policy of the Ministry of Agriculture and Cooperatives aiming to develop the farmer to earn income amount not less than 180,000 baht/household/year and meet 6 characteristic criteria. The main target of this Project is 7.6 million households in agricultural sector. By following the new theory approach for agricultural development, the new generation of farmer is equipped with the knowledge on production, management and marketing in agricultural sector. This 5-year Project covers the period between 2014 and 2018 in which all departments of the Ministry of Agriculture and Cooperatives are assigned to take part in this Project.

The evaluation of development of 3 farmer groups revealed that 84.51% were developed through the training while 33.91% were taken to pay study visit. The group of Existing Smart Farmer was developed to be a Smart Farmer Model allowing 10.35% of the former to become a Smart Farmer Model. In terms of utilizing the training content into practice, Smart Farmer Model group gained the most benefit as all of the members of this group used such training content while 93.64% of the Existing Smart Farmer and 92.44% of Developing Smart Farmer did so. By comparing the income earned before and after joining the Project, it appeared that Smart Farmer Model's income increased for 4.68% while Existing Smart Farmer's income decreased for 4.83% and Developing Smart Farmer's income decreased for 9.04% part of which were influenced by draught and adjustment to the production.

With respect to the farmer's satisfaction toward the Project, they were satisfied with attendance to this Project from the overall perspective at the highest level with average score of 4.27. Their satisfaction was specifically given to the knowledge gained, training period, care/following up and advice given by the officer and the capacity of the speakers.

To increase the success and efficiency of implementation of the Ministry of Agriculture and Cooperatives policy, 1) The relevant agencies should encourage the Existing Smart Farmers who are ready to be the Smart Farmer Model and participating in the Agricultural Learning Center (ALC) to join the network leader group 2) To receive the concrete achievement of the knowledge transfer, the courses should be set according to the weaknesses or needs of each group of farmers.

(ง)

คำนำ

รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ฉบับนี้ เป็นการประเมินผลได้และผลลัพธ์จากการดำเนินงานโครงการฯ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งทางสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ทำการประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา แก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานโครงการฯ ให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นต่อไป

ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้การประเมินผลในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารการประเมินผลฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบุคคลที่สนใจศึกษาต่อไป

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กุมภาพันธ์ 2562

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(ข)
Executive Summary	(ค)
คำนำ	(ง)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญภาพ	(๗)
บทที่ 1 สาระสำคัญของโครงการ	1
1.1 ความเป็นมาของโครงการ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 เป้าหมายและงบประมาณโครงการ	2
1.4 วิธีการดำเนินงานโครงการ	4
1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการ	5
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการประเมินผล	7
2.1 ความสำคัญของการประเมินผล	7
2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล	7
2.3 ขอบเขตการประเมินผล	7
2.4 การตรวจเอกสารแนวคิด และทฤษฎี	8
2.5 วิธีการประเมินผล	13
2.6 นิยามศัพท์	17
2.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล	18
บทที่ 3 แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer	19
3.1 การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer	21
3.2 การสำรวจ คัดกรอง จัดกลุ่มและคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบ	26
3.3 การเสนอโครงการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer	30
3.4 การดำเนินการพัฒนาตามโครงการและกิจกรรม	31
3.5 การติดตามและประเมินผล	32
บทที่ 4 ผลการประเมิน	33
4.1 ภาพรวมการดำเนินงานโครงการ	33
4.2 ผลการประเมิน	42

สารบัญญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	183
5.1 สรุป	183
5.2 ข้อเสนอแนะ	187
บรรณานุกรม	191
ภาคผนวก	193
ภาคผนวกที่ 1 แบบฟอร์มประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบ	194
ภาคผนวกที่ 2 ประมวลผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557	201

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1.1	งบประมาณดำเนินงาน ปี 2557	3
ตารางที่ 2.1	เกณฑ์การให้คะแนน และการคำนวณผลการประเมินโดยใช้เครื่องมือวัดของ Likert	13
ตารางที่ 2.2	ประเด็นและตัวชี้วัดของการประเมินโครงการ	13
ตารางที่ 3.1	คุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ของเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer	21
ตารางที่ 3.2	เงื่อนไขการเป็น Smart Farmer ต้นแบบแต่ละสาขา	25
ตารางที่ 4.1	แผนและผลการดำเนินงาน และการเบิกจ่ายงบประมาณ ปี 2557	38
ตารางที่ 4.2	ความเห็นของผู้รับผิดชอบโครงการที่มีต่อสัดส่วนความรับผิดชอบเกษตรกร	43
ตารางที่ 4.3	การได้รับสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าร่วมดำเนินงานโครงการฯ	44
ตารางที่ 4.4	งบประมาณที่ได้รับจัดสรรในปีงบประมาณ 2557	45
ตารางที่ 4.5	ผลการคัดกรองเกษตรกรแยกรายสาขา	47
ตารางที่ 4.6	สิ่งที่ควรให้การพัฒนาเพิ่มเติมแก่เกษตรกรกลุ่ม ESF แยกรายสาขา	48
ตารางที่ 4.7	จุดอ่อนของเกษตรกรกลุ่ม DSF ในภาพรวม	49
ตารางที่ 4.8	จุดอ่อนของเกษตรกรกลุ่ม DSF แยกรายสาขา	49
ตารางที่ 4.9	เกษตรกรที่ได้รับการอบรมความรู้แยกรายสาขา	50
ตารางที่ 4.10	เปรียบเทียบผลการคัดกรอง และผลการพัฒนาเกษตรกรแยกกลุ่ม	50
ตารางที่ 4.11	ความเห็นของเกษตรกรกลุ่มDSF และ ESF ต่อความรู้ที่ได้รับแยกรายสาขา	53
ตารางที่ 4.12	การได้รับสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ ของเกษตรกรแยกรายสาขา	54
ตารางที่ 4.13	การถอดองค์ความรู้เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ	55
ตารางที่ 4.14	ผลการฝึกอบรมและศึกษาดูงานของเกษตรกรในภาพรวม	56
ตารางที่ 4.15	ผลการฝึกอบรมและศึกษาดูงานของเกษตรกรแยกรายสาขา	57
ตารางที่ 4.16	ประเภท/เรื่ององค์ความรู้ที่ถอดจากเกษตรกรต้นแบบ	58
ตารางที่ 4.17	การนำองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบออกเผยแพร่ของหน่วยงานต่างๆ	58
ตารางที่ 4.18	ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้แยกรายหน่วยงาน	59
ตารางที่ 4.19	ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อตัวบุคคลแยกรายหน่วยงาน	60
ตารางที่ 4.20	การเข้าถึงองค์ความรู้ในช่องทาง/สื่อต่างๆ ของเกษตรกรทั่วไป	60
ตารางที่ 4.21	การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกร	61
ตารางที่ 4.22	เกษตรกรที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์แยกกลุ่มและสาขาการผลิตทางการเกษตร	61
ตารางที่ 4.23	ความรู้ด้านต่างๆ ที่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์	62
ตารางที่ 4.24	การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของเกษตรกร	62
ตารางที่ 4.25	เกษตรกรกลุ่ม DSF ผ่านเกณฑ์เป็น ESF แยกรายสาขา	64

สารบัญตาราง(ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 4.26	เกษตรกรกลุ่ม ESF ผ่านเกณฑ์เป็น Smart Farmer ต้นแบบแยกรายสาขา	65
ตารางที่ 4.27	การได้รับการพัฒนาเพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบแยกรายสาขา	66
ตารางที่ 4.28	เกษตรกรที่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการฯ แยกรายสาขา	67
ตารางที่ 4.29	ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานโครงการ	68
ตารางที่ 4.30	การสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐให้แก่ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่	69
ตารางที่ 4.31	รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรสาขาพืชไร่	70
ตารางที่ 4.32	ความรู้ที่เกษตรกรสาขาพืชไร่ได้รับ	71
ตารางที่ 4.33	การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่	72
ตารางที่ 4.34	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาพืชไร่	73
ตารางที่ 4.35	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาพืชไร่	75
ตารางที่ 4.36	วิธีการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่	76
ตารางที่ 4.37	การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่	76
ตารางที่ 4.38	การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่	77
ตารางที่ 4.39	รายได้เฉลี่ยจากภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่	77
ตารางที่ 4.40	รายได้เฉลี่ยจากภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร ESF สาขาพืชไร่	78
ตารางที่ 4.41	รายได้เฉลี่ยจากภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร DSF สาขาพืชไร่	78
ตารางที่ 4.42	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาพืชไร่	80
ตารางที่ 4.43	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาพืชไร่	81
ตารางที่ 4.44	การจัดบันทึกของเกษตรกร ESF สาขาพืชไร่	82
ตารางที่ 4.45	การจัดบันทึกของเกษตรกร DSF สาขาพืชไร่	83
ตารางที่ 4.46	การบริหารจัดการแผนการตลาดของเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่	84
ตารางที่ 4.47	การขายผลผลิตของเกษตรกร ESF สาขาพืชไร่	85
ตารางที่ 4.48	การขายผลผลิตของเกษตรกร DSF สาขาพืชไร่	85
ตารางที่ 4.49	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบสาขาพืชไร่	86
ตารางที่ 4.50	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่	88
ตารางที่ 4.51	การกำจัดภาชนะบรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาพืชไร่	88
ตารางที่ 4.52	การใช้สารเคมีทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาพืชไร่	89
ตารางที่ 4.53	การได้รับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาพืชไร่	90
ตารางที่ 4.54	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ของเกษตรกรกลุ่ม ESF	92
ตารางที่ 4.55	ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมันได้รับ	93

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.56	การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	94
ตารางที่ 4.57	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรกลุ่ม ESF และ DSF สาขาปาล์มน้ำมัน	95
ตารางที่ 4.58	การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตของเกษตรกรกลุ่ม ESF และ DSF สาขาปาล์มน้ำมัน	95
ตารางที่ 4.59	วิธีการลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรกลุ่ม ESF และ DSF สาขาปาล์มน้ำมัน	95
ตารางที่ 4.60	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	96
ตารางที่ 4.61	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	97
ตารางที่ 4.62	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาปาล์มน้ำมัน	97
ตารางที่ 4.63	การจดบันทึกของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	98
ตารางที่ 4.64	การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาปาล์มน้ำมัน	99
ตารางที่ 4.65	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	99
ตารางที่ 4.66	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	100
ตารางที่ 4.67	วิธีการกำจัดภาชนะใส่สารเคมีของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	100
ตารางที่ 4.68	การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน	101
ตารางที่ 4.69	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาปาล์มน้ำมันของเกษตรกรกลุ่ม ESF	102
ตารางที่ 4.70	ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาอย่างพาราได้รับ	103
ตารางที่ 4.71	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาอย่างพารา	104
ตารางที่ 4.72	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาอย่างพารา	105
ตารางที่ 4.73	การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลังการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาอย่างพารา	105
ตารางที่ 4.74	วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขาอย่างพารา	106
ตารางที่ 4.75	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาอย่างพารา	106
ตารางที่ 4.76	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาอย่างพารา	107
ตารางที่ 4.77	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาอย่างพารา	108
ตารางที่ 4.78	การจดบันทึกของเกษตรกรสาขาอย่างพารา	109
ตารางที่ 4.79	การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาอย่างพารา	109

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.80	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขายางพารา	110
ตารางที่ 4.81	วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขายางพารา	110
ตารางที่ 4.82	การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขายางพารา	111
ตารางที่ 4.83	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขายางพาราของเกษตรกร กลุ่ม ESF	112
ตารางที่ 4.84	ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสานได้รับ	114
ตารางที่ 4.85	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	115
ตารางที่ 4.86	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	116
ตารางที่ 4.87	การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลัง การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	116
ตารางที่ 4.88	วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขาเกษตร ผสมผสาน	117
ตารางที่ 4.89	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	118
ตารางที่ 4.90	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกร สาขาเกษตรผสมผสาน	119
ตารางที่ 4.91	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตร ผสมผสาน	119
ตารางที่ 4.92	การจดบันทึกของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	120
ตารางที่ 4.93	การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาเกษตร ผสมผสาน	121
ตารางที่ 4.94	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	121
ตารางที่ 4.95	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	122
ตารางที่ 4.96	วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	123
ตารางที่ 4.97	การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน	124
ตารางที่ 4.98	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสานของ เกษตรกรกลุ่ม ESF	125
ตารางที่ 4.99	ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขา YSF ได้รับ	126
ตารางที่ 4.100	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา YSF	127
ตารางที่ 4.101	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา YSF	128
ตารางที่ 4.102	การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลัง การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา YSF	129

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.103	วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขา YSF	129
ตารางที่ 4.104	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขา YSF	130
ตารางที่ 4.105	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขา YSF	131
ตารางที่ 4.106	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบสาขา YSF	131
ตารางที่ 4.107	การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขา YSF	132
ตารางที่ 4.108	การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขา YSF	133
ตารางที่ 4.109	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขา YSF	133
ตารางที่ 4.110	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขา YSF	134
ตารางที่ 4.111	วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขา YSF	135
ตารางที่ 4.112	การได้รับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขา YSF	136
ตารางที่ 4.113	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขา YSF ของเกษตรกรกลุ่ม ESF	137
ตารางที่ 4.114	ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาประมงได้รับ	138
ตารางที่ 4.115	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาประมง	139
ตารางที่ 4.116	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาประมง	140
ตารางที่ 4.117	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาประมง	140
ตารางที่ 4.118	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาประมง	141
ตารางที่ 4.119	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาประมง	142
ตารางที่ 4.120	การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขาประมง	143
ตารางที่ 4.121	การบริหารจัดการการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง	144
ตารางที่ 4.122	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาประมง	144
ตารางที่ 4.123	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาประมง	145
ตารางที่ 4.124	การได้รับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาประมง	146
ตารางที่ 4.125	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาประมงของเกษตรกรกลุ่ม ESF	147
ตารางที่ 4.126	ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาปศุสัตว์ได้รับ	148
ตารางที่ 4.127	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	149
ตารางที่ 4.128	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์สาขาปศุสัตว์	150
ตารางที่ 4.129	วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	151
ตารางที่ 4.130	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	152

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.131	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	153
ตารางที่ 4.132	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาปศุสัตว์	154
ตารางที่ 4.133	การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	154
ตารางที่ 4.134	การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาปศุสัตว์	155
ตารางที่ 4.135	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	156
ตารางที่ 4.136	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	157
ตารางที่ 4.137	วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	157
ตารางที่ 4.138	การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์	158
ตารางที่ 4.139	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาปศุสัตว์ของเกษตรกรกลุ่ม ESF	159
ตารางที่ 4.140	ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาหม่อนไหมได้รับ	160
ตารางที่ 4.141	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	161
ตารางที่ 4.142	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	162
ตารางที่ 4.143	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	163
ตารางที่ 4.144	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	164
ตารางที่ 4.145	การบริหารจัดการแผนการผลิตของเกษตรกรต้นแบบสาขาหม่อนไหม	164
ตารางที่ 4.146	การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	165
ตารางที่ 4.147	การบริหารจัดการแผนการตลาดของเกษตรกรต้นแบบสาขาหม่อนไหม	166
ตารางที่ 4.148	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	167
ตารางที่ 4.149	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	167
ตารางที่ 4.150	วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	168
ตารางที่ 4.151	การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม	169
ตารางที่ 4.152	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาหม่อนไหมของเกษตรกรกลุ่ม ESF	170
ตารางที่ 4.153	ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมของเกษตรกรสาขาบัญชี	171
ตารางที่ 4.154	ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี	172
ตารางที่ 4.155	ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี	173
ตารางที่ 4.156	การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลังนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี	174

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 4.157	วิธีลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขาบัญชี	174
ตารางที่ 4.158	รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาบัญชี	175
ตารางที่ 4.159	การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาบัญชี	176
ตารางที่ 4.160	การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาบัญชี	176
ตารางที่ 4.161	การจดบันทึกของเกษตรกรสาขาบัญชี	177
ตารางที่ 4.162	การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาบัญชี	178
ตารางที่ 4.163	การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาบัญชี	178
ตารางที่ 4.164	การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาบัญชี	179
ตารางที่ 4.165	วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาบัญชี	179
ตารางที่ 4.166	การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาบัญชี	180
ตารางที่ 4.167	ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาบัญชีของเกษตรกรกลุ่ม ESF	181
ตารางที่ 5.1	สรุปผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557	188

(๓)

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 3	กระบวนการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer	20

บทที่ 1

สาระสำคัญของโครงการ

1.1 ความเป็นมาของโครงการ

ภาคการเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่การผลิตด้านเกษตรยังมีผลิตภาพต่ำเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ส่วนหนึ่งเนื่องจากเกษตรกรทำการผลิตโดยขาดความรู้ในเรื่องที่ทำ ขาดข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดเพื่อประกอบการตัดสินใจสำหรับวางแผนการผลิต ตลอดจนขาดความรู้ในการรักษาคุณภาพหรือพัฒนาผลผลิตให้เป็นสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรไทยให้เป็น Smart Farmer โดยมีคุณสมบัติสำคัญ คือ มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคมเกี่ยวกับสินค้า และมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการข้อมูลสำหรับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นต้องจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลเกษตร (War Room) ที่มีข้อมูลทางด้านการเกษตรทั้ง ข้อมูลเกษตรกร แหล่งผลิต ฤดูกาลที่ผลผลิตออก ปริมาณผลผลิต สภาพภูมิอากาศ โดยเชื่อมข้อมูลทั้งในส่วนกลางของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และจังหวัด เพื่อให้ข้าราชการนำไปแนะนำเกษตรกร โดยสร้างเป็นเครือข่ายข้อมูล และนำเสนอผ่านช่องทางต่างๆ ที่เข้าถึงเกษตรกรได้ง่ายโดยการดำเนินการทีวีเกษตร เพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ข่าวสารและข้อมูลด้านการเกษตร รวมทั้ง การนำเสนอบทเรียนของ Smart Farmer ต้นแบบ ซึ่งเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการทำอาชีพการเกษตรแต่ละด้านในมิติประสิทธิภาพ ผลตอบแทน และผลผลิตต่อไร่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์จริงของเกษตรกรใกล้เคียง

ในปี 2555 ประเทศไทยมีประชากรภาคการเกษตร ประมาณ 7.6 ล้านครัวเรือน มีรายได้ทางการเกษตรเฉลี่ย 140,565 บาท/ครัวเรือน/ปี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายตามนโยบาย Smart Farmer ที่กำหนดให้เกษตรกรมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจำแนกเกษตรกรจากข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกร และกำหนดแนวทางโดยมุ่งเน้นเกษตรกรกลุ่มที่รายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาเกษตรกรเพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นเป็นไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยน้อมนำหลักการทรงงาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกร โดยมุ่งให้กลุ่มเกษตรกรกลุ่มนี้ได้รับการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากสถานการณ์ที่ผู้ประกอบการอาชีพทางด้านเกษตรกรรมมีจำนวนลดน้อยลงจนเหลือเพียงร้อยละ 38.14 ของประชากรทั้งหมดในปี 2558 และอายุโดยเฉลี่ยของเกษตรกรจะสูงขึ้น คือ มากกว่า 50 ปี ขาดแรงงานในครัวเรือนภาคเกษตรในวัยหนุ่มสาว อีกทั้งเกษตรกรขาดการพัฒนาความรู้และทักษะ ทำให้ไม่มีการปรับปรุงพัฒนาการผลิต การบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเท่าที่ควรจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนา เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ การตลาดเข้าสู่ภาคเกษตร โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาทางการเกษตรในระดับท้องถิ่น

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรมีศักยภาพทั้งทางด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด ในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร

1.2.2 เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยใช้แนวทางพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

1.2.3 เพื่อสร้างบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ทั้งทางด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด เข้าสู่ภาคเกษตร

1.3 เป้าหมายและงบประมาณโครงการ

1.3.1 เป้าหมายของโครงการ

1) เกษตรกร 7.6 ล้านครัวเรือน ได้รับข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ทั้งทางด้านการผลิตและการตลาด ที่ทำให้สามารถทำการผลิตได้อย่างเหมาะสม

2) เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว (Existing Smart Farmer) ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ จำนวน 4,350 ราย

3) เกษตรกรที่ยังไม่เป็น Smart Farmer (Developing Smart Farmer) กลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 109,130 ราย ได้รับการพัฒนาให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

4) บุคลากรเกษตรกรในท้องถิ่น ได้รับการศึกษา จนมีความรู้ความสามารถ ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาด และการบัญชี รวมถึงการมีเครือข่ายเพื่อกลับไปพัฒนาท้องถิ่น

1.3.2 งบประมาณของโครงการ

งบประมาณทั้งหมดของโครงการดำเนินการ 5 ปี ตั้งแต่ปี 2557 – 2561 จำนวน 3,422.04 ล้านบาท

ปี 2557 จำนวน 450.77 ล้านบาท(ตารางที่ 1.1)

ปี 2558 จำนวน 666.13 ล้านบาท

ปี 2559 จำนวน 722.55 ล้านบาท

ปี 2560 – 2561 จำนวน 1,582.59 ล้านบาท

ตารางที่ 1.1 งบประมาณดำเนินงาน ปี 2557

กิจกรรม	เป้าหมาย		งบประมาณ ปี 2557 (ล้านบาท)	หน่วยงาน รับผิดชอบ
	จำนวน	หน่วยนับ		
รวมทั้งโครงการ	213,480	ราย	450.77	
(1) พัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ในภาพรวม			57.52	
- โครงการศูนย์ข้อมูลเกษตร (War Room)	-	-	20.00	สป.กษ.
- พัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลด้านเศรษฐกิจการเกษตรสำหรับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่	3	เรื่อง	7.52	สศก.
- โครงการโทรทัศน์เกษตร	-	-	30.00	สป.กษ.
(2) ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Existing Smart Farmer)	4,350	ราย	88.49	
- ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ/แปลงเรียนรู้	3,850	ราย	6.24	กสก.
- ศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการผลิตข้าว	530	ศูนย์	53.00	กข.
- ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ	79	แห่ง	19.75	กป.
- ชุมชนประมงต้นแบบ โดยการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการผลิตและการตลาด	22	ชุมชน	5.50	กป.
- พัฒนาที่เลี้ยงเกษตรกร โดยการพัฒนา Q อาสาให้เป็นพี่เลี้ยงเกษตรกรในพื้นที่	500	ราย	4.00	มกอช.
(3) การเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Developing Smart Farmer)	209,130	ราย	304.76	
- ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกร	10,000	ราย	4.00	กสก.
- ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน	3,300	ราย	17.00	สป.กษ.
- การพัฒนาเกษตรกรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	15,200	ราย	61.06	สป.กษ.
- การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องในเขตปฏิรูปที่ดิน	6,300	ราย	62.80	สปก.
- การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)	7,700	ราย	2.99	กสส.
- พัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	20,000	ราย	73.35	กป.
- สร้าง Smart Farmer ผ่านกระบวนการ Developing Smart Farmer	16,000	ราย	-	กข.
- อบรมการจัดทำบัญชีและการให้ข้อมูลทางบัญชีในการประกอบอาชีพใน 77 จังหวัด	100,000	ราย	31.96	ตส.
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงปลุ่สัตว์ให้กับเกษตรกรเพื่อพัฒนาสู่การเป็น Smart Farmer โดยการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และสร้างเครือข่ายการผลิตชุมชนต้นแบบ	30,000	ราย	37.36	ปศ.
- ฝึกอบรมสัมมนาเพิ่มศักยภาพเกษตรกรสู่ Smart Farmer/ ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ/ส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแก่ Young Smart farmer	630	ราย	14.24	มม.

ที่มา : จากหน่วยงาน

1.4 วิธีการดำเนินงานโครงการ

1.4.1 การทำให้เกษตรกรทั่วประเทศ มีความพร้อมในการประกอบอาชีพและทำการผลิตโดยใช้องค์ความรู้และข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการนำเทคโนโลยีและภูมิปัญญา ตลอดจนวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมาใช้ ฯลฯ จะมีการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ คือ

1) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลเกษตรกร ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้มีข้อมูลทั้งแหล่งผลิตฤดูกาลที่ผลผลิตออก ปริมาณผลผลิต สภาพภูมิอากาศ โดยเชื่อมข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และจะมีการเชื่อมข้อมูลลงทุกจังหวัด เพื่อให้ข้าราชการนำไปแนะนำเกษตรกร

2) จัดทำรายการทีวีเกษตร เพื่อเป็นมหาวิทยาลัยทางไกลด้านการเกษตร โดยจะผลิตรายการโทรทัศน์ที่ครอบคลุมการวิเคราะห์ข่าวแนวโน้มเศรษฐกิจการเกษตร การตลาดสินค้าเกษตร นวัตกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกษตร ความมั่นคงด้านอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ศักยภาพการส่งออกอากาศเกษตรเตือนภัยการประเมินความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยงการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปราชญ์เกษตรเพิ่มขีดความสามารถหรือความได้เปรียบในการแข่งขันของกลุ่ม/สหกรณ์การเกษตรการเลือกซื้อสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อการบริโภคอย่างมีสุขภาวะที่ดี การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจการเกษตรโลก (Future Study for Free Trade) การผลิตสินค้าเกษตรและอาหารด้วยระบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Adaptation and Mitigation) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก (Climate Change) การเรียนการสอนในหลักสูตรด้านการเกษตร เป็นต้น

1.4.2 ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Existing Smart Farmer) มีขั้นตอน/วิธีการดังนี้

1) ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่เกษตรกร และให้เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สังคมเกี่ยวกับสินค้า และมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

2) ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เกษตรกรต้นแบบ จัดตั้งและพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชาวนาแม่ข่าย ศูนย์เรียนรู้ชาวนาเครือข่าย ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงสัตว์ การทำประมง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการผลิต การตลาด และการพัฒนาให้เป็นพี่เลี้ยงเกษตรกรในพื้นที่

1.4.3 การเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีขั้นตอน/วิธีการดังนี้

1) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร ฝึกอบรมและสนับสนุนปัจจัยการผลิต ส่งเสริมการเรียนรู้การทำเกษตรในโรงเรียนให้กับนักเรียนและผู้สนใจ รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มและส่งเสริมการเรียนรู้แก่เกษตรกรผ่านการอบรมของปราชญ์ชาวบ้าน

2) สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตร ให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน โดยการเป็นวิทยากรและผลิตชุดวิชาการสหกรณ์แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ พัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม อบรมการจัดทำบัญชีและการใช้ข้อมูลทางบัญชีในการประกอบอาชีพ รวมทั้งสนับสนุนทุนการศึกษาแก่คนรุ่นใหม่

1.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ

- 1.6.1 มีศูนย์ข้อมูลและระบบกระจายข้อมูลถึงเกษตรกรทั่วประเทศจำนวน 7.6 ล้านครัวเรือน
- 1.6.2 เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว (Existing Smart Farmer) ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ จำนวน 4,350 ราย
- 1.6.3 เกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 109,130 รายได้รับการส่งเสริม และพัฒนาในรูปแบบต่างๆ
- 1.6.4 คนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษา มีด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด การบริหารจัดการ ฯลฯ และกลับไปพัฒนาชุมชนของตนเอง

บทที่ 2

ระเบียบวิธีการประเมินผล

2.1 ความสำคัญของการประเมินผล

โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เป็นโครงการหนึ่งในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรมีศักยภาพ ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด ในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยใช้แนวทางพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ซึ่งมีเป้าหมายให้เกษตรกรทั่วประเทศได้รับการพัฒนาด้วยการส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้ทางด้านการผลิตและการตลาดที่ทำให้สามารถทำการผลิตได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยมีบุคลากรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำด้านต่างๆ แก่เกษตรกร เพื่อพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer ในรูปแบบการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดระยะเวลาดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557-2561 โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้รับมอบหมายให้ประเมินผลโครงการฯ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา แก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานโครงการฯ ให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นต่อไป

2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงานโครงการฯ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2.3 ขอบเขตการประเมินผล

2.3.1 พื้นที่เป้าหมาย

ประเมินผลการดำเนินงานเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ Smart Farmer ครอบคลุมพื้นที่ 77 จังหวัด

2.3.2 ประชากรเป้าหมาย ประกอบด้วย

1) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการฯ ของหน่วยงานระดับจังหวัด ประกอบด้วย สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว สำนักงานประมงจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัด

2) เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย 12 สาขา ปีงบประมาณ 2557 ตามที่โครงการกำหนดประกอบด้วย ข้าว ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน เกษตรผสมผสาน Young Smart Farmer ประมง ปศุสัตว์ หม่อนไหม และบัญชี

2.3.3 ระยะเวลาข้อมูล

1) ข้อมูลเกษตรกรก่อนการพัฒนาตามโครงการฯ ได้แก่ รายได้ และคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ใช้ข้อมูลปีเพาะปลูก 2556/57(พ.ค. 56 – เม.ย. 57)

2) ข้อมูลเกษตรกรหลังได้รับการพัฒนาตามโครงการฯ ใช้ข้อมูลปีเพาะปลูก 2557/58 (พ.ค. 57 – เม.ย. 58)

2.4 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี

2.4.1 การตรวจเอกสาร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2555) ทำการศึกษาวิเคราะห์จุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาเกษตรกร เพื่อศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์ทั่วไปของเกษตรกร และกำหนดแนวทางพัฒนาเกษตรกรที่เหมาะสม ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ผลการศึกษาสถานการณ์ทั่วไปของเกษตรกร พบว่า ภาคเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่แท้จริงของประเทศและความมั่นคงด้านอาหาร มีประชากรประมาณร้อยละ 38 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ภาคเกษตรประสบกับปัญหาการเพิ่มพื้นที่การเกษตรมาถึงจุดอิ่มตัว ขณะที่แรงงานภาคเกษตรเริ่มมีอายุสูงขึ้นและมีจำนวนที่ลดลง การศึกษาของประชากรเกษตรมีทิศทางที่ดีขึ้น ภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ภูมิคุ้มกันของเกษตรกร และภาคเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ความเหมาะสมของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ฐานการผลิตการเกษตรที่เข้มแข็ง ความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีแผนใหม่ และเกษตรกรมีการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การฉีกกำลังสร้างองค์กร/เครือข่าย การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ข้อมูลและกลไกการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาลที่สนับสนุนการพัฒนาภาคเกษตรให้เข้มแข็ง

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกร พบว่า กลยุทธ์เชิงรุก คือ การพัฒนาองค์ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร พัฒนาการสร้างเครือข่ายให้มีการเชื่อมโยงกันตั้งแต่การเป็นผู้รวบรวมผลผลิต การขนส่ง จนถึงเป็นผู้จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การยกระดับความสามารถในการแข่งขันและการขยายช่องทางด้านการตลาดของธุรกิจกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่เสริมสร้างศักยภาพการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตร กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ การส่งเสริมและพัฒนาระบบการประกันความเสี่ยงการเกษตร สร้างรายได้เสถียรภาพให้กับเกษตรกร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การสนับสนุนการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการโลจิสติกส์ของภาคเกษตร และการเร่งรัดแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม กลยุทธ์เชิงป้องกันคือ การเพิ่มโอกาสและความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตรกร การพัฒนาการผลิตและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่องค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน การสร้าง

ความมั่นคงปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร และสนับสนุนการจัดระบบสาธารณสุขความปลอดภัยทางการเกษตรจากสารเคมีในการผลิตสินค้าเกษตร กลยุทธ์เชิงรับ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร สร้างอำนาจการต่อรอง พัฒนาขีดความสามารถด้านการเงิน เพิ่มทักษะและความสามารถของบุคลากรรัฐในภาคเกษตร การร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น และการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหาร นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการรวมกลุ่มให้มีศักยภาพเพื่อพัฒนาความสามารถในการดำเนินกิจการ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2551) ทำการประเมินผลโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551 พบว่า ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 154 ศูนย์ สามารถดำเนินการตามระเบียบได้ในเกณฑ์พอใช้ เนื่องจากระเบียบออกมาล่าช้าและมีการเปลี่ยนแปลงแนวทางการปฏิบัติตามระเบียบ มีการใช้งบประมาณสนับสนุนให้ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านดำเนินการจัดอบรมเกษตรกร 196.59 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 86.22 ของงบประมาณที่ตั้งไว้ 228 ล้านบาท มีศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านที่วิทยากรถ่ายทอดความรู้ได้ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 89.60 และเกณฑ์พอใช้ ร้อยละ 10.40 ส่วนผลการจัดการของศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านดำเนินการในปี 2551 ด้านที่พักอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 58.10 พอใช้ ร้อยละ 41.90 ด้านอาหารและเครื่องดื่มอยู่ในเกณฑ์ดีร้อยละ 97.40 พอใช้ร้อยละ 2.60 และด้านสถานที่อบรมอยู่ในเกณฑ์ดีร้อยละ 68.00 พอใช้ร้อยละ 32.00 สำหรับหลักสูตรที่ศูนย์จัดถ่ายทอดส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 55.70 อยู่ในเกณฑ์ดี ที่เหลือร้อยละ 44.30 อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านอบรมเกษตรกรได้ 77,524 ราย สูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ 75,000 ราย (ร้อยละ 103.37 ของเป้าหมาย) โดยศูนย์ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 67.50 จัดอบรมเกษตรกรได้ตามเป้าหมาย รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 31.80 จัดอบรมได้เกินเป้าหมายที่เหลือร้อยละ 0.70 จัดอบรมได้ต่ำกว่าเป้าหมาย และอบรมเกษตรกรอาสาได้ 1,036 ราย สูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ 1,000 ราย (ร้อยละ 103.60 ของเป้าหมาย) ด้านการถ่ายทอดความรู้ศูนย์ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 90.50 ได้รับความพอใจจากเกษตรกรมาก ศูนย์ที่เหลือร้อยละ 9.50 ได้รับความพอใจปานกลาง และด้านการบริการศูนย์ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 64.20 ได้รับความพอใจจากเกษตรกรมาก ศูนย์ที่เหลือร้อยละ 35.10 ได้รับความพอใจปานกลาง และร้อยละ 0.70 ได้รับความพอใจจากเกษตรกรน้อย สำหรับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่ผ่านการอบรมจากศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านตามโครงการ ปี 2550 พบว่าเกษตรกรร้อยละ 74.40 นำความรู้จากการอบรมไปใช้แล้วสามารถลดรายจ่ายได้เฉลี่ยรายละ 1,208.61 บาทต่อเดือน โดยลดการจ่ายค่าสินค้าบริโภคได้เฉลี่ยรายละ 419.38 บาทต่อเดือน ลดการจ่ายค่าสินค้าอุปโภคได้เฉลี่ยรายละ 116.63 บาทต่อเดือน ลดการจ่ายค่าปุ๋ยเคมีได้เฉลี่ยรายละ 394.44 บาทต่อเดือน ลดการจ่ายค่าสารเคมีได้เฉลี่ยรายละ 74.84 บาทต่อเดือน ลดการจ่ายค่าเล่นพนันได้เฉลี่ยรายละ 87.65 บาทต่อเดือน ลดการจ่ายค่าเหล้า/เบียร์/บุหรืได้เฉลี่ยรายละ 77.97 บาทต่อเดือน และลดการจ่ายค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าโทรศัพท์ได้ เฉลี่ยรายละ 34.25 บาทต่อเดือน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2551) ทำการประเมินผลโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551 (ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน) ศูนย์เรียนรู้

เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ในด้านการบริหารจัดการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการออกระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ระเบียบว่าด้วยการใช้จ่ายเงินอุดหนุนโครงการฯ เกณฑ์สนับสนุนงบประมาณ เกณฑ์การคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้าน และแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์ฯ การกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อต่างๆ โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด กำกับดูแล และให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน 267,500 บาท ใช้จ่ายงบประมาณไปทั้งสิ้น จำนวน 200,270 บาท (ร้อยละ 74.87) โดยใช้วิทยากรของศูนย์ฯ และจากภายนอก จำนวน 6 คน การอบรม มีการบรรยาย สาธิต และการฝึกปฏิบัติ หลักสูตรอบรมชื่อ “การทำการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วย 13 หัวข้อ โดยผู้เข้าอบรมร้อยละ 90 มีความตั้งใจรับความรู้จากการถ่ายทอดและมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม จำนวนผู้ผ่านการฝึกอบรม 64 คน คิดเป็นร้อยละ 128 ของเป้าหมาย จำนวน 50 คน เข้าอบรม ร้อยละ 96.55 มีการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และสามารถลดค่าใช้จ่ายได้เฉลี่ย 213.79 บาท/เดือน และไปปฏิบัติตามร้อยละ 7.41 นอกจากจัดฝึกอบรมแล้ว มีการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์ฯ ในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ สำหรับใช้ในห้องฝึกอบรม สำหรับความพึงพอใจ พบว่า สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดมีความพึงพอใจต่อผู้เข้าอบรมและศูนย์ฯ อยู่ในระดับมาก ปราชญ์ชาวบ้านมีความพึงพอใจต่อผู้เข้าอบรมอยู่ในระดับมาก และผู้เข้าอบรมพึงพอใจต่อการจัดการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการดำเนินโครงการต่อไป และควรปรับปรุงโครงการ ในเรื่อง การอนุมัติ การจัดสรร และการเบิกจ่ายงบประมาณให้เพียงพอและทันเวลา สำหรับศูนย์ฯ ควรกำหนดระยะเวลาฝึกอบรมให้เหมาะสม และจัดทำเอกสารความรู้ที่ถ่ายทอดให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกเรื่อง

จากการตรวจเอกสารเบื้องต้น ทำให้ทราบถึง ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ หรือแนวทางการพัฒนาเกษตรกร รวมถึงปัญหา และข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการ ซึ่งผู้ประเมินได้นำข้อมูลดังกล่าวมาปรับใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็น และตัวชี้วัดในการประเมินโครงการดังกล่าว

2.4.2 แนวคิดและทฤษฎี

1) ความหมายและความสำคัญของการประเมินผล (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556)

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของแผนงานหรือโครงการด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด การประเมินผลมีความสำคัญช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้ ทำให้ทราบว่าโครงการที่จัดทำขึ้นมีความจำเป็น สมเหตุสมผล หรือมีความคุ้มค่ามากน้อยเพียงใด เป็นที่ต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ ซึ่งช่วยตัดสินใจก่อนนำโครงการไปดำเนินการ ตัดสินใจปรับปรุงโครงการระหว่างดำเนินการ ตัดสินใจ ยุบเลิก หรือขยายโครงการภายหลังโครงการเสร็จสิ้น ทำให้ทราบว่า การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคการดำเนินการอย่างไร และนำไปใช้วางแผนในโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกัน

2) ประเภทของการประเมินผลโครงการ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร,2556.)

การประเมินผลโครงการแบ่งประเภทของการประเมินผลตามช่วงเวลาต่างๆ ของโครงการ ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1) การประเมินผลก่อนการดำเนินงานโครงการ (Pre Evaluation) คือ การประเมินก่อนที่จะเริ่มดำเนินงานโครงการ ได้แก่ การประเมินความต้องการ หรือความจำเป็นในเบื้องต้นก่อนที่จะดำเนินงานโครงการ การประเมินผลแบบนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) และการประเมินเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการ หรือสิ่งที่ จะดำเนินการ โดยศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จ ได้แก่ ความเป็นไปได้ด้านเทคนิควิชาการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสภาพแวดล้อม เป็นต้น

2.2) การประเมินผลระหว่างดำเนินโครงการ (Ongoing Evaluation) คือ การประเมินผลโครงการในขณะที่มีการดำเนินงานโครงการ หลังจากที่มีการดำเนินงานโครงการไประยะหนึ่ง เพื่อทราบความก้าวหน้าหรือปัญหาในการดำเนินโครงการ เพื่อนำผลไปใช้แก้ไขปรับปรุงโครงการให้สามารถดำเนินโครงการได้ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้

2.3) การประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ (Post Evaluation) คือ การประเมินผลโครงการเมื่อเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อตัดสินว่าการดำเนินโครงการประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือไม่ อยู่น้อยเพียงใด ผลการประเมินจะช่วยในการตัดสินใจสำหรับโครงการใหม่ๆ ซึ่งมีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกับโครงการที่เราทำการประเมินผลแล้ว

3) แบบจำลองการประเมินผล IPOO

ตัวแบบหรือแบบจำลอง IPOO เป็นตัวแบบที่บริษัทไอบีเอ็ม (IBM) ได้นำมาใช้ในการประเมินผลโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (การประเมินผลการฝึกอบรม) เพื่อช่วยให้ผู้ที่ทำการตัดสินใจสามารถเลือกชุดโครงการที่จะก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ผู้ที่ใช้ตัวแบบนี้สามารถตัดสินใจได้ทันทีว่าชุดโครงการนั้นจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ และช่วยให้สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงที่ควรเกิดขึ้น หรือการปรับปรุงการออกแบบการฝึกอบรม เนื้อหาสาระ และการจัดส่ง/การดำเนินการ และที่สำคัญที่สุด คือ สามารถบอกให้ทราบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และทักษะตามที่ต้องการหรือไม่ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์,2547)

แบบจำลองการประเมินผล IPOO ประกอบด้วย การประเมิน 4 ด้าน ดังนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2528 อ้างถึงใน กนกวรรณ พวงประยงค์, 2554)

3.1) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ตัดสินความเหมาะสมของโครงการ โดยพิจารณาว่าข้อมูลนั้นมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะประเมินในด้านต่างๆ ได้แก่ ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการดำเนินงานโครงการ วิธีที่ใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ และการได้รับความช่วยเหลือด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ อาทิ หน่วยงานสนับสนุน เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ

3.2) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการจัดหาข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินโครงการทุกลำดับชั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ รวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผนงาน และเป็นรายงานสะสมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่างๆ ที่เกิดขึ้น

3.3) การประเมินผลผลิต (Output & Product Evaluation) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ซึ่งการประเมินจะรวมถึงด้านต่างๆ ได้แก่ พิจารณาว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์การวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์คืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดได้ว่าได้มาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Criteria) หรือมาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Criteria) ที่กำหนดไว้หรือไม่ และแปลความหมายเกี่ยวกับสาเหตุของผลที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการประเมินปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ

3.4) การประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) เป็นการพิจารณาผลประโยชน์ ผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว เป็นผลมาจากการดำเนินการโครงการ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการพิจารณาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายของโครงการหรือบริการคืออะไร และดัชนีชี้วัดผลลัพธ์ที่คาดหวังที่สามารถวัดและสังเกตเห็นได้คืออะไร

4) การวิเคราะห์ทัศนคติและความพึงพอใจ

วิธีการวัดแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติและความพึงพอใจที่รู้จักกันแพร่หลายมากที่สุดวิธีหนึ่ง เริ่มต้นด้วยการรวบรวม หรือเรียบเรียงข้อความที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติและความพึงพอใจที่ต้องการจะศึกษา จากนั้นกำหนดเกณฑ์คะแนนเป็นช่วงๆ ซึ่งมีวิธีคำนวณหาคะแนนช่วงชั้นได้ดังนี้

$$\text{คะแนนช่วงชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับชั้น}}$$

โดยที่ คะแนนสูงสุด คือ คะแนนที่กำหนดมากที่สุดตามแบบสอบถาม

คะแนนต่ำสุด คือ คะแนนที่กำหนดน้อยที่สุดตามแบบสอบถาม

จำนวนระดับชั้น คือ การกำหนดระดับการวัด ตัวอย่าง คะแนนมากที่สุดเท่ากับ 5 คะแนนน้อยที่สุดเท่ากับ 1 กำหนดไว้ 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด/น้อย/ปานกลาง/มาก/มากที่สุด (หรือจะกำหนดไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง/ไม่เห็นด้วย/ไม่แน่ใจ/เห็นด้วย/เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ช่วงคะแนนเฉลี่ย = $(5-1)/5 = 0.80$ จากนั้นนำช่วงคะแนนไปกำหนดระดับความสำเร็จตั้งแต่คะแนน 1 ถึง 5 (ตารางที่ 2.1) ซึ่งในการกำหนดระดับคะแนน สามารถกำหนดได้หลายระดับ เช่น 3 ระดับ 4 ระดับ ขึ้นอยู่กับผู้ประเมินจะกำหนด

ตารางที่ 2.1 เกณฑ์การให้คะแนน และการคำนวณผลการประเมินโดยใช้เครื่องมือวัดของ Likert

ระดับคะแนน	ช่วงค่าคะแนน	ระดับการประเมินผล
1	1.00 - 1.80	น้อยที่สุด/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2	1.81 - 2.60	น้อย/ไม่เห็นด้วย
3	2.61 - 3.40	ปานกลาง/ไม่แน่ใจ
4	3.41 - 4.20	มาก/เห็นด้วย
5	4.21 - 5.00	มากที่สุด/เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คะแนนช่วงชั้น เท่ากับ 0.80

2.5 วิธีการประเมินผล

2.5.1 รูปแบบการประเมินผล โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เป็นโครงการที่อยู่ในรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร จึงได้นำรูปแบบการประเมินผล IPOO มาใช้ในการประเมินผล เน้นด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลได้ และผลกระทบระยะสั้น

2.5.2 ประเภทการประเมินผล เป็นการประเมินผลระหว่างดำเนินงานโครงการ (Ongoing Evaluation) เพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินงานโครงการในระยะต่อไปให้ดีขึ้น

2.5.3 ประเด็นและตัวชี้วัด (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 ประเด็นและตัวชี้วัดของการประเมินผลโครงการ

ประเด็น	ตัวชี้วัด
1) ปัจจัยนำเข้า (I : Inputs)	
1.1) บุคลากร	- สัดส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เป็นพี่เลี้ยงต่อเกษตรกรที่มีอยู่เปรียบเทียบกับความต้องการจริง
1.2) วัสดุ อุปกรณ์ที่สนับสนุน	- ประเภทของวัสดุ และอุปกรณ์ที่ได้รับเปรียบเทียบกับความจำเป็นต้องการใช้จริง
1.3) การทำแผนพัฒนาเกษตรกรเพื่อเป็น Smart farmer	- จำนวนจังหวัดที่มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดแล้วเสร็จ - จำนวนจังหวัดที่แผนพัฒนาจังหวัดมีข้อมูลครบถ้วน
1.4) งบประมาณ	- จำนวนงบประมาณที่ได้รับเทียบกับเป้าหมาย - ความทันเวลาของงบประมาณที่ได้รับ - จำนวนงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาเกษตรกร 1 ราย

ตารางที่ 2.2 ประเด็นและตัวชี้วัดของการประเมินโครงการ (ต่อ)

ประเด็น	ตัวชี้วัด
2) กระบวนการ (P : Process) การคัดกรองเกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> - ร้อยละของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ - ร้อยละของหน่วยงานที่มีการคัดกรองเกษตรกร - ร้อยละของหน่วยงานที่มีการจำแนกเกษตรกรออกเป็นกลุ่มตามตัวชี้วัดที่เกษตรกรมีจุดอ่อน
3) ผลได้ของโครงการ (O : Outputs)	
3.1) การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์	- ร้อยละของเกษตรกรที่ได้รับวัสดุ อุปกรณ์ทันเวลา
3.2) ผลการพัฒนาเกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> - ร้อยละของเกษตรกรที่ผ่านการอบรม เปรียบเทียบกับเป้าหมาย - ร้อยละของเกษตรกรที่ได้รับการพาไปศึกษาดูงาน - ร้อยละของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer ที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเป็น Smart Farmer ต้นแบบ - ร้อยละของเกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบที่ได้รับการถอดองค์ความรู้ - จำนวนองค์ความรู้ที่นำออกเผยแพร่ - จำนวนสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้
4) ผลลัพธ์ (O : Outcome)	
4.1) ผลการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - ร้อยละของเกษตรกรที่ได้รับความรู้ตรงตามความต้องการ - ร้อยละของเกษตรกรที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ - ร้อยละของเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer ที่ผ่านเกณฑ์เป็น Existing Smart Farmer - ร้อยละของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer ได้รับการพัฒนาจนเป็นเกษตรกรต้นแบบ
4.2) ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการฯ	- ระดับความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการฯ

2.5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) **วิธีการรวบรวมข้อมูล** รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ เอกสารโครงการ เอกสารรายงานการติดตามผลการดำเนินงานแผนงานโครงการ และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

2.1) ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโครงการในระดับพื้นที่ จำนวน 41 ราย และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 849 ราย ทั้งนี้ ในการสำรวจใช้วิธีสำรวจด้วยตัวอย่าง ซึ่งได้จากวิธีการ และขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1.1) กลุ่มตัวอย่างเกษตรกร การกำหนดขนาดตัวอย่างของเกษตรกร เพื่อการประมาณค่าเฉลี่ยที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 โดยใช้ค่าความแปรปรวนของชุดข้อมูลรายได้จากภาคการเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปี 2557

2.1.2) ขั้นตอนการเลือกตัวอย่าง ใช้แผนการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งเป็นชั้น (Stratified Random Sampling) ดังนี้

(1) แบ่งประชากรออกเป็น 12 สาขา ตามแนวทางการพัฒนาของคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer คือ ข้าว ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน เกษตรผสมผสาน Young Smart Farmer ประมง ปศุสัตว์ หม่อนไหม และบัญชี แล้วทำการจัดสรรขนาดตัวอย่างในแต่ละกลุ่มโดยใช้การจัดสรรแบบสัดส่วน (Proportional Allocation) ของจำนวนเกษตรกรแต่ละสาขา

(2) แบ่งประชากรแต่ละสาขาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรต้นแบบ กลุ่มเกษตรกร Existing Smart Farmer และกลุ่มเกษตรกร Developing Smart Farmer แล้วทำการจัดสรรขนาดตัวอย่างในแต่ละกลุ่มแบบสัดส่วน และปรับขนาดตัวอย่างที่น้อยกว่า 10 ตัวอย่างให้มีขนาดเท่ากับ 10 ตัวอย่างเพื่อความเหมาะสม ได้เกษตรกรตัวอย่างจำนวน 1,110 ราย ดังนี้

กลุ่มเกษตรกร	ข้าว	ปาล์ม น้ำมัน	ยางพารา	ข้าวโพด เลี้ยง สัตว์	มัน สำปะหลัง	อ้อย โรงงาน	เกษตร ผสมผสาน	Young Smart farmer	ประมง	ปศุ สัตว์	หม่อน ไหม	บัญชี
1. ต้นแบบ	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
2. Existing Smart Farmer	63	10	18	10	10	10	12	10	10	10	10	10
3. Developing Smart Farmer	373	27	88	56	43	28	98	10	16	48	10	10
รวม	446	47	116	76	63	48	120	30	36	68	30	30

(3) สุ่มเกษตรกรตัวอย่างในแต่ละสาขาแต่ละกลุ่ม โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ใส่ทดแทน (Simple Random Sampling without Replacement) ด้วยตารางเลขสุ่ม จำนวน 1,110 ราย

(4) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ จากหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว สำนักงานประมงจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดที่อยู่ในจังหวัดตัวอย่าง

2.2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารโครงการ รายงานความก้าวหน้าของหน่วยงาน รายงานการประชุม รายงานการศึกษาการประเมินโครงการ สิ่งพิมพ์ของทางราชการ หรือข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้อง

2.5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ซึ่งวิเคราะห์ในเชิงตัวเลขโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) จำแนกการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม ได้แก่ ผลรวม ค่าร้อยละ สัดส่วน และค่าเฉลี่ย โดยการแจกแจงความถี่ จัดกลุ่ม จัดประเภทของข้อมูล แล้วนำมาเสนอในรูปตารางและแผนภูมิ เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่เป็นตัวเลขหรืออธิบายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในแต่ละตัวชี้วัดของการประเมินผล เช่น เปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับแผนหรือเป้าหมาย หรือเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นระหว่างก่อนและหลังมีโครงการฯ

2) วิเคราะห์ทัศนคติ และความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด ช่วงเวลาการจัดอบรม การติดตามให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร โดยใช้การวัดทัศนคติของลิเกิร์ต (Likert Scale) ซึ่งกำหนดการให้คะแนนและการคำนวณผลการประเมินออกเป็น 5 ระดับ คือ “1 = น้อยที่สุด” “2 = น้อย” “3 = ปานกลาง” “4 = มาก” และ “5 = มากที่สุด” และแบ่งช่วงค่าคะแนนที่มีค่าอยู่ระหว่าง 1.00 - 5.00 ออกเป็น 5 ช่วง คือ ช่วงค่าคะแนน 1.00 - 1.80 จัดอยู่ในระดับน้อยที่สุด ช่วงค่าคะแนน 1.80 - 2.60 จัดอยู่ในระดับน้อย ช่วงค่าคะแนน 2.61 - 3.40 จัดอยู่ในระดับปานกลาง ช่วงค่าคะแนน 3.41 - 4.20 จัดอยู่ในระดับมาก และ ช่วงค่าคะแนน 4.21 - 5.00 จัดอยู่ในระดับมากที่สุด

2.6 นิยามศัพท์

2.6.1 Smart Farmer (SF) หมายถึง บุคคลที่มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร มีความรอบรู้ในระบบการผลิตด้านการเกษตรแต่ละสาขา มีความสามารถในการวิเคราะห์ เชื่อมโยงและบริหารจัดการการผลิตและการตลาด โดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ คำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.6.2 Existing Smart Farmer (ESF) หมายถึง เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว เนื่องจากผลการคัดกรองสามารถผ่านคุณสมบัติด้านรายได้จากภาคเกษตรที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานครบทั้ง 6 ข้อ ได้แก่

- 1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่
- 2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
- 3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด
- 4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค
- 5) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม
- 6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

2.6.3 Developing Smart Farmer (DSF) หมายถึง เกษตรกรที่ยังไม่เป็น Smart Farmer เนื่องจากผลการคัดกรองยังไม่สามารถผ่านคุณสมบัติทั้งด้านรายได้ที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติไม่ครบทั้ง 6 ข้อ ซึ่งเป็นเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้รับการพัฒนาด้านต่างๆ เพิ่มเติมตามความต้องการของเกษตรกรแต่ละราย

2.6.4 Smart Farmer ต้นแบบ (Smart Farmer Model : SFM) หมายถึง เกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาเป็น Existing Smart Farmer แล้ว และผ่านคุณสมบัติของ Smart Farmer ต้นแบบในแต่ละสาขา จำนวน 10 สาขาหลัก ได้แก่ ข้าว ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ประมง ปศุสัตว์ เกษตรผสมผสาน Young Smart Farmer และสาขาอื่นๆ ได้แก่ หม่อนไหม และบัญชี มีความโดดเด่นในการทำการเกษตรในสาขานั้นของแต่ละพื้นที่ และสามารถเป็นต้นแบบและเป็นบทเรียนให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ได้

2.6.5 เกษตรผสมผสาน (Integrated Farm) หมายถึง การทำกิจกรรมการเกษตรหลายๆ อย่าง ร่วมกันในฟาร์ม และสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจเป็นพืชกับพืช พืชกับสัตว์ สัตว์กับสัตว์ หรือการเลี้ยงสัตว์กับประมง เป็นต้น

2.6.6 เกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer : YSF) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจหรือประกอบอาชีพทางการเกษตร ไม่จำกัดเพศ อายุระหว่าง 17 - 45 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไปและเป็น Smart Farmer เนื่องจากผลการคัดกรองสามารถผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานครบทั้ง 6 ข้อ โดยผ่านตัวบ่งชี้อย่างน้อย 1 ตัว ในแต่ละคุณสมบัติ นอกจากนี้ให้รวมถึงคำจำกัดความของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามคำนิยามของหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีกิจกรรมและโครงการในการ สร้าง ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

รวมทั้งโครงการบ่มเพาะผู้ประกอบการรุ่นใหม่ภายใต้ความร่วมมือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในโครงการนำร่องกองทุนตั้งตัวได้และเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)

2.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินผล

ผลการประเมินเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานโครงการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดทำโครงการอื่นๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันต่อไป

บทที่ 3

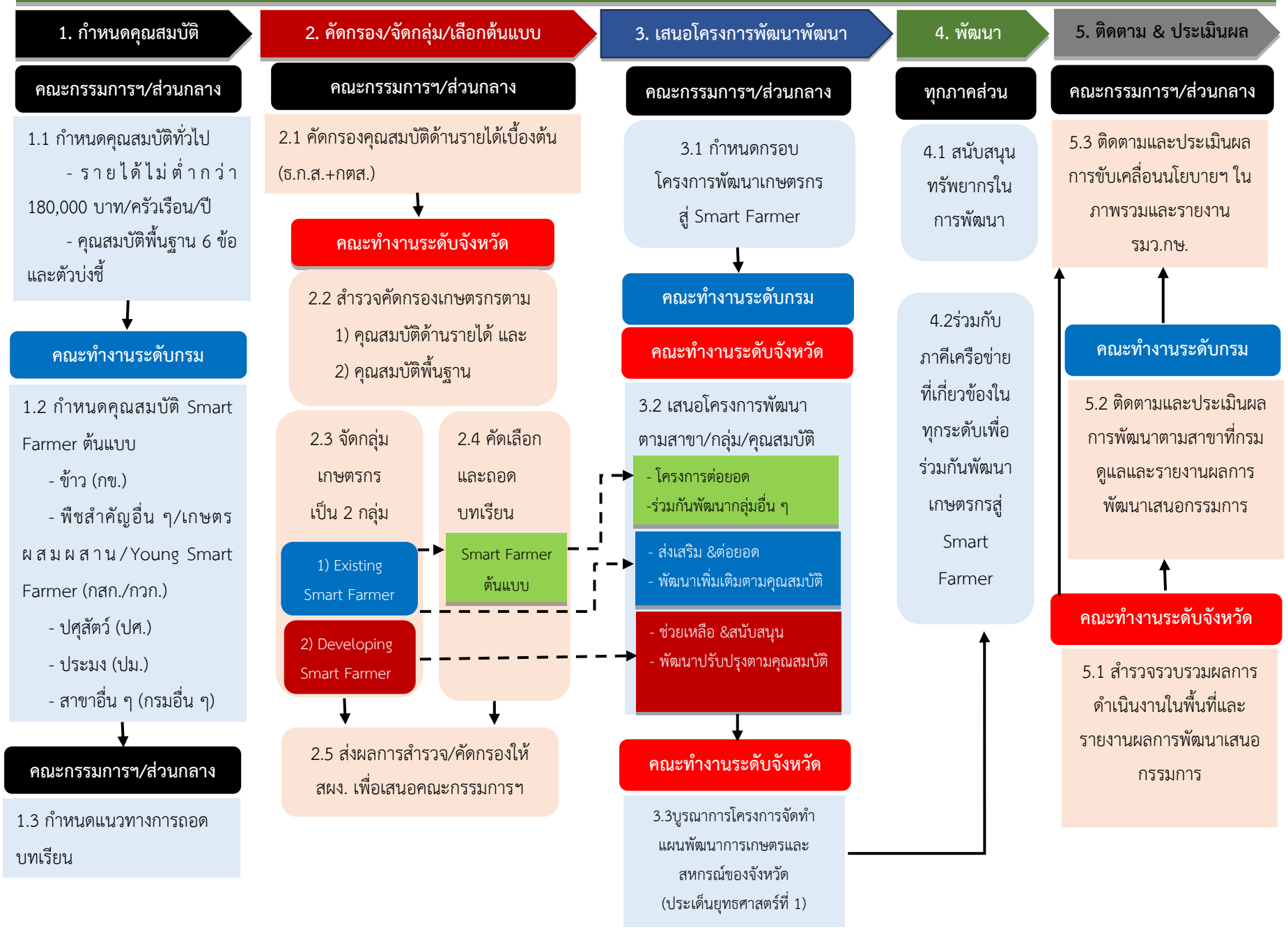
แนวทางการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer

จากนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่กำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้ “เกษตรกรไทยเป็น Smart Farmer โดยมี Smart Officer เป็นเพื่อนคู่คิด” และกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer ไว้ ดังนี้

- 1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่
- 2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
- 3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด
- 4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค
- 4) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม
- 6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

ในการแปลงเป้าหมายของนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer ได้หารือร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer ในการประชุมครั้งที่ 1/2556 เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2556 และครั้งที่ 2/2556 เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2556 โดยพิจารณาในประเด็นการกำหนดคุณสมบัติและตัวบ่งชี้ของ Smart Farmer การคัดกรอง จัดชั้นและการคัดเลือก Smart Farmer เพื่อจำแนกเกษตรกรในระยะเริ่มต้นออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย Smart Farmer ต้นแบบ Existing Smart Farmer และ Developing Smart Farmer การถอดบทเรียนจาก Smart Farmer ต้นแบบ เพื่อเป็นองค์ความรู้และเป็นต้นแบบที่เหมาะสมให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ โดยนำเสนอเป็นสื่อในรูปแบบต่าง ๆ การกำหนดโครงการและกิจกรรมในการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer ที่มีคุณสมบัติตามที่กรรมการกำหนด รวมถึงการต่อยอดในการพัฒนาการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตรนั้น ๆ ให้กับเกษตรกร รวมทั้งการติดตามและประเมินผลการพัฒนาเกษตรกรตามนโยบายดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนใน แนวทางการดำเนินงานให้กับคณะกรรมการและคณะทำงานต่าง ๆ ทั้งระดับกรมและระดับจังหวัด จึงได้นำเสนอเป็นภาพกระบวนการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ตามภาพที่ 3 และมีวิธีดำเนินการในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer

3.1 การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer

3.1.1 การกำหนดคุณสมบัติทั่วไป

คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของ Smart Farmer เป็นกรอบหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการคัดกรองคุณสมบัติของเกษตรกรที่เป็นตัวแทนครัวเรือนเพื่อจัดชั้นเกษตรกรโดยมี 2 คุณสมบัติหลัก ดังนี้

1) มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คณะกรรมการฯ ได้กำหนดให้เกษตรกรที่มีคุณสมบัติเป็น Smart Farmer ต้องมีรายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

2) มีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คณะกรรมการฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ โดยต้องผ่านการพิจารณาตามตัวบ่งชี้อย่างน้อยหนึ่งตัวบ่งชี้ในแต่ละคุณสมบัติดังนี้ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 คุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ของเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	- เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่าง ๆ - เคยให้คำปรึกษากับเกษตรกรรายอื่น ๆ
	1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	- เคยมีผู้มาศึกษาดูงานในแปลง - เป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่น ๆ
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart Phone เป็นต้น	- รู้จักและติดต่อเจ้าหน้าที่ของ กษ. เพื่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เป็นประจำ - ใช้งาน Internet ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสืบค้นข้อมูลการเกษตรได้

ที่มา : คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer. (2556)

ตารางที่ 3.1 คุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ของเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer (ต่อ)

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
	2.2 มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด	- มีบันทึกหรือบัญชีครัวเรือนเพื่อวางแผนด้านการเงิน - มีบันทึกข้อมูลการผลิตการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน
	2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาอาชีพของตนเองได้	- มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการปลูก การเลี้ยง หรือ การเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล - เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนแล้วทำให้ผลผลิตหรือรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯลฯ	- มีวิธีการในการลดค่าใช้จ่ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ทำปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น - ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักและจ้างแรงงานจากภายนอกตามความจำเป็น
	3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้	- สามารถขายผลผลิตได้ทั้งหมดไม่มีเหลือตกค้าง - มีคำสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้วางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง
	3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)	- มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาทำปุ๋ยหมักหรือพลังงานชีวภาพ - มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าจำหน่าย

ที่มา : คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer. (2556)

ตารางที่ 3.1 คุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ของเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer (ต่อ)

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับ มาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์หรือมาตรฐานอื่น ๆ	- มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานต่าง ๆ จากการได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง - เคยเข้าอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์หรือมาตรฐานอื่น ๆ
	4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์หรือมาตรฐานอื่น ๆ	- มีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับ มาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่น ๆ - ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์หรือมาตรฐานอื่น ๆ แล้ว
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)	- ไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการผลิตทางการเกษตร - ใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้ปุ๋ยเคมี - ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการจัดการศัตรูพืช ลดการใช้เคมีกำจัดศัตรูพืช
	5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง	- มีการบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของต่าง ๆ ให้กับบุคคล วัด หรือสถานศึกษาในชุมชน - เคยร่วมกับชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ใน สถานที่และในโอกาสต่าง ๆ
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร	- ทำกิจกรรมทางการเกษตรในแปลงด้วยตนเองและครอบครัวมากกว่าการจ้างแรงงานจากภายนอก - มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้นจากข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติม

ที่มา : คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer. (2556)

ตารางที่ 3.1 คุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ของเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer (ต่อ)

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
	6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	- มีการสืบทอดมรดกพื้นที่ทำการเกษตรของ ครักว์เรือนจากรุ่นสู่รุ่น - เคยสอนสมาชิกในครักว์เรือนให้มีความรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตร
	6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	- เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าสามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างการผลิตได้ - เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าผลจากการประกอบอาชีพการเกษตรทำให้มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ที่มา : คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer. (2556)

ทั้งนี้ เมื่อประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรแล้วผ่านทั้งคุณสมบัติด้านรายได้และคุณสมบัติพื้นฐานเกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Existing Smart Farmer แต่ถ้าไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้หรือคุณสมบัติ พื้นฐานหรือทั้งสองคุณสมบัติเกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Developing Smart Farmer

3.1.2 คุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบ

1) เป็นเกษตรกรที่ผ่านการประเมินคุณสมบัติด้านรายได้และคุณสมบัติพื้นฐานซึ่งเป็น Existing Smart Farmer แล้ว

2) ผ่านการพิจารณาคุณสมบัติและตัวบ่งชี้ของ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขา โดยคณะทำงานระดับกรมได้พิจารณากำหนดคุณสมบัติและตัวบ่งชี้ของ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับกิจกรรมในการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตรที่เป็นเป้าหมายภารกิจของกรมโดยกำหนดเงื่อนไขของการเป็น Smart Farmer ต้นแบบในแต่ละสาขาดังนี้ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 เงื่อนไขการเป็น Smart Farmer ต้นแบบแต่ละสาขา

สาขา	กรม	เงื่อนไข Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขา
สาขาหลัก		
1. ข้าว	กรมการข้าว	1. ผ่านการประเมินคุณสมบัติเป็น Existing Smart Farmer แล้ว 2. มีประสบการณ์ในการทำมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี 3. ทำนาด้วยตนเองและครอบครัว 4. มีผลผลิตข้าวสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด
2. ปาล์มน้ำมัน	กรมส่งเสริมการเกษตร	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขาที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด โดยการประเมินตามแบบฟอร์มภาคผนวก 1 ข้อ 1
3. ยางพารา		
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		
5. มันสำปะหลัง		
6. อ้อยโรงงาน		
7. เกษตรผสมผสาน		
8. Young Smart Farmer		
9. ประมง	กรมประมง	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมงที่กรมประมงกำหนดกำหนด โดยการประเมินตามแบบฟอร์มภาคผนวก 1 ข้อ 2
10. ปศุสัตว์	กรมปศุสัตว์	ผ่านตัวบ่งชี้ของคุณสมบัติพื้นฐานครบทุกตัวบ่งชี้
สาขาอื่น ๆ		
11. หม่อนไหม	กรมหม่อนไหม	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาหม่อนไหมที่กรมหม่อนไหมกำหนดกำหนด โดยการประเมินตามแบบฟอร์มภาคผนวก 1 ข้อ 3
12. บัญชี	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาบัญชี ที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนดกำหนด โดยการประเมินตามแบบฟอร์มภาคผนวก 1 ข้อ 4
13. อื่น ๆ (ตามการร้องขอของคณะทำงานจังหวัด)	กรมที่รับผิดชอบสินค้าเกษตรชนิดนั้น	

ที่มา :คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer. (2556)

3.1.3 แนวทางการถอดบทเรียน

คณะกรรมการฯ ได้กำหนดแนวทางการถอดบทเรียนของ Smart Farmer ต้นแบบ โดยกำหนดลักษณะของข้อมูลและองค์ความรู้จากการถอดบทเรียน และการนำเสนอบทเรียนของ Smart Farmer ต้นแบบ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) ลักษณะของข้อมูลและองค์ความรู้จากการถอดบทเรียน

ข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนต้องแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นและมีการปฏิบัติที่ดีตลอดห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตรชนิดนั้น ๆ หรือเป็นเทคนิคเฉพาะที่ Smart Farmer ต้นแบบรายนั้น ๆ ดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเกษตรกรรายอื่นได้ ซึ่งการถอดบทเรียนไม่ควรเป็นการบอกเล่า แต่ต้องเป็นการอธิบายวิธีการ เทคนิคที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นบทเรียนที่ได้ควรประกอบด้วยประเด็นหลักๆ ดังนี้

1.1) กระบวนการตั้งแต่เตรียมการ การเลือกปัจจัยนำเข้า วิธีการ ขั้นตอนที่สำคัญในการทำเกษตรในสินค้าเกษตรชนิดนั้น ๆ

1.2) ผลสำเร็จและกลวิธีทำให้เกิดผลสำเร็จที่แตกต่างจากการทำโดยทั่วไป ความโดดเด่นของเทคนิคที่ใช้รวมทั้งกลเม็ดเคล็ดลับ

1.3) ปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความสำเร็จทั้งในด้านทรัพยากร เช่น น้ำ ดิน ด้านสังคม เช่น การรวมกลุ่ม ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ เช่น การตลาด การเจรจาต่อรอง เป็นต้น

1.4) ปัญหาอุปสรรคในการทำการเกษตรที่บ่งบอและวิธีการแก้ไขปัญหานั้น รวมทั้งข้อพึงระวัง เป็นต้น

2) การนำเสนอบทเรียน

การนำเสนอบทเรียนควรมีความน่าสนใจ มีจุดเด่น น่าติดตามและรูปแบบของบทเรียนควรมีลักษณะเข้าใจได้ง่ายและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อได้ชุดความรู้แล้วสามารถพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบสื่อที่น่าสนใจ เช่น การนำเสนอเป็นวีดิทัศน์คลิปวีดิโอเป็นหนังสือหรือการ์ตูน เพื่อให้สามารถบันทึกลงเว็บไซต์ www.thaismartfarmer.net สื่อสารผ่านทีวีเกษตรศูนย์ ICT ชุมชนหรือบันทึกในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับรายละเอียดของการนำเสนอบทเรียนคณะกรรมการได้กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานของการนำเสนอบทเรียนเพื่อเป็นกรอบแนวทางให้กับคณะทำงานระดับจังหวัดรวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนำไปประกอบการถอดบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบในสาขานั้น ๆ ในพื้นที่ต่อไป ทั้งนี้ คณะทำงานระดับจังหวัดสามารถพิจารณาเพิ่มเติมรายละเอียดจากองค์ประกอบพื้นฐานของการนำเสนอบทเรียนตามที่คณะกรรมการกำหนดได้

3.2 การสำรวจ คัดกรอง จัดกลุ่มและคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบ

การสำรวจคัดกรองและจัดกลุ่มเกษตรกรของจังหวัดมีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทราบถึงสภาพปัจจุบันของเกษตรกรทั้งจำนวน รายได้ ลักษณะการทำการเกษตรและสภาพปัญหาของเกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการหลักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยการสำรวจและประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือน คัดกรองและจัดกลุ่มเกษตรกรเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา รวมทั้งการคัดเลือกและถอดบทเรียนของ Smart Farmer ต้นแบบ เพื่อนำองค์ความรู้และบทเรียนในการทำการเกษตรแต่ละสาขามาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนให้เกษตรกรรายอื่น ๆ ได้ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาการทำการเกษตรของตนเองต่อไป โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

3.2.1 คัดกรองคุณสมบัติด้านรายได้เบื้องต้น

คณะกรรมการฯ ได้มอบหมายให้ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สป.กษ. ในฐานะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ พิจารณาจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรเป้าหมายเบื้องต้น โดยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการคัดกรองเกษตรกรเป้าหมายในประเด็นคุณสมบัติด้านรายได้จากส่วนกลางก่อน ในเบื้องต้น ได้แก่ ข้อมูลครัวเรือนเกษตรกรจากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรจำนวน 7.2 ล้านครัวเรือน ของกรมส่งเสริมการเกษตร ข้อมูลรายได้ของเกษตรกรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และข้อมูลบัญชีครัวเรือนเกษตรกรและกลุ่มอาชีพของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ โดยใช้เลขบัตรประจำตัวประชาชน เป็นจุดเชื่อมข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับตำบลเป็นเครื่องมือให้คณะทำงานระดับจังหวัดนำไปคัดกรองคุณสมบัติพื้นฐานในพื้นที่ต่อไป

3.2.2 สํารวจ คัดกรอง จัดกลุ่มและคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบของจังหวัด

มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ให้คณะทำงานระดับจังหวัดพิจารณากำหนดให้มีผู้รับผิดชอบลักษณะที่มงานในระดับตำบล โดยมีองค์ประกอบของเจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาสาสมัครของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

2) ให้ฝ่ายเลขานุการคณะทำงานระดับจังหวัดสืบค้นข้อมูลรายได้ของเกษตรกรซึ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนจากระบบฐานข้อมูลที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศดำเนินการให้ที่ www.moac.go.th/smart_farmer โดยดึงข้อมูลออกมาในระดับตำบลนำส่งให้ทีมงานระดับตำบลนำไปสำรวจและคัดกรองเกษตรกรในพื้นที่หรือคณะทำงานระดับจังหวัดมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในระดับตำบลทำการสืบค้นข้อมูลรายได้ของเกษตรกรในตำบลของตนเองเพื่อนำไปสำรวจและคัดกรองเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

3) กรณีที่คณะทำงานจังหวัดต้องการข้อมูลรายได้ของเกษตรกรในพื้นที่เพิ่มเติมให้คณะทำงานระดับจังหวัดขอความร่วมมือสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหรือสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ขอความอนุเคราะห์ฐานข้อมูล จปฐ. เพื่อหาข้อมูลรายได้ทางการเกษตรของเกษตรกร แล้วทำการซ้อนทับข้อมูลโดยใช้รหัสประจำตัวประชาชนเป็นตัวเชื่อม ซึ่งผลจากการซ้อนทับข้อมูลจากทั้ง 2 แหล่ง จะปรากฏผลข้อมูลของเกษตรกรภายในตำบล ดังนี้ (1) มีข้อมูลรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (2) มีข้อมูลรายได้แต่ไม่ถึง 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และ (3) ไม่มีข้อมูลรายได้ หลังจากนั้นจึงนำส่งให้ทีมงานระดับตำบลนำไปสำรวจและคัดกรองเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

4) การลงพื้นที่สำรวจและประเมินคุณสมบัติทั่วไป ให้คณะทำงานระดับจังหวัดมอบหมายให้ทีมงานระดับตำบลสำรวจและประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรตามแบบฟอร์มการประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer โดยสามารถเลือกดำเนินการได้ใน 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 ในกรณีที่พิจารณาแล้วว่าทีมงานยังไม่มีความพร้อมเพียงพอในระยะเริ่มต้น ให้ทีมงานระดับตำบลลงพื้นที่สำรวจเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนที่ข้อมูลระบุว่ามรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000บาท/ครัวเรือน/ปี ก่อนโดยสำรวจตามที่อยู่ทีระบุในฐานข้อมูล หลังจากนั้นให้ดำเนินการสำรวจและประเมินคุณสมบัติพื้นฐานของเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนที่เหลือให้ครบทั้งตำบลในระยะต่อไป

แนวทางที่ 2 ในกรณี que พิจารณาแล้วว่าทีมงานมีศักยภาพและมีความพร้อมเพียงพอให้ทีมงานระดับตำบลลงพื้นที่สำรวจและประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือน

แนวทางที่ 3 ดำเนินการสำรวจและประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนไปพร้อมกับการจัดทำสำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2556 ที่สำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตรจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2556 เป็นต้นไป โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลและอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ที่จะสำรวจข้อมูลเกษตรกรในพื้นที่ดำเนินการสอบถามคุณสมบัติด้านรายได้จากเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนแต่ละรายโดยตรง และพิจารณาคุณสมบัติพื้นฐานตามแบบฟอร์มการประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer ที่กำหนด

3.2.3 จัดกลุ่มเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่ม

ในระหว่างการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนให้ทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบพิจารณาจัดกลุ่มเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามผลการประเมินคุณสมบัติ ดังนี้

1) เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว (Existing Smart Farmer) ซึ่งเป็นเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนที่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้และคุณสมบัติพื้นฐานตามที่กำหนด

2) เกษตรกรเป้าหมายที่จะพัฒนาเป็น Smart Farmer (Developing Smart Farmer) ซึ่งเป็นเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนที่มีคุณสมบัติไม่ครบทุกข้อตามที่กำหนด

โดยให้ทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบระบุผลการประเมินในแบบฟอร์มการประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer

3.2.4 คัดเลือกและถอดบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบ

ในระหว่างการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนให้ทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบพิจารณาว่าเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนรายนั้น มีการทำการเกษตรในสาขาใดสาขาหนึ่งที่มีความโดดเด่นน่าจะสามารเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรรายอื่นได้ ให้บันทึกไว้แล้วมาคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบในภายหลังหรือหากทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบมีความพร้อมก็ให้ทำการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบได้เลย ทั้งนี้หากพบว่าในพื้นที่ของจังหวัดมีการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญแต่ไม่อยู่ใน 10 สาขาหลักที่คณะกรรมการฯ กำหนดคณะทำงานระดับจังหวัดสามารถประสานกรมที่มีหน้าที่รับผิดชอบสินค้าเกษตรชนิดนั้น ๆ เพื่อกำหนดคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขาเพิ่มเติมได้ สำหรับขั้นตอนการคัดเลือกและถอดบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบให้ทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้

1) เข้าเยี่ยมแปลงหรือฟาร์มของ Existing Smart Farmer ที่พิจารณาในเบื้องต้นจากขั้นตอนการสำรวจและคัดกรองเกษตรกรว่ามีแนวโน้มที่จะสามารเป็น Smart Farmer ต้นแบบในสาขาใดสาขาหนึ่งได้

2) ทำการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขาในสาขาที่ทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบได้พิจารณาในเบื้องต้นว่ามีแนวโน้มที่จะเป็น Smart Farmer ต้นแบบในสาขาดังกล่าวได้

รวมทั้งให้สรุปผลการประเมินว่าเกษตรกรตัวแทนครัวเรือนรายนั้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบหรือไม่โดยใช้แบบฟอร์มประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขา

3) ทำการถอดบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบที่ผ่านการประเมินคุณสมบัติแล้ว โดยสอบถามประเด็นสำคัญในการถอดบทเรียนอย่างน้อย 4 ประเด็น ดังนี้

3.1) มีกระบวนการตั้งแต่เตรียมการ การเลือกปัจจัยนำเข้า วิธีการ ขั้นตอนที่สำคัญในการทำการเกษตรในสินค้าต่าง ๆ อย่างไร

3.2) มีผลสำเร็จและกลวิธีทำให้เกิดผลสำเร็จที่แตกต่างจากการทำโดยทั่วไป ความโดดเด่นของเทคนิคที่ใช้รวมทั้งกลเม็ดเคล็ดลับในการทำการเกษตรสาขานั้น ๆ อย่างไร

3.3) มีปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ อะไรบ้างที่ทำให้เกิดความสำเร็จทั้งในด้านทรัพยากร เช่น น้ำ ดิน สภาพอากาศ ฯลฯ ด้านสังคม เช่น การรวมกลุ่ม ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชุมชน ฯลฯ ด้านเศรษฐกิจ เช่น การตลาด การเจรจาต่อรอง เป็นต้น และปัจจัยเหล่านั้นสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จได้อย่างไร

3.4) มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างที่พบบ่อยจากการทำการเกษตรในสาขานั้น ๆ และมีวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไร รวมทั้งข้อพึงระวังที่จะแนะนำเกษตรกรรายอื่น ๆ มีอะไรบ้าง

4) การบันทึกบทเรียน ให้ทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับบันทึกข้อมูลบทเรียนจากการสอบถามและเข้าเยี่ยมแปลงหรือฟาร์มของ Smart Farmer ต้นแบบ ให้พร้อมเพื่อบันทึกในรูปแบบข้อมูลในเอกสาร ภาพถ่าย และวิดีโอ สำหรับจัดทำเป็นชุดความรู้โดยรูปแบบการนำเสนอบทเรียนควรมีความน่าสนใจมีจุดเด่นน่าติดตาม เข้าใจได้ง่ายและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อได้ชุดความรู้แล้วสามารถพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบสื่อที่น่าสนใจได้ในระยะต่อไป ทั้งนี้ รูปแบบการนำเสนอบทเรียนที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการระดับจังหวัดกำหนด

5) การจัดเก็บหลักฐานการสำรวจ คัดกรอง จัดกลุ่มและคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบ ในระยะเริ่มต้นให้ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการระดับจังหวัดจัดเก็บหลักฐานการสำรวจข้อมูลเกษตรกรในรูปแบบเอกสาร รวมทั้งข้อมูลหรือสื่อชนิดต่าง ๆ ที่ได้จากการถอดบทเรียนของ Smart Farmer ต้นแบบ ให้รวบรวมจัดเก็บในรูปแบบ files ข้อมูลชนิดต่าง ๆ และจัดหมวดหมู่โดยจำแนกเป็น Smart Farmer ต้นแบบแต่ละรายชนิดสินค้าและพื้นที่ เพื่อเตรียมการบันทึกข้อมูลลงระบบฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย Smart Farmer และฐานข้อมูลองค์ความรู้และบทเรียนของ Smart Farmer ต้นแบบ ตามลำดับผ่านทางเว็บไซต์ www.thaismartfarmer.net ในระยะต่อไป (ปัจจุบันศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สป.กษ. ร่วมกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างดำเนินการออกแบบและจัดทำเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จจะแจ้งให้ทราบในโอกาสต่อไป

3.2.5 รายงานผลการสำรวจ คัดกรอง จัดกลุ่มและคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบ

ให้ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการระดับจังหวัดรวบรวมผลการสำรวจ คัดกรอง จัดกลุ่มและคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบจากทีมงานระดับตำบลหรือผู้ที่รับผิดชอบและจัดทำสรุปผลการสำรวจและคัดกรองเกษตรกร โดยใช้แบบฟอร์มรายงานสรุปผลการสำรวจและคัดกรองเกษตรกรและส่งให้สำนักแผนงานและโครงการพิเศษภายในวันที่ 25 มิถุนายน 2556 ทาง e-mail: plan@opsmoac.go.th เพื่อดำเนินการสรุปใน

ภาพรวมนำเสนอคณะกรรมการฯ และผู้บริหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อทราบความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer และพิจารณาสั่งการต่อไป

3.3 การเสนอโครงการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer

3.3.1 กำหนดกรอบโครงการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer

คณะกรรมการฯ ได้กำหนดกรอบโครงการและกิจกรรมในการพัฒนาเกษตรกร Smart Farmer โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการเปลี่ยนวิธีการทำงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกร โดยให้คณะทำงานระดับกรมและระดับจังหวัดเสนอและดำเนินการโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างให้เกษตรกรมีความสามารถในการคิดเป็น วิเคราะห์เป็น ใช้ข้อมูลเป็นและแก้ปัญหาเป็น รวมทั้งเป็นโครงการและกิจกรรมที่ตอบสนองต่อดัชนีชี้หรือสนับสนุนให้เกษตรกรมีคุณสมบัติของ Smart Farmer ที่ครบถ้วน ทั้งนี้ในการกำหนดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรเป้าหมายเป็น Smart Farmer ควรดำเนินการตามวิธีการผลิตที่เหมาะสมของเกษตรกรแต่ละราย เช่น การทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรเชิงพาณิชย์ Contract Farming ไร่นาสวนผสม หรืออื่น ๆ เป็นต้น โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับนโยบายการกำหนดเขตความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชปศุสัตว์และประมง (Zoning) ด้วย

3.3.2 เสนอโครงการและกิจกรรมการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer

ให้คณะทำงานระดับกรม คณะทำงานระดับจังหวัดและภาคีเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ นำเสนอโครงการและกิจกรรมการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer ตามสาขาตามการจัดกลุ่มทั้งกลุ่มที่เป็น Smart Farmer ต้นแบบ กลุ่มที่เป็น Existing Smart Farmer และกลุ่มที่เป็น Developing Smart Farmer โดยออกแบบโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีแนวทางการพิจารณาในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) Smart Farmer ต้นแบบ เป็นกลุ่มที่ผ่านคุณสมบัติที่กำหนดสามารถพึ่งพาตนเองได้ดี มีการปฏิบัติที่ดีในฟาร์มหรือแปลงรวมทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ ได้ตั้งนั้นการกำหนดโครงการและกิจกรรมควรเป็นลักษณะโครงการต่อยอดการพัฒนา เช่น การสนับสนุนให้มีการขยายธุรกิจเพิ่มเติมในระดับประเทศและระดับสากล การตลาด การสร้างตราสินค้า (Brand) การประชาสัมพันธ์ การบริหารความเสี่ยงภัยคุกคามจากภายนอก การศึกษาดูงาน รวมทั้ง การถอดบทเรียนจาก Smart Farmer ต้นแบบและโครงการส่งเสริมให้ Smart Farmer ต้นแบบได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในการพัฒนาเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ ให้เป็น Smart Farmer ได้ต่อไป เป็นต้น

2) Existing Smart Farmer เป็นกลุ่มที่ได้รับการพิจารณาว่าผ่านคุณสมบัติต่าง ๆ แล้วแต่เกษตรกรบางรายอาจผ่าน 1 ตัวบ่งชี้ในแต่ละคุณสมบัติแต่ยังไม่ผ่านในตัวบ่งชี้อื่น ๆ ที่มีความสำคัญ ดังนั้นควรมีการกำหนดโครงการและกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้กลุ่ม Existing Smart Farmer มีคุณสมบัติและตัวบ่งชี้ที่มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อพัฒนาระดับและต่อยอดการพัฒนา เช่น การพัฒนาการผลิตที่มีประสิทธิภาพและมาตรฐานมากขึ้น การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่ม การดำเนินการในเชิงธุรกิจ การตลาด

การประชาสัมพันธ์ การบริหารความเสี่ยงภัยคุกคามจากภายนอก การศึกษาดูงานจาก Smart Farmer ต้นแบบ เป็นต้น

3) Developing Smart Farmer เป็นกลุ่มที่ได้รับการพิจารณาว่ายังไม่ผ่านคุณสมบัติต่าง ๆ ตามที่กำหนด ซึ่งเกษตรกรแต่ละรายอาจประสบปัญหาที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในการกำหนดโครงการและ กิจกรรมสำหรับกลุ่มนี้ ควรพิจารณาจากผลการประเมินคุณสมบัติแต่ละรายว่ายังขาดคุณสมบัติข้อใดก็พัฒนา ปรับปรุงตามคุณสมบัตินั้น เช่น ขาดคุณสมบัติด้านความรู้ก็ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ โดยเฉพาะบทเรียนจาก Smart Farmer ต้นแบบ การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการบ่มเพาะผู้ประกอบการ รุ่นใหม่ รวมทั้งการจัดแผนพัฒนาเกษตรกรรายบุคคล เป็นต้น

3.3.3 บูรณาการโครงการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด

ให้คณะทำงานระดับจังหวัดประสานคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่ดำเนินการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ กำหนดให้สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ของจังหวัด โดยพิจารณาบูรณาการโครงการและกิจกรรมที่คณะทำงานระดับกรม คณะทำงาน ระดับจังหวัดหรือภาคีเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ นำเสนอเพื่อพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ของจังหวัด โดยระบุ เป็นโครงการภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรหรือยุทธศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของ แผนดังกล่าว (ดำเนินการตามคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดที่กระทรวงกำหนด)

ทั้งนี้ตามแผนปฏิบัติการการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer ช่วงเดือน กันยายน-ตุลาคม ให้คณะทำงานระดับกรม คณะทำงานระดับจังหวัด และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทบทวนและ นำเสนอโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ และประสานคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่ดำเนินการจัดทำแผน พัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดตามที่ระบุในข้อ 3.3.3 เพื่อปรับแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ของจังหวัดให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลผลการสำรวจคัดกรอง จัดกลุ่ม และการคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบที่ได้ดำเนินการต่อไป

3.4 การดำเนินการพัฒนาตามโครงการและกิจกรรม

ให้คณะทำงานระดับจังหวัดประสานหน่วยงานในสังกัด กษ. ของจังหวัด รวมทั้งภาคีเครือข่ายต่าง ๆ พิจารณาแผนพัฒนาเกษตรกรรายบุคคล โดยวิเคราะห์ความเหมาะสมและดำเนินการพัฒนาเกษตรกรตาม โครงการและกิจกรรมที่กำหนด โดยคณะกรรมการฯ ส่วนกลาง คณะทำงานระดับกรม และคณะทำงานระดับ จังหวัดร่วมกันสนับสนุนการดำเนินการ ดังนี้

3.4.1 สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ในการพัฒนา เช่น การสนับสนุนปัจจัยการผลิต จัดทำหลักสูตรการ อบรมให้ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการ อำนวยความสะดวกในการบริหารโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.2 สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าการผลิตทาง

การเกษตรที่เกษตรกรดำเนินการ เช่น ประสานความร่วมมือจากสถาบันการเงินในการสนับสนุนเงินทุน สถาบันการศึกษาเพื่อเสริมด้านองค์ความรู้ด้านวิชาการและนวัตกรรม หน่วยงานภาคเอกชนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หน่วยงานภาคการตลาดต่าง ๆ เพื่อบริหารจัดการผลผลิตให้เหมาะสมกับการตลาด รวมถึง Smart Farmer ต้นแบบในการเรียนรู้จากแบบอย่างทำการเกษตรที่ดี เป็นต้น

3.5 การติดตามและประเมินผล

คณะกรรมการฯ ได้กำหนดแนวทางการติดตาม ตรวจสอบ รายงานผลประเมินผลในเชิงผลผลิตและผลลัพธ์ของการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ดังนี้

3.5.1 สำรวจ รวบรวมผลการดำเนินงานในพื้นที่ ให้คณะทำงานระดับจังหวัดสำรวจผลการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายแต่ละรายจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ และรวบรวมผลการดำเนินงานในพื้นที่ที่รับผิดชอบรายงานต่อคณะทำงานระดับกรมเพื่อและประเมินผลการพัฒนาคุณสมบัติในแต่ละกลุ่มตามสาขาที่รับผิดชอบหรือเป็นภารกิจของกรม และรายงานสรุปผลต่อคณะกรรมการฯ ต่อไป

3.5.2 ติดตามและประเมินผลการพัฒนาตามสาขา/กลุ่ม/คุณสมบัติ ให้คณะทำงานระดับกรมติดตาม รวบรวมและประเมินผลการพัฒนาเกษตรกรตามคุณสมบัติในแต่ละสาขาที่กรมรับผิดชอบ และรายงานผลการพัฒนา ปัญหาและอุปสรรค เสนอต่อคณะกรรมการฯ และนำผลการพัฒนาไปพิจารณาปรับปรุงโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมมากขึ้นต่อไป

3.5.3 ติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ในภาพรวม

1) คณะกรรมการฯ ติดตามและรวบรวมผลการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ในภาพรวม และรายงานผลการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อพิจารณาสั่งการแล้วแต่กรณีต่อไป

2) ศูนย์ประเมินผลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ในภาพรวม และรายงานผลการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer ต่อคณะกรรมการฯ และผู้บริหารระดับสูงต่อไป

บทที่ 4

ผลการประเมินผล

เป้าหมายเน้นการพัฒนาเกษตรกร 12 สาขาหลัก คือ ข้าว ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน เกษตรผสมผสาน Young Smart Farmer ประมง ปศุสัตว์ หม่อนไหม และบัญชี ภาพรวมผลการดำเนินงานโครงการเป็นไปตามเป้าหมาย และผลการประเมิน มีดังนี้

4.1 ภาพรวมการดำเนินงานโครงการ

แผนการดำเนินงานโครงการในปีงบประมาณ 2557 แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 กิจกรรมใหญ่ ประกอบด้วย กิจกรรมการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ในภาพรวม กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ให้เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Existing Smart Farmer) และกิจกรรมการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Developing Smart Farmer) มีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมดำเนินงานรวม 11 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว กรมประมง สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ กรมหม่อนไหม และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ซึ่งแต่ละหน่วยงานได้กำหนดกิจกรรมย่อยภายใต้กิจกรรมใหญ่ตามบทบาทหน้าที่ของตน รวมทั้งสิ้น 18 กิจกรรมย่อย เป้าหมายงบประมาณในการดำเนินงานรวม 450,770,000 บาท ได้รับจัดสรรจริงจำนวน 435,549,700 บาท คิดเป็นร้อยละ 96.62 ของงบประมาณที่ขอรับการสนับสนุน

ผลการดำเนินงานในภาพรวม พบว่า มีการดำเนินงานครบทุกกิจกรรมและทำได้ตามเป้าหมาย มีผลการเบิกจ่ายงบประมาณรวมทั้งสิ้น 365,693,040 บาท คิดเป็นร้อยละ 83.96 ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรร รายละเอียดผลการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม และการใช้จ่ายงบประมาณ มีดังนี้ (ตารางที่ 4.1)

4.1.1 กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ในภาพรวม

1) โครงการศูนย์ข้อมูลเกษตรกร (War Room) ดำเนินงานโดยสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับจัดสรรงบประมาณรวมทั้งสิ้น 19.45 ล้านบาท (ร้อยละ 97.25 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 19.45 ล้านบาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) ซึ่งการดำเนินงานได้ว่าจ้างบริษัท อีเอสอาร์ไอ (ประเทศไทย) จำกัด เป็นผู้จัดทำศูนย์ข้อมูลเกษตรกร เพื่อเป็นศูนย์กลางของข้อมูลด้านการเกษตร ทั้งในส่วนกลาง และระดับจังหวัด ซึ่งจัดตั้งขึ้นที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อยู่ในรูปแบบของห้องปฏิบัติการ ข้อมูลสารสนเทศ ใช้ในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร และนำมาประมวลผล เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการ วางแผน ติดตาม และรายงานสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารในรูปแบบรายงานข้อมูลเชิงสถิติ และข้อมูลเชิงพื้นที่

2) พัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลด้านเศรษฐกิจการเกษตร สำหรับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ดำเนินการโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้รับจัดสรรงบประมาณรวมทั้งสิ้น 1,152,400 บาท (ร้อยละ 15.32 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 1,152,400 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายการดำเนินงาน 3 เรื่อง ผลการดำเนินงานให้การพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ในโครงการเครือข่ายเศรษฐกิจการเกษตรอาสา (ศกอ.) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาให้เป็น Existing Smart Farmer โดยจัดสัมมนาถ่ายทอดองค์ความรู้ การเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ และการใช้ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศเกษตรกร แก่ ศกอ. 367 ราย หรือร้อยละ 91.75 ของเป้าหมาย

3) จัดทำโทรทัศน์เกษตรกร ดำเนินการโดยสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับจัดสรรงบประมาณรวมทั้งสิ้น 30.00 ล้านบาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 24.42 ล้านบาท (ร้อยละ 81.39 ของงบประมาณที่ได้รับ) ส่วนที่เหลือ 5.58 ล้านบาท จัดส่งคืนคลัง การดำเนินงานได้จัดทำสถานีโทรทัศน์เพื่อการเกษตรเพื่อผลิตรายการและออกอากาศรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม 24 ชั่วโมง ถ่ายทอดสู่เกษตรกรเป็นช่องทางในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการเกษตร แพลตฟอร์มเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคการเกษตรซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย และภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก อีกทั้งยังเป็นการเตือนภัยและเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์เพื่อหลีกเลี่ยงภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นทั้งจากสภาพอากาศและศัตรูพืชอีกด้วย และที่สำคัญคือเพื่อสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดี สร้างความเชื่อมั่นและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งผลิตรายการและออกอากาศ จำนวน 304 วัน หรือร้อยละ 83.29 ของเป้าหมาย 365 วัน

4.1.2 กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Existing Smart Farmer)

1) ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ/แปลงเรียนรู้ ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับจัดสรรงบประมาณรวมทั้งสิ้น 6,240,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 6,240,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) ผลการดำเนินงานอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ที่เป็น Existing Smart Farmerได้รับการอบรม ศึกษาเรียนรู้จากแปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ เพื่อพัฒนาเป็นเกษตรกรต้นแบบ จำนวน 3,850 ราย ดำเนินการครบตามเป้าหมาย

2) ศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการผลิตข้าว ดำเนินการโดยกรมการข้าวมีเป้าหมายการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2557 จำนวน 530 ศูนย์ ผลการดำเนินงานได้ยกเลิกกิจกรรมและใช้เงินในกิจกรรมพัฒนา Developing Smart Farmer ให้เป็น Smart Farmer รวมทั้งสิ้น 53,000,000 ล้านบาท (ร้อยละ 85.57 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 30,770,000 ล้านบาท (ร้อยละ 67.85 ของงบประมาณที่ได้รับ)

3) ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ดำเนินการโดยกรมประมง ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 19,750,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) และใช้งบประมาณเพิ่มจากกิจกรรมชุมชนประมงต้นแบบ จำนวน 5,500,000 บาท รวมได้รับงบประมาณทั้งสิ้น 25,250,000 บาท มีการเบิกจ่ายจริง 25,250,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายการดำเนินงาน 79 แห่ง ผลการดำเนินงาน มีการเปลี่ยนเป้าหมายมาเป็น 47 แห่ง เนื่องจากศูนย์เรียนรู้ที่มีความเหมาะสม และพร้อมที่จะเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ มีเพียง 47 แห่ง และเพิ่มเติมภายหลัง อีก 1 แห่ง โดยส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และเพิ่มกิจกรรมการยกระดับมาตรฐานฟาร์ม 48 แห่ง ร้อยละ 102.13 ของเป้าหมาย 47 แห่ง

4) ชุมชนประมงต้นแบบ ดำเนินการโดยกรมประมงด้วยการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการผลิตและการตลาด ได้รับจัดสรรงบประมาณรวมทั้งสิ้น 5,500,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 5,500,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายการดำเนินงาน 22 ชุมชน ผลการดำเนินงานยกเลิกการดำเนินการในกิจกรรมดังกล่าว และดำเนินการในกิจกรรมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เนื่องจากไม่สามารถหาชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมได้ในระยะเวลาที่กำหนด

5) พัฒนาฟาร์มเลี้ยงเกษตรกร ดำเนินการโดย สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ โดยการพัฒนา Q อาสา ให้เป็นฟาร์มเลี้ยงเกษตรกร ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 2,000,000 บาท (ร้อยละ 50.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 1,998,374 บาท (ร้อยละ 99.92 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายดำเนินงาน 500 ราย ผลการดำเนินงาน ได้ให้การพัฒนา Q อาสา ได้ 500 ราย ครบตามเป้าหมาย

4.1.3 กิจกรรมการเพิ่มรายได้แก่กลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Developing Smart Farmer)

1) ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกร ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 4,000,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 4,000,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายการดำเนินงาน 10,000 ราย ผลการดำเนินงาน อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) ที่เป็น Developing Smart Farmer ได้รับการเพื่อพัฒนาเป็น Existing Smart Farmer จำนวน 10,000 ราย ครบตามเป้าหมาย

2) ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกร ดำเนินการโดยสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 17,000,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 16,369,954 บาท (ร้อยละ 96.29 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายการดำเนินงาน 3,300 ราย ผลการดำเนินงานเสริมสร้างความรู้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรและฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมการสาธิตแบบมีส่วนร่วมโดยมีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนและเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 3,314 ราย (ร้อยละ 100.42 ของเป้าหมาย)

3) การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการโดยสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 61,060,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 60,148,183 บาท (ร้อยละ 98.51 ของงบประมาณที่ได้รับ) ผลการดำเนินงานเกษตรกรได้รับอบรมการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 15,720 ราย (ร้อยละ 103.42 ของเป้าหมาย)

4) การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องในเขตปฏิรูปที่ดิน ดำเนินการโดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 62,797,000 บาท (ร้อยละ 99.99 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 58,227,700 บาท (ร้อยละ 92.72 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายการดำเนินงาน 6,300 ราย ผลการดำเนินงานเกษตรกรได้รับการพัฒนาเกษตรกรเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง 6,422 ราย (ร้อยละ 101.94 ของเป้าหมาย)

5) การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 2,121,400 บาท (ร้อยละ 70.95 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 2,121,400 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายในการดำเนินงาน 3,900 ราย ผลการดำเนินงานคัดเลือกสมาชิกเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์ การทำธุรกิจในรูปแบบสหกรณ์ และให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร 3,996 ราย (ร้อยละ 102.46 ของเป้าหมาย)

6) พัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ดำเนินการโดยกรมประมง ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 73,000,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 73,000,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายดำเนินงาน 20,000 ราย ผลการดำเนินงาน ทำได้ 20,211 ราย (ร้อยละ 101.06 ของเป้าหมาย)

7) สร้าง Smart Farmer ผ่านกระบวนการ Developing Smart Farmer ดำเนินการโดยกรมการข้าว ไม่ได้ได้รับการจัดสรรงบประมาณ แต่ใช้งบประมาณจากกิจกรรมศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการผลิตข้าว มีเป้าหมายดำเนินงาน 16,000 ราย ผลการดำเนินงานถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวคุณภาพดีแก่ Smart Farmer จากศูนย์ข้าวชุมชนและสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ 10,846 ราย (ร้อยละ 67.79 ของเป้าหมาย)

8) อบรมการจัดทำบัญชีและการใช้ข้อมูลทางบัญชีในการประกอบอาชีพ ดำเนินการโดยกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 31,651,800 บาท (ร้อยละ 99.04 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 31,651,800 บาท (ร้อยละ 100.00 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายในการดำเนินงาน 100,000 ราย ผลการดำเนินงานอบรมการจัดทำบัญชีต้นทุนการประกอบอาชีพให้เกษตรกร 100,103 ราย (ร้อยละ 100.10 ของเป้าหมาย) นอกจากนี้ยังได้ติดตาม/กระตุ้นการจัดทำบัญชีของเกษตรกร 99,792 ราย

9) ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงปลุสัตว์ให้กับเกษตรกร ดำเนินการโดยกรมปศุสัตว์ เพื่อพัฒนาสู่การเป็น Smart Farmer โดยการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และสร้างเครือข่ายการผลิตชุมชนต้นแบบ ได้รับ

จัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 37,360,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 30,126,000 บาท (ร้อยละ 80.64 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายในการดำเนินงาน 29,400 ราย (มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเป้าหมาย 30,000 ราย) ผลการดำเนินงานเกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ 30,126 ราย (ร้อยละ 102.47 ของเป้าหมาย)

10) อบรม/สัมมนาเพื่อเพิ่มศักยภาพเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer ดำเนินการโดยกรมหม่อนไหม เพื่อส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ และส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแก่ Young Smart Farmer ได้รับจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น 14,245,000 บาท (ร้อยละ 100.00 ของการขอรับสนับสนุน) มีการเบิกจ่ายจริง 12,979,870 บาท (ร้อยละ 91.15 ของงบประมาณที่ได้รับ) มีเป้าหมายดำเนินงาน 630 ราย ผลการดำเนินงานเกษตรกรได้รับการอบรม ศึกษาดูงาน สัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มศักยภาพเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ และส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จำนวน 520 ราย (ร้อยละ 82.54 ของเป้าหมาย) นอกจากนี้ได้ฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้โดยครู และเกษตรกรต้นแบบเป็นวิทยากร ให้แก่เกษตรกรจำนวน 2,005 ราย (ร้อยละ 100.25 ของเป้าหมาย 2,000 ราย)

ตารางที่ 4.1 แผนและผลการดำเนินงาน และการเบิกจ่ายงบประมาณปี 2557

กิจกรรม	เป้าหมาย				งบประมาณปี 2557					หน่วยงาน รับผิดชอบ	หมายเหตุ
	แผน	ผล	ร้อยละ	หน่วยนับ	ที่ขอสนับสนุน (ล้านบาท)	ได้รับจริง (ล้านบาท)	ร้อยละ	เบิกจ่าย	ร้อยละ		
รวมทั้งโครงการ	213,480			ราย	450.77						
1. พัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ในภาพรวม					57.52						
1.1 โครงการศูนย์ข้อมูลเกษตร (War Room)	1	1	100.00	ศูนย์	20.00	19.45	97.25	19.45	100.00	สป.กษ.	ผูกพันสัญญาไม่มีผล เบิกจ่ายในปี 2557 เบิกจ่ายในเดือนกันยายน 2558
1.2 พัฒนาระบบการให้บริการข้อมูลด้านเศรษฐกิจ การเกษตรสำหรับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่	3	-	-	เรื่อง	7.52	-	-	-	-	สศก.	
- จัดสัมมนาถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการเข้าถึงและการใช้ ประโยชน์ข้อมูลสารสนเทศการเกษตรให้แก่ศกอ.	400	367	91.75	ราย	7.52	1.15	15.32	1.15	100.00	สศก.	
1.3 โครงการโทรทัศน์เกษตร	365	304	83.29	วัน	30.00	30.00	100.00	24.42	81.39	สป.กษ.	คืนคลัง 5,582,514 บาท
2. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ไม่ ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Existing Smart Farmer)	4,350			ราย	88.49						
2.1 ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ/แปลง เรียนรู้	3,850	-	-	ราย	6.24	-	-	-	-	กสก.	
- การฝึกอบรม Existing Smart Farmer ให้เป็นเกษตรกร ต้นแบบ	3,850	3,850	100.00	ราย	6.24	6.24	100.00	6.24	100.00	กสก.	
2.2 ศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการผลิตข้าว	530	-	-	ศูนย์	53.00	45.35	85.57	30.77	67.85	กข.	ยกเลิกกิจกรรม และใช้เงิน ในกิจกรรมสร้าง Smart Farmer ผ่านกระบวนการ Developing Smart Farmer

ที่มา : จากรายงานของหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

ตารางที่ 4.1 แผนและผลการดำเนินงาน และการเบิกจ่ายงบประมาณปี 2557 (ต่อ)

กิจกรรม	เป้าหมาย				งบประมาณปี 2557					หน่วยงาน รับผิดชอบ	หมายเหตุ
	แผน	ผล	ร้อยละ	หน่วยนับ	ที่ขอสนับสนุน (ล้านบาท)	ได้รับจริง (ล้านบาท)	ร้อยละ	เบิกจ่าย	ร้อยละ		
2.3 ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ	79	-	-	แห่ง	19.75	-	-	-	-	กป.	
- ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ต้นแบบด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	47	48	102.13	แห่ง	19.75	19.75	100.00	19.75	100.00	กป.	
2.4 ชุมชนประมงต้นแบบโดยการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการผลิตและการตลาด	22	-	-	ชุมชน	5.50	5.50	100.00	5.50	100.00	กป.	ยกเลิกกิจกรรมดำเนินการในกิจกรรมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ
2.5 พัฒนาที่เลี้ยงเกษตรกร โดยการพัฒนา Q อาสาให้เป็นที่เลี้ยงเกษตรกรในพื้นที่	500	500	100.00	ราย	4.00	2,000,000	50.00	1,998,374	99.92	มกอช.	
3. การเพิ่มรายได้แก่เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (Developing Smart Farmer)	209,130			ราย	304.76						
3.1 ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกร	10,000	-	-	ราย	4.00	-	-	-	-	กสท.	
- อบรม Developing Smart Farmer ให้เป็น Existing Smart Farmer	10,000	10,000	100.00	ราย	4.00	4.00	100.00	4.00	100.00	กสท.	
3.2 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน	3,300	3,314	100.42	ราย	17.00	17.00	100.00	16.37	96.29	สป.กษ.	
3.3 การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	15,200	15,720	103	ราย	61.06	61.06	100.00	60.15	98.51	สป.กษ.	
3.4 การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องในเขตปฏิรูปที่ดิน	6,300	6,422	102	ราย	62.80	62.80	100.00	58.23	92.72	สปก.	

ที่มา : จากระายงานของหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

ตารางที่ 4.1 แผนและผลการดำเนินงาน และการเบิกจ่ายงบประมาณปี 2557 (ต่อ)

กิจกรรม	เป้าหมาย				งบประมาณปี 2557					หน่วยงาน รับผิดชอบ	หมายเหตุ
	แผน	ผล	ร้อยละ	หน่วยนับ	ที่ขอสนับสนุน (ล้านบาท)	ได้รับจริง (ล้านบาท)	ร้อยละ	เบิกจ่าย	ร้อยละ		
3.5 การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)	7,700	-	-	ราย	2.99	-	-	-	-	กสส.	
- ให้ความรู้เกี่ยวกับการสหกรณ์การทำธุรกิจในรูปแบบสหกรณ์และให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรที่เหมาะสมกับเกษตรกรสมาชิก	3,900	3,996	102.46	ราย	2.99	2.12	70.95	2.12	100.00	กสส.	
3.6 พัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	20,000	-	-	ราย	73.35	-	-	-	-	กป.	
- พัฒนาอาชีพด้านการประมงเพื่อเพิ่มศักยภาพและรายได้ของเกษตรกร	20,000	20,211	101.06	ราย	73.35	73.35	100.00	73.35	100.00	กป.	
3.7 สร้าง Smart Farmer ผ่านกระบวนการ Developing Smart Farmer	16,000	-	-	ราย	-	-	-	-	-	กข.	
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวคุณภาพดี	16,000	10,846	67.79	ราย	-	-	-	-	-	กข.	ใช้งบประมาณจากกิจกรรมศูนย์เรียนรู้ต้นแบบด้านการผลิตข้าว
3.8 อบรมการจัดทำบัญชีและการใช้ข้อมูลทางบัญชีในการประกอบอาชีพ ใน 77 จังหวัด	100,000	100,103	100.10	คน	31.96	-	-	-	-	ตส.	
- อบรมการจัดทำบัญชีต้นทุนการประกอบอาชีพ	100,000	100,103	100.10	คน	31.96	31.65	99.03	31.65	100.00	ตส.	
3.9 ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงปลุกสูตัวให้กับเกษตรกรเพื่อพัฒนาสู่การเป็น Smart Farmer โดยการส่งเสริมแหล่งรู้และสร้างเครือข่ายการผลิตชุมชนต้นแบบ	30000 (29,400)	30,126	102.47	ราย	37.36	37.36	100.00	30.13	80.64	ปศ.	มีการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายเป็น 29,400 ราย

ที่มา : จากรายงานของหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

ตารางที่ 4.1 แผนและผลการดำเนินงาน และการเบิกจ่ายงบประมาณปี 2557 (ต่อ)

กิจกรรม	เป้าหมาย					งบประมาณปี 2557				หน่วยงาน รับผิดชอบ	หมายเหตุ
	แผน	ผล	ร้อยละ	หน่วยนับ	ที่ขอสนับสนุน	ได้รับจริง	ร้อยละ	เบิกจ่าย	ร้อยละ		
3.10 ฝึกอบรมสัมมนาเพิ่มศักยภาพเกษตรกรผู้ Smart Farmer/ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของ เกษตรกรต้นแบบ/ส่งเสริมการปลูกหม่อน เลี้ยงไหมแก่ Young Smart Farmer	630	520	82.54	ราย	14.24	14.24	100.00	12.98	91.15	มม.	
- การฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้โดยครู/เกษตรกร ปราดเปรื่อง	2,000	2,005	100.25	ราย	-	-	-	-	-	มม.	

ที่มา : จากรายงานของหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

4.2 ผลการประเมิน

4.2.1 ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

1) **บุคลากร** แนวทางการพัฒนาเกษตรกรตามโครงการฯ กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องช่วยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย จากการประเมินผล พบว่า เจ้าหน้าที่ 1 ราย จะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่เกษตรกรเฉลี่ย 54 ราย โดยหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ 1 ราย ต้องรับผิดชอบเกษตรกรมากที่สุด ได้แก่ สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ เนื่องจากต้องดูแลรับผิดชอบเกษตรกรจากทุกสาขาทางการเกษตรในการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดทำบัญชี จึงทำให้มีสัดส่วนเกษตรกรที่ต้องดูแลสูงถึง 1:197 และหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ 1 ราย รับผิดชอบเกษตรกรน้อยที่สุด ได้แก่ กรมปศุสัตว์มีสัดส่วน 1:30 และจากการสอบถามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ที่มีต่อสัดส่วนในการดูแลเกษตรกรแล้ว ส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.27 เห็นว่าเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม สามารถดูแลการพัฒนาเกษตรกรในระดับที่ทำได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีเจ้าหน้าที่บางส่วน ร้อยละ 29.73 เห็นว่า ปริมาณเกษตรกรที่ตนเองดูแลมีสัดส่วนที่มากเกินไป โดยเห็นว่าสัดส่วนที่เหมาะสมในการดูแลควรอยู่ที่เฉลี่ย 1:27 ผลการประเมินรายหน่วยงาน (ตารางที่ 4.2) มีดังนี้

1.1) สำนักงานเกษตรจังหวัด รับผิดชอบดูแลเกษตรกรที่อยู่ในภาคการผลิต 7 สาขา ได้แก่ สาขาปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน เกษตรผสมผสาน และ Yong Smart Farmer มีสัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อเกษตรกรเฉลี่ย 1:48 เจ้าหน้าที่ร้อยละ 42.86 เห็นว่าเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม สามารถดูแลการพัฒนาเกษตรกรได้ และร้อยละ 57.14 เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรมีสัดส่วนอยู่ที่ 1:28

1.2) สำนักงานประมงจังหวัด รับผิดชอบดูแลเกษตรกรที่อยู่ในภาคการผลิตด้านประมง มีสัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อเกษตรกรเฉลี่ย 1:112 เจ้าหน้าที่ร้อยละ 66.67 เห็นว่าเหมาะสม ร้อยละ 33.33 เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรมีสัดส่วนอยู่ที่ 1:20

1.3) สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด รับผิดชอบดูแลเกษตรกรที่อยู่ในภาคการผลิตด้านปศุสัตว์ มีสัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อเกษตรกรเฉลี่ย 1:30 ซึ่งเจ้าหน้าที่ร้อยละ 66.67 เห็นว่าเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม ร้อยละ 33.33 เห็นว่าไม่เหมาะสม ควรมีสัดส่วนอยู่ที่ 1:20

1.4) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด รับผิดชอบดูแลเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ ส.ป.ก. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาพัฒนาเกษตรกรในแต่ละสาขาภายใน ส.ป.ก. มีสัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อเกษตรกรเฉลี่ย 1:45 เจ้าหน้าที่ทุกรายเห็นว่าเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม

1.5) กรมการข้าว (ศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว) รับผิดชอบดูแลเกษตรกรสาขาข้าว มีสัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อเกษตรกรเฉลี่ย 1:57 เจ้าหน้าที่ร้อยละ 66.67 เห็นว่าเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม ร้อยละ 33.33 เห็นว่าไม่เหมาะสมควรมีสัดส่วนอยู่ที่ 1:50

1.6) สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด ดูแลรับผิดชอบเกษตรกรจากทุกสาขาทางการเกษตรร่วมกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีสัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อเกษตรกรเฉลี่ย 1:197 เจ้าหน้าที่ร้อยละ 75.00 เห็นว่าเป็นสัดส่วนที่เหมาะสม แต่ร้อยละ 25.00 เห็นว่าไม่เหมาะสมควรมีสัดส่วนอยู่ที่ 1:30

ตารางที่ 4.2 ข้อคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการที่มีต่อสัดส่วนความรับผิดชอบเกษตรกร

หน่วยงาน	สัดส่วน เจ้าหน้าที่:เกษตรกร	ความเห็นของเจ้าหน้าที่		
		เหมาะสม (ร้อยละ)	ไม่เหมาะสม (ร้อยละ)	สัดส่วนที่คิดว่า เหมาะสม
1. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด	1:45	100.00	-	-
2. สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด	1:197	75.00	25.00	1:30
3. สำนักงานประมงจังหวัด	1:112	66.67	33.33	1:20
4. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด	1:30	66.67	33.33	1:20
5. กรมการข้าว (ศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว)	1:57	66.67	33.33	1:50
6. สำนักงานเกษตรจังหวัด	1:48	42.86	57.14	1:28
รวมทุกหน่วยงาน	1:54	70.27	29.73	1:27

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

2) วัสดุ/อุปกรณ์ หน่วยงานส่วนใหญ่ร้อยละ 64.86 ไม่ได้รับการจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการพัฒนาเกษตรกร ส่วนอีกร้อยละ 35.14 ได้รับการสนับสนุน โดยในจำนวนนี้ ร้อยละ 93.33 เห็นว่า วัสดุ/อุปกรณ์ที่ได้รับมีความเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาเกษตรกร และร้อยละ 6.67 เห็นว่าไม่เพียงพอ ในด้านของความทันเวลา นั้น ร้อยละ 86.67 เห็นว่าวัสดุ อุปกรณ์ที่ได้รับทันเวลาต่อการนำไปใช้ ส่วนที่เหลือร้อยละ 13.33 เห็นว่าไม่ทันเวลา ควรให้การสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม รายละเอียดแยกรายหน่วยงานได้ (ตารางที่ 4.3) มีดังนี้

2.1) สำนักงานเกษตรจังหวัด ร้อยละ 85.71 ไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนร้อยละ 14.29 ได้รับการสนับสนุนชุดความรู้ด้านอารักขาพืชและคู่มืออาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน จำนวน 62 ชุด

2.2) สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ร้อยละ 77.78 ไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนร้อยละ 22.22 ได้รับการสนับสนุนวัสดุสาธิต วัสดุฝึกอบรม จำนวน 440 ชุด เอกสารประกอบการอบรม จำนวน 460 เล่ม ป้ายเผยแพร่ความรู้ จำนวน 460 แผ่น เวชภัณฑ์ และแร่ธาตุ จำนวน 708 ก้อน

2.3) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด ร้อยละ 57.14 ไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนร้อยละ 42.86 ได้รับการสนับสนุนวัสดุสำหรับสร้างโรงเรือนไฮโดรโปนิคส์ จำนวน 4 หลังเครื่องสับฟาง จำนวน 1 เครื่อง และอุปกรณ์แปรรูป จำนวน 3 ชุด

2.4) กรมการข้าว (ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว) ร้อยละ 75.00 ไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนร้อยละ 25.00 ได้รับการสนับสนุนตู้คี้ออส (ความรู้เรื่องข้าว) จำนวน 1 ตู้

2.5) สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด ร้อยละ 50.00 ไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนที่เหลือได้รับการสนับสนุนสมุดบัญชีรายรับ รายจ่าย จำนวน 4,750 เล่ม แบบพิมพ์ จำนวน 1,330 แบบ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ จำนวน 500 แผ่น และสื่อประกอบการสอน จำนวน 64 ชุด

2.6) ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ทุกจังหวัดได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ระบบ น้ำหยด จำนวน 1 ไร่ มุ้งไนลอน จำนวน 1 หลัง และแผ่นพับประชาสัมพันธ์ จำนวน 1,000 แผ่น

ตารางที่ 4.3 การได้รับสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วมดำเนินงานโครงการฯ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	การได้รับสนับสนุน		ความเพียงพอของ		ความทันเวลาต่อ	
	วัสดุ/อุปกรณ์		วัสดุ/อุปกรณ์		การนำไปใช้	
	ได้รับ	ไม่ได้รับ	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทันเวลา
1. สำนักงานเกษตรจังหวัด	14.29	85.71	100.00	-	100.00	-
2. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด	22.22	77.78	100.00	-	100.00	-
3. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด	42.86	57.14	100.00	-	100.00	-
4. ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว	25.00	75.00	100.00	-	100.00	-
5. สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด	50.00	50.00	100.00	-	75.00	25.00
6. ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ	100.00	-	100.00	-	100.00	-
รวมทุกหน่วยงาน	64.86	35.14	100.00	-	92.31	7.69

ที่มา: จากการสำรวจข้อมูล

3) การจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรของโครงการระดับจังหวัด ในการดำเนินงานโครงการฯ ทุกหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการจะต้องจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาเกษตรกรตามโครงการ ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า ทุกหน่วยงานได้จัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรตามโครงการฯ ครบทุกจังหวัด (19 จังหวัด) ส่วนการบรรจุ แผนของโครงการฯ ไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด นั้น หน่วยงานร้อยละ 71.05 ได้บรรจุ ไว้ในแผนพัฒนาฯ ของจังหวัดแล้ว ที่เหลือร้อยละ 28.95 ไม่ได้บรรจุ เนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีเป้าหมาย การพัฒนา Smart Farmer ที่ต่างกัน

4) งบประมาณ หน่วยงานในระดับจังหวัดได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนา เกษตรกรเฉลี่ยรายละ 560.56 บาท โดยหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณเพื่อการพัฒนาเกษตรกรมากที่สุด ได้แก่ กรมหม่อนไหม ได้รับเฉลี่ยรายละ 8,724.14 บาท ส่วนหน่วยงานที่ได้รับงบประมาณเพื่อการพัฒนาเกษตรกร น้อยที่สุด ได้แก่ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ได้รับเฉลี่ยรายละ 208.01 บาท ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.00 เห็นว่า งบประมาณที่ได้รับมีความเพียงพอต่อการดำเนินงาน ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.00 เห็นว่ายังไม่เพียงพอ เนื่องจากมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ จำนวนมาก ในด้านความทันเวลาของงบประมาณที่ได้รับนั้น เจ้าหน้าที่ ร้อยละ 90.00 แจ้งว่าได้รับงบประมาณทันต่อการนำมาใช้ปฏิบัติงาน ร้อยละ 10.00 ได้รับงบประมาณไม่ทัน ต่อการใช้ปฏิบัติงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งได้ให้ความเห็นว่าส่วนกลางควรจัดส่งงบประมาณให้จังหวัด ภายในไตรมาสที่ 1 รายละเอียดด้านงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน (ตารางที่ 4.4) มีดังนี้

4.1) กรมส่งเสริมการเกษตรได้รับการสนับสนุนงบประมาณจังหวัดละ 77,500 บาท เป็น ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเกษตรกรเฉลี่ยรายละ 280.12 บาท ซึ่งเจ้าหน้าที่ร้อยละ 75.00 เห็นว่าเพียงพอ

ร้อยละ 25.00 เห็นว่าไม่เพียงพอ ด้านความทันเวลาของงบประมาณ พบว่า ทุกจังหวัดได้รับงบประมาณทันเวลา

4.2) กรมปศุสัตว์ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจังหวัดละ 320,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเกษตรกรเฉลี่ยรายละ 941.87บาท ซึ่งร้อยละ 80.00 เห็นว่าเพียงพอ ร้อยละ 20.00 เห็นว่าไม่เพียงพอ ด้านความทันเวลาของงบประมาณ พบว่า ทุกจังหวัดได้รับงบประมาณทันเวลา

4.3) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจังหวัดละ 138,440 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเกษตรกรเฉลี่ยรายละ 3,022.71บาท ซึ่งร้อยละ 75.00 เห็นว่าเพียงพอ ร้อยละ 25.00 เห็นว่าไม่เพียงพอ ด้านความทันเวลาของงบประมาณ พบว่า ร้อยละ 75.00 ได้รับงบประมาณทันเวลา ร้อยละ 25.00 ได้รับงบประมาณล่าช้า

4.4) กรมการข้าว ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจังหวัดละ 274,970.00 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเกษตรกรเฉลี่ยรายละ 4,824.04 บาท ซึ่งทุกจังหวัดเห็นว่าเป็นเพียงพอ ด้านความทันเวลาของงบประมาณ พบว่า ร้อยละ 50.00 ได้รับงบประมาณทันเวลา ส่วนที่เหลือได้รับงบประมาณล่าช้า

4.5) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจังหวัดละ 254,397.50 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเกษตรกรเฉลี่ยรายละ 208.01 บาท ซึ่งร้อยละ 75.00 เห็นว่าเพียงพอ ร้อยละ 25.00 เห็นว่าไม่เพียงพอ ด้านความทันเวลาของงบประมาณ พบว่า ทุกจังหวัดได้รับงบประมาณทันเวลา

4.6) กรมหม่อนไหม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจังหวัดละ 253,000.00 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเกษตรกรเฉลี่ยรายละ 8,724.14 บาท ซึ่งทุกจังหวัดเห็นว่าเป็นเพียงพอ ด้านความทันเวลาของงบประมาณ พบว่า ทุกจังหวัดได้รับงบประมาณทันเวลา

ตารางที่ 4.4 งบประมาณที่ได้รับจัดสรรในปีงบประมาณ 2557

หน่วยงาน	งบประมาณ		ความคิดเห็นเจ้าหน้าที่(ร้อยละ)			
	บาท/จังหวัด	บาท/ราย	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ทันเวลา	ไม่ทัน
1. กรมส่งเสริมการเกษตร	77,500.00	280.12	75.00	25.00	100.00	-
2. กรมปศุสัตว์	320,000.00	941.87	80.00	20.00	100.00	-
3. สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม	138,440.00	3,022.71	75.00	25.00	75.00	25.00
4. กรมการข้าว	274,970.00	4,824.04	100.00	-	50.00	50.00
5. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	254,397.50	208.01	75.00	25.00	100.00	-
6. กรมหม่อนไหม	253,000.00	8,724.14	100.00	-	100.00	-
รวมทุกหน่วยงาน	219,766.50	560.56	80.00	20.00	90.00	10.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

4.2.2 กระบวนการ (Process)

1) การคัดกรองเกษตรกร การดำเนินงานโครงการนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็น Smart Farmer ได้จะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติหลัก 2 ประการ เพื่อใช้ในการคัดกรองเกษตรกร ได้แก่

- 1.1) ต้องเป็นเกษตรกรที่มีรายได้จากการทำเกษตรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
- 1.2) เป็นเกษตรกรที่มีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ด้าน ดังนี้
 - (1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่
 - (2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
 - (3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด
 - (4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค
 - (5) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม
 - (6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

จากคุณสมบัติหลักทั้ง 2 ประการ ได้แบ่งเกษตรกรออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์ตามคุณสมบัติหลักทั้ง 2 ประการ เป็นกลุ่มที่เป็นเกษตรกรปราดเปรื่องอยู่แล้ว (Existing Smart Farmer : ESF)

กลุ่มที่ 2 เกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์ตามคุณสมบัติหลักทั้ง 2 ประการ เป็นกลุ่มเกษตรกรปราดเปรื่องและมีคุณสมบัติที่สูงกว่า Existing Smart Farmer กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาที่โดดเด่น และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรทั่วไปได้ เรียกเกษตรกรกลุ่มนี้ว่า เกษตรกรปราดเปรื่องต้นแบบ

กลุ่มที่ 3 เป็นเกษตรกรที่ไม่ผ่านเกณฑ์ตามคุณสมบัติ เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับให้ขึ้นมาเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง

ในการดำเนินงาน นั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สั่งการให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่คัดกรองเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนไว้จำนวนประมาณ 7 ล้านครัวเรือน ตามคุณสมบัติหลัก 2 ประการ เพื่อจัดกลุ่มเกษตรกรก่อนการดำเนินงานโครงการฯ ชั้นหนึ่งก่อน ทั้งนี้เพื่อให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนการพัฒนาเกษตรกรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และเมื่อเริ่มดำเนินงานโครงการฯ ภายใต้แผนงาน แต่ละหน่วยงานจะต้องคัดกรองเกษตรกรในกลุ่มเป้าหมายของตนตามคุณสมบัติหลัก 2 ประการ อีกครั้ง ผลการประเมิน พบว่า ทุกหน่วยงานมีการคัดกรองเกษตรกรอีกครั้งก่อนการพัฒนา

จากผลการคัดกรองของหน่วยงาน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.97 เป็น Developing Smart Farmer : DSF รองลงมาร้อยละ 46.50 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer และร้อยละ 2.52 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 ผลการคัดกรองเกษตรกรแยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	SFM	ESF	DSF
1. ข้าว	3.52	63.73	32.75
2. ปาล์มน้ำมัน	1.72	65.02	33.26
3. ยางพารา			
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์			
5. มันสำปะหลัง			
6. อ้อยโรงงาน			
7. เกษตรผสมผสาน			
8. Young Smart Farmer			
9. ประมง			
10. ปศุสัตว์	4.06	46.40	49.54
11. หม่อนไหม	19.70	34.85	45.45
12. บัญชี	1.49	24.99	73.52
รวมทุกสาขา	2.52	46.50	50.97

ที่มา : รายงานของหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

นอกจากการคัดกรองเกษตรกรเพื่อคัดแยกกลุ่มแล้ว หน่วยงานร้อยละ 74.29 ยังได้มีการสำรวจจุดอ่อน/ความต้องการของเกษตรกรในความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมของเกษตรกรตามคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ด้าน เพื่อให้การพัฒนาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผลการสำรวจในภาพรวม มีดังนี้

Existing Smart Farmer ร้อยละ 68.26 ต้องการขอรับการพัฒนาด้านการบริหารจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว/การตลาด ซึ่งสาขาที่ต้องการรับการพัฒนาด้านนี้มากที่สุด คือ สาขาข้าว และสาขาปศุสัตว์ ร้อยละ 63.97 ต้องการได้รับการพัฒนาด้านการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะสาขาประมง หม่อนไหม และบัญชี เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการผลิต เช่น การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสืบค้นข้อมูล ร้อยละ 31.14 ต้องการได้รับการพัฒนาด้านองค์ความรู้ในสาขาวิชาชีพของตนเอง ซึ่งเกษตรกรในสาขาข้าว และสาขาหม่อนไหมเป็นสาขาที่ต้องการความรู้ในสาขาวิชาชีพของตนเองมากที่สุด นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 3.01 ต้องการได้รับความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้า และความปลอดภัยให้มากขึ้นกว่าเดิม (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 สิ่งที่ควรให้การพัฒนาเพิ่มเติมแก่เกษตรกรกลุ่ม ESF แยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	สิ่งที่ควรให้การพัฒนาเพิ่มเติม			
	องค์ความรู้ในสาขาวิชาชีพของตนเอง	การเข้าถึงข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน	การบริหารจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว/การตลาด	การพัฒนาคุณภาพสินค้าและความปลอดภัย
1. ข้าว	100.00	0.00	100.00	0.00
2. ปาล์มน้ำมัน	31.02	38.34	55.88	18.11
3. ยางพารา				
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์				
5. มันสำปะหลัง				
6. อ้อยโรงงาน	0.00	100.00	0.00	0.00
7. เกษตรผสมผสาน				
8. Young Smart Farmer				
9. ประมง	40.40	59.60	92.78	0.00
10. ปศุสัตว์	100.00	100.00	0.00	0.00
11. หม่อนไหม	0.00	100.00	0.00	0.00
12. บัญชี				
รวมทุกสาขา	31.14	63.97	68.26	3.01

ที่มา : รายงานของหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

หมายเหตุ :ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Developing Smart Farmer ผลการสำรวจ พบว่า ร้อยละ 74.89 มีจุดอ่อนด้านไม่มีข้อมูล/ไม่ศึกษาข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อการผลิต แต่ใช้วิธีทำตามที่เคยปฏิบัติมา ผลิตตามผู้อื่น หรือผลิตตามราคาผลผลิตในปีที่ผ่านมา เป็นต้น ร้อยละ 37.52 มีจุดอ่อนด้านการบริหารจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว/การตลาด ร้อยละ 11.86 มีจุดอ่อนไม่มีความรู้ความชำนาญในการผลิตที่ทำอยู่ ร้อยละ 10.94 มีจุดอ่อนด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค ร้อยละ 10.03 มีจุดอ่อนด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม และร้อยละ 8.02 มีจุดอ่อนด้านขาดความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (ตารางที่ 4.7 และ 4.8)

ตารางที่ 4.7 จุดอ่อนของเกษตรกรกลุ่ม DSF ในภาพรวม

รายการ	ร้อยละ
1. ไม่มีความรู้ความชำนาญในการผลิตที่ทำอยู่	11.86
2. ไม่มีข้อมูล/ไม่ศึกษาข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อการผลิต	74.89
3. ด้านการบริหารจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว/การตลาด	37.52
4. ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	10.94
5. ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม	10.03
6. ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	8.02

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.8 จุดอ่อนของเกษตรกรกลุ่ม DSF แยกรายสาขา

สาขาการผลิต	จุดอ่อน (ร้อยละ)					
	ไม่มีความรู้ความชำนาญในการผลิตที่ทำอยู่	ไม่มีข้อมูล/ไม่ศึกษาข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อการผลิต	ด้านการบริหารจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว/การตลาด	ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม	ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร
1. ข้าว	100.00	100.00	0.00	100.00	0.00	0.00
2. ปาล์มน้ำมัน	3.88	20.75	96.12	32.82	0.00	32.82
3. ยางพารา						
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์						
5. มันสำปะหลัง						
6. อ้อยโรงงาน						
7. เกษตรผสมผสาน						
8. Young Smart Farmer						
9. ประมง						
10. ปศุสัตว์	24.42	84.78	36.99	3.46	0.00	0.00
11. หม่อนไหม	100.00	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00
12. บัญชี	0.00	100.00	0.00	0.00	0.00	0.00
รวมทุกสาขา	11.86	74.89	37.52	10.94	10.03	8.02

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

2) การพัฒนาเกษตรกร การพัฒนาเกษตรกรของทุกหน่วยงานได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรด้วยวิธีการอบรม พร้อมสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อนำไปปฏิบัติจริงตามความรู้ที่ได้รับการอบรมมา และการนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จทั้งการแก้ไขปัญหาและการผลิตทางการเกษตร ดังนี้

2.1) การถ่ายทอดความรู้ เกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่ร้อยละ 59.19 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer รองลงมาร้อยละ 36.04 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer และร้อยละ 4.76 เป็นเกษตรกรกลุ่มต้นแบบ (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 เกษตรกรที่ได้รับการอบรมความรู้แยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขา	SFM	ESF	DSF
1. ข้าว	7.02	63.16	29.82
2. ปาล์มน้ำมัน	8.79	35.60	55.61
3. ยางพารา			
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์			
5. มันสำปะหลัง			
6. อ้อยโรงงาน			
7. เกษตรผสมผสาน			
8. Young Smart Farmer			
9. ประมง			
10. ปศุสัตว์	5.10	35.78	59.11
11. หม่อนไหม	43.48	23.19	33.33
12. บัญชี	2.43	37.57	60.00
รวมทุกสาขา	4.76	36.04	59.19

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลการคัดกรองเกษตรกรแล้ว พบว่า มีสัดส่วนในทิศทางเดียวกันและมีความใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรทุกกลุ่มได้รับโอกาสในการพัฒนามีการกระจายตัวที่ดีและมีความเท่าเทียมกันเกิดขึ้น (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบผลการคัดกรองและผลการพัฒนาเกษตรกรแยกกลุ่ม

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ร้อยละของเกษตรกรตามผลการคัดกรอง	2.49	45.95	51.56
2. ร้อยละของเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้	4.76	36.04	59.19
3. สัดส่วนผลการคัดกรองต่อผลการพัฒนาเกษตรกร	1:2.77	1:1.14	1:1.67

ที่มา : รายงานของหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

ในส่วนของการกระบวนการที่ถ่ายทอดความรู้ด้วยการจัดอบรมให้แก่เกษตรกรนั้นหน่วยงานร้อยละ 58.33 จัดการอบรมให้แก่เกษตรกรร่วมกันโดยไม่แยกว่าจะเป็นเกษตรกรในกลุ่ม Existing Smart

Farmer และ Developing Smart Farmer ส่วนอีกร้อยละ 41.67 ให้การอบรมแบบแยกตามกลุ่มเกษตรกรที่ได้คัดกรองไว้แล้ว

โดยมีจำนวนหลักสูตรรวมทั้งสิ้น 53 หลักสูตร ซึ่งความรู้ที่ถ่ายทอดให้กับเกษตรกรประกอบด้วย กลุ่มความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร ความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง/การทำเกษตรแบบผสมผสาน การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช การป้องกันและควบคุมโรคสัตว์การแปรรูปและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การลดต้นทุนการผลิต การบริหารจัดการผลผลิตและตลาด การจัดทำบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ การพัฒนาทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และการสืบค้นข้อมูล การสร้างเครือข่าย Smart Farmer และการเป็นวิทยากร (เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ และ Existing Smart Farmer) ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีจำนวนหลักสูตรการฝึกอบรม ดังนี้

- 1) กรมส่งเสริมการเกษตร ฝึกอบรมจำนวน 12 หลักสูตร ประกอบด้วย
 - 1.1) หลักสูตรการทำไร่นาสวนผสม
 - 1.2) หลักสูตรการปลูกไม้เศรษฐกิจ
 - 1.3) หลักสูตรการปลูกส้มโอปลอดสารพิษ
 - 1.4) หลักสูตรการลดต้นทุนการผลิตข้าว
 - 1.5) หลักสูตรการกำจัดศัตรูมะพร้าว
 - 1.6) หลักสูตรการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.7) หลักสูตรการทำเกษตรแบบผสมผสาน
 - 1.8) หลักสูตรการทำเกษตรแบบชีววิถี
 - 1.9) หลักสูตรการเขียนแผนพัฒนาอาชีพ แผนการผลิตและการตลาด
 - 1.10) หลักสูตรการเป็นวิทยากร
 - 1.11) หลักสูตรการพัฒนาสู่ Smart Farmer ต้นแบบ
 - 1.12) หลักสูตรการสร้างเครือข่าย Smart Farmer
- 2) กรมการข้าว ฝึกอบรมจำนวน 4 หลักสูตร ประกอบด้วย
 - 2.1) หลักสูตรชานาชั้นนำ/ครูชานา
 - 2.2) หลักสูตรถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวคุณภาพสูง
 - 2.3) หลักสูตรการพัฒนาสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊องต้นแบบ
 - 2.4) หลักสูตรการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสารชีวภาพ
- 3) กรมประมง ฝึกอบรมจำนวน 5 หลักสูตร ประกอบด้วย
 - 3.1) หลักสูตรการเพาะพันธุ์ การอนุบาลลูกพันธุ์และการเลี้ยงสัตว์น้ำให้มีคุณภาพ
 - 3.2) หลักสูตรการทำบัญชีเบื้องต้น
 - 3.3) หลักสูตรการจดบันทึกประจำฟาร์ม และการทำบัญชีฟาร์ม
 - 3.4) หลักสูตรการพัฒนาสู่ Smart Farmer
 - 3.5) หลักสูตรการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ

- 4) กรมปศุสัตว์ จัดอบรมจำนวน 12 หลักสูตร ประกอบด้วย
 - 4.1) หลักสูตรความรู้ และเทคนิคการเลี้ยงปศุสัตว์
 - 4.2) หลักสูตรการจัดการด้านสุขภาพสัตว์
 - 4.3) หลักสูตรการปลูกพืชอาหารสัตว์
 - 4.4) หลักสูตรการเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
 - 4.5) หลักสูตรการเลี้ยงโคเนื้อและกระบือ
 - 4.6) หลักสูตรพัฒนาความรู้และทักษะด้านคอมพิวเตอร์ การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ
 - 4.7) หลักสูตรการพัฒนากลุ่มเกษตรกร พัฒนาชุมชน
 - 4.8) หลักสูตรการขอรับการสนับสนุนทุน และการรวมกลุ่มเกษตรกร
 - 4.9) หลักสูตรความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม
 - 4.10) หลักสูตรการบริหารจัดการผลผลิตและตลาด
 - 4.11) หลักสูตรการเป็นวิทยากร การพูดในที่ชุมชน
 - 4.12) หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน-บัญชีฟาร์ม
- 5) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจัดอบรมจำนวน 13 หลักสูตร ประกอบด้วย
 - 5.1) หลักสูตรแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่
 - 5.2) หลักสูตรการผลิตผักปลอดภัยด้วยระบบไฮโดรโปนิคส์
 - 5.3) หลักสูตรการเลี้ยงปลาสดในบ่อซีเมนต์
 - 5.4) หลักสูตรการเพาะเห็ดฟางในตะกร้า
 - 5.5) หลักสูตรการลดต้นทุนการผลิตก่อนเชื้อเห็ดนางฟ้าด้วยฟางข้าวแทนขี้เลื่อย
 - 5.6) หลักสูตรการปลูกสับปะรด GAP
 - 5.7) หลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว
 - 5.8) หลักสูตรเทคนิคการทำยางพารา
 - 5.9) หลักสูตรการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ
 - 5.10) หลักสูตรการจัดการแปลง
 - 5.11) หลักสูตรการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เครื่องแกง
 - 5.12) หลักสูตรการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
 - 5.13) หลักสูตรการจัดเตรียมเส้นยืนสำหรับที่กระตุกและการออกแบบลายมัดหมี่
- 6) กรมหม่อนไหมจัดอบรมจำนวน 6 หลักสูตร ประกอบด้วย
 - 6.1) หลักสูตรการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม
 - 6.2) หลักสูตรการฟอกย้อมและเตรียมเส้นไหมสำหรับทอ
 - 6.3) หลักสูตรการฟอกย้อมสีเส้นไหมด้วยเคมีที่ปลอดภัย
 - 6.4) หลักสูตรการสาวไหมด้วยมือตามมาตรฐาน มกษ.8000-2555
 - 6.5) หลักสูตรการฟอกย้อมสีเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติ

6.6) หลักสูตรการปลูกหม่อนเพื่อทำชาใบหม่อน

7) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ จัดอบรมจำนวน 1 หลักสูตร ได้แก่หลักสูตรการจัดทำบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ

จากการสอบถามเกษตรกรถึงความรู้ที่ได้รับตรงต่อความต้องการ หรือการนำไปใช้ประโยชน์หรือไม่นั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.47 เห็นว่าความรู้ที่ได้รับตรงตามความต้องการ มีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 3.53 เท่านั้นที่เห็นว่ายังไม่ตรงต่อความต้องการ (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 ความเห็นของเกษตรกรกลุ่ม DSF และ ESF ต่อความรู้ที่ได้รับแยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	DSF		ESF	
	ตรงกับ	ไม่ตรงกับ	ตรงกับ	ไม่ตรงกับ
	ความต้องการ	ความต้องการ	ความต้องการ	ความต้องการ
1. ข้าว	96.18	3.82	97.73	2.27
2. ปาล์มน้ำมัน	100.00	-	100.00	-
3. ยางพารา	92.31	7.69	100.00	-
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	88.89	11.11	88.89	11.11
5. มันสำปะหลัง	97.22	2.78	100.00	-
6. อ้อยโรงงาน	90.00	10.00	90.00	10.00
7. เกษตรผสมผสาน	97.73	2.27	100.00	-
8. Young Smart Farmer	100.00	-	85.71	14.29
9. ประมง	100.00	-	96.30	3.70
10. ปศุสัตว์	95.24	4.76	100.00	-
11. หม่อนไหม	100.00	-	93.33	6.67
12. บัญชี	100.00	-	100.00	-
รวมทุกสาขา	95.90	4.10	97.42	2.58

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ในส่วนของเกษตรกรที่เห็นว่าความรู้ที่ได้รับยังไม่ตรงต่อความต้องการนั้น เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer ต้องการความรู้ด้านการตลาดสินค้าเกษตรและวิธีการปลูกพืชบางชนิดที่มีความแตกต่างไปจากการทำแบบเดิมซึ่งให้ผลผลิตที่ดีขึ้น และการทำเกษตรแบบเกษตรธรรมชาติส่วนเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer ต้องการความรู้ด้านการทำไร่นาสวนผสม ไร่อะไรและแมลงศัตรูพืช การปรับสภาพดิน การบริหารจัดการศัตรูพืช การวิเคราะห์ตลาด การคัดเลือกพันธุ์ การเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น แพะและโคเนื้อ เป็นต้น

3) การสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์

ผลจากที่หน่วยงานส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ทำให้การแจกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์ แก่เกษตรกรยังไม่ทั่วถึงจากการประเมินผล พบว่า มีเกษตรกรที่ผ่านการอบรมเพียงร้อยละ 57.09 ได้รับการสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ในจำนวนนี้ ร้อยละ 63.23 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer และ ร้อยละ 36.77 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmerส่วนที่เหลือร้อยละ 42.91 ไม่ได้รับการสนับสนุน (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 การได้รับสนับสนุนวัสดุ/อุปกรณ์ของเกษตรกรแยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	ได้รับ		ไม่ได้รับ	
	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ข้าว	25.00	75.00	24.05	75.95
2. ปาล์มน้ำมัน	5.56	94.44	16.67	83.33
3. ยางพารา	31.71	68.29	5.71	94.29
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	50.00	50.00	33.33	66.67
5. มันสำปะหลัง	21.62	78.38	19.05	80.95
6. อ้อยโรงงาน	30.43	69.57	52.94	47.06
7. เกษตรผสมผสาน	41.82	58.18	34.00	66.00
8. Young Smart Farmer	57.14	42.86	62.50	37.50
9. ประมง	66.67	33.33	71.88	28.12
10. ปศุสัตว์	42.86	57.14	45.95	54.05
11. หม่อนไหม	71.43	28.57	81.82	18.18
12. บัญชี	71.43	28.57	38.46	61.54
รวมทุกสาขา	36.77	63.23	35.83	64.17

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

4) การถอดองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบ

การดำเนินงานโครงการฯ ได้กำหนดให้มีการถอดบทเรียน หรือองค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นและมีการปฏิบัติที่ดีตลอดห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตรชนิดนั้นๆ หรือเป็นเทคนิคเฉพาะที่ Smart Farmer ต้นแบบดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้นำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยประกอบด้วยประเด็นหลักๆ ได้แก่

(1) กระบวนการตั้งแต่เตรียมการ การเลือกปัจจัย วิธีการ/ขั้นตอนที่สำคัญในการผลิตสินค้าเกษตรนั้นๆ

(2) ผลสำเร็จและกลวิธีทำให้เกิดผลสำเร็จที่แตกต่างจากการทำโดยทั่วไป

(3) ปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความสำเร็จทั้งในด้านทรัพยากร เช่น น้ำ ดิน ด้านสังคม เช่นการรวมกลุ่ม ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ เช่น การตลาด การเจรจาต่อรอง เป็นต้น

(4) ปัญหา อุปสรรคในการทำเกษตรที่พบบ่อย และวิธีการแก้ไขปัญหาที่รวมทั้ง ข้อพึงระวัง เป็นต้น

เมื่อการถอดบทเรียนเสร็จสิ้น จะเข้าสู่กระบวนการ รวบรวม/เรียบเรียงองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการนำไปใช้ถ่ายทอด และการพิจารณาช่องทางในการเผยแพร่

กระบวนการถอดองค์ความรู้จากเกษตรกรต้นแบบ ที่ได้ผลดีสามารถเก็บรายละเอียดในประเด็นหลักตามที่กำหนดได้ครบถ้วน เจ้าหน้าที่จะใช้วิธีการให้เกษตรกรเล่าเรื่องโดยเจ้าหน้าที่จะทำการบันทึกไว้ด้วยอุปกรณ์ต่างๆ เช่น การบันทึกเสียง การจดบันทึก หลังจากนั้นข้อมูลต่างๆที่ถูกบันทึกไว้จะถูกนำมาเรียบเรียงตามประเด็นต่างๆในรูปของเอกสาร และเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบความเรียบร้อยอีกครั้งก่อนนำออกเผยแพร่

การถอดองค์ความรู้ของเกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ หน่วยงานร้อยละ 94.29 ได้ถอดองค์ความรู้จากเกษตรกรต้นแบบครบตามแผน เฉลี่ยหน่วยงานละ 9 ราย ประกอบด้วยความรู้ด้านการปลูกพืช การทำปุ๋ยสัตว์ การทำประมง การทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำนา การลดต้นทุนการผลิต ส่วนหน่วยงานร้อยละ 5.71 ถอดองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบไม่ครบตามแผนเนื่องจากช่วงเวลาที่หน่วยงานลงพื้นที่เพื่อถอดองค์ความรู้ไม่ตรงกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกรต้นแบบทำให้การถอดองค์ความรู้ไม่สมบูรณ์ (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 การถอดองค์ความรู้เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ

หน่วยงาน	ครบตามแผน		ไม่ครบตามแผน (ร้อยละ)
	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	
1. สำนักงานเกษตรจังหวัด	100.00	11	0.00
2. สำนักงานประมงจังหวัด	100.00	2	0.00
3. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด	100.00	15	0.00
4. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด	100.00	2	0.00
5. (ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/ศูนย์วิจัยข้าว)	75.00	7	25.00
6. สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด	75.00	22	25.00
7. ศูนย์หม่อนไหมฯ	100.00	1	0.00
รวมทุกหน่วยงาน	94.29	60	5.71

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

4.2.3 ผลได้ (Outputs)

1) เกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในจังหวัด ที่ทำการประเมินผลรวม 19 จังหวัด ได้รับการพัฒนาผ่านการฝึกอบรมรวมทั้งสิ้น 633 ราย หรือร้อยละ 84.51 ของเป้าหมาย (749 ราย) แบ่งเป็นเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer จำนวน 232 ราย หรือร้อยละ 85.29 ของเป้าหมาย (272 ราย) และเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer จำนวน 401 ราย หรือร้อยละ 84.07 ของเป้าหมาย (477 ราย) (ตารางที่ 4.14 และ 4.15)

เกษตรกรที่ได้รับการพาไปศึกษาดูงาน รวมทั้งสิ้น 254 ราย หรือร้อยละ 33.91 ของเป้าหมาย (749 ราย) แบ่งเป็นเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer จำนวน 109 ราย หรือร้อยละ 40.07 ของเป้าหมาย (272 ราย) และเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer จำนวน 145 ราย หรือร้อยละ 30.40 ของเป้าหมาย (477 ราย) สถานที่ศึกษาดูงานส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ภายในโครงการตามพระราชดำริต่างๆ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น และ การศึกษาดูงานในพื้นที่ของ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จทางการเกษตร (ตารางที่ 4.14 และ 4.15)

ตารางที่ 4.14 ผลการฝึกอบรมและศึกษาดูงานของเกษตรกรในภาพรวม

เกษตรกรกลุ่ม	อบรม			ดูงาน		
	เป้าหมาย	ผล	ร้อยละ	เป้าหมาย	ผล	ร้อยละ
1. Existing Smart Farmer	272	232	85.29	272	109	40.07
2. Developing Smart Farmer	477	401	84.07	477	145	30.40
รวม	749	633	84.51	749	254	33.91

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.15 ผลการฝึกอบรมและศึกษาดูงานของเกษตรกรแยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	ESF		DSF	
	อบรม	ดูงาน	อบรม	ดูงาน
1. ข้าว	87.76	32.65	86.75	29.80
2. ปาล์มน้ำมัน	100.00	0.00	95.45	36.36
3. ยางพารา	100.00	86.67	85.25	21.31
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	100.00	55.56	76.92	38.46
5. มันสำปะหลัง	75.00	33.33	82.61	39.13
6. อ้อยโรงงาน	62.50	25.00	95.83	58.33
7. เกษตรผสมผสาน	82.50	45.00	72.31	27.69
8. Young Smart Farmer	77.78	55.56	83.33	83.33
9. ประมง	77.14	40.00	93.33	0.00
10. ปศุสัตว์	92.68	36.59	84.62	25.00
11. หม่อนไหม	78.95	57.89	83.33	33.33
12. บัญชี	96.00	16.00	68.75	25.00
รวมทุกสาขา	85.29	40.07	84.07	30.40

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

2) การถ่ายทอดองค์ความรู้จากเกษตรกรปราดเป็รื่องต้นแบบ และนำออกเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นบทเรียนมีจำนวนทั้งหมด 306 เรื่อง สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ 16 หมวดหมู่ (ตารางที่ 4.16) โดยองค์ความรู้ร้อยละ 38.56 ได้ถูกนำมาเผยแพร่ โดยหน่วยงานที่นำความรู้ออกเผยแพร่มากที่สุด ได้แก่ กรมหม่อนไหม กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมประมง (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.16 ประเภท/เรื่ององค์ความรู้ที่ถอดจากเกษตรกรต้นแบบ

หน่วยงาน	ประเภท/เรื่ององค์ความรู้
1. กรมการข้าว	1) การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ 2) การผลิตเมล็ดพันธุ์ดี 3) การปลูกข้าวแบบประหยัดน้ำ
2. กรมส่งเสริมการเกษตร	1) การปลูกพืช 2) เกษตรผสมผสาน 3) การลดต้นทุนการผลิต
3. กรมประมง	1) การทำประมง 2) การรวมกลุ่มเกษตรกร 3) มาตรฐานการผลิต 4) เกษตรผสมผสาน
4. กรมปศุสัตว์	1) การทำปศุสัตว์ 2) การเพิ่มผลผลิต 3) การเลี้ยงสัตว์ในระบบฟาร์ม
5. กรมหม่อนไหม	1) การเตรียมเส้นยืนสำหรับการทอผ้าที่กระตุก
6. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	1) บัญชีต้นทุนการทำนา และการทำปุ๋ยหมัก 2) บัญชีต้นทุนการประกอบอาชีพ

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

ตารางที่ 4.17 การนำองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบออกเผยแพร่ของหน่วยงานต่างๆ

หน่วยงาน	องค์ความรู้ ที่ถอดบทเรียนแล้ว (เรื่อง)	องค์ความรู้ที่เผยแพร่แล้ว	
		จำนวน (เรื่อง)	ร้อยละ
1. กรมการข้าว	14	4	28.57
2. กรมส่งเสริมการเกษตร	76	55	72.37
3. กรมประมง	7	5	71.43
4. กรมปศุสัตว์	120	32	26.67
5. กรมหม่อนไหม	4	4	100.00
6. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	72	10	13.89
7. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	13	8	61.54
รวมทุกหน่วยงาน	306	118	38.56

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

3) สื่อ/ช่องทางที่ใช้เผยแพร่ความรู้สื่อ/ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ หน่วยงาน เช่น ภาครัฐต่าง ๆ เผยแพร่ผ่านตัวบุคคล ดังนี้

3.1) ช่องทางการเผยแพร่ผ่านสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ ร้อยละ 61.90 ใช้เอกสารเผยแพร่ เช่น เอกสารถอดบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบ โดยเอกสารที่ถอดบทเรียนจะถูกกระจายไปตามหน่วยงาน ร้อยละ 52.38 เผยแพร่ทางเว็บไซต์ You tube และเว็บไซต์ของหน่วยงาน ร้อยละ 23.81 ข่าวประชาสัมพันธ์/ นิตยสารและร้อยละ 14.29 วิดีโอ/โทรทัศน์ (ตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.18 ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้ แยกรายหน่วยงาน

หน่วยงาน	ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ (ร้อยละ)				
	สื่อการเรียนรู้	เว็บไซต์/ internet	ข่าวประชาสัมพันธ์/ นิตยสาร	เอกสาร เผยแพร่	วิดีโอ/ โทรทัศน์
1. กรมการข้าว	100.00	50.00	0.00	100.00	0.00
2. กรมส่งเสริมการเกษตร	100.00	66.67	50.00	33.33	0.00
3. กรมประมง	33.33	100.00	100.00	100.00	100.00
4. กรมปศุสัตว์	66.67	50.00	0.00	75.00	25.00
5. กรมหม่อนไหม	100.00	0.00	0.00	100.00	0.00
6. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	66.67	50.00	25.00	50.00	0.00
7. สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรกรม	40.00	50.00	0.00	50.00	50.00
รวมทุกหน่วยงาน	70.00	52.38	23.81	61.90	14.29

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

3.2) ช่องทางการเผยแพร่ผ่านตัวบุคคล โดยร้อยละ 88.24 เผยแพร่ผ่านเกษตรกรต้นแบบ/ ศูนย์เรียนรู้ และร้อยละ 29.41 เผยแพร่โดยเจ้าหน้าที่ (ตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.19 ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อตัวบุคคลแยกรายหน่วยงาน

หน่วยงาน	ช่องทางการเผยแพร่องค์ความรู้ (ร้อยละ)		
	ตัวบุคคล	เกษตรกรต้นแบบ/ศูนย์เรียนรู้	เจ้าหน้าที่
1. กรมการข้าว	50.00	100.00	0.00
2. กรมส่งเสริมการเกษตร	16.67	100.00	0.00
3. กรมประมง	66.67	100.00	50.00
4. กรมปศุสัตว์	66.67	50.00	50.00
5. กรมหม่อนไหม	100.00	100.00	0.00
6. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	66.67	100.00	25.00
7. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	60.00	100.00	33.33
รวมทุกหน่วยงาน	56.67	88.24	29.41

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

นอกจากนี้ จากการประเมินผลยังพบว่า ช่องทางที่ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพโดยเกษตรกรทั่วไปสามารถเข้าถึงได้มากที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ มีเกษตรกรเข้าถึงได้ร้อยละ 39.57 รองลงมาเป็นวิทยุ/โทรทัศน์เกษตรกรเข้าถึงได้ร้อยละ 20.51 และเกษตรกรต้นแบบเกษตรกรเข้าถึงได้ร้อยละ 17.36 (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 การเข้าถึงองค์ความรู้ในช่องทาง/สื่อต่างๆ ของเกษตรกรทั่วไป

ช่องทาง/สื่อ	ร้อยละ
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	39.57
2. วิทยุ/โทรทัศน์	20.51
3. เกษตรกรต้นแบบ	17.36
4. เอกสาร/วารสารการเกษตร	13.62
5. อินเทอร์เน็ต	8.94

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

4.2.4 ผลลัพธ์

1) การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเองของเกษตรกร เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้/การศึกษาดูงาน ร้อยละ 93.86 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ที่เหลือร้อยละ 6.14 ไม่ได้นำความรู้ไปใช้ เหตุผลเพราะบางหลักสูตรไม่ตรงกับกิจกรรมทางการเกษตรที่ทำอยู่ สภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม และไม่ได้ทำการแปรรูปสินค้าซึ่งกลุ่มเกษตรกรที่มีการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ เกษตรกรที่อยู่ในกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ ซึ่งเกษตรกรทุกราย

นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ รองลงมา ได้แก่ เกษตรกรในกลุ่ม ESF ร้อยละ 93.64 และเกษตรกรกลุ่ม DSF ร้อยละ 92.44 (ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.21 การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกร

หน่วย : ร้อยละ

เกษตรกรกลุ่ม	นำความรู้มาใช้ประโยชน์	ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์
1. ต้นแบบ	100.00	0.00
2. Existing Smart Farmer	93.64	6.36
3. Developing Smart Farmer	92.44	7.56
รวมทั้ง 3 กลุ่ม	93.86	6.14

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

เกษตรกรในสาขาการผลิตที่มีการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ สาขาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเกษตรกรทุกรายนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ รองลงมาเป็นสาขาประมง ร้อยละ 98.00 และสาขาอ้อยโรงงานร้อยละ 97.30 (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22 เกษตรกรที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์แยกรายกลุ่มและสาขาการผลิตทางการเกษตร

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	MSF	ESF	DSF	รวม 3 กลุ่ม
1. ข้าว	100.00	93.02	93.85	94.05
2. ปาล์มน้ำมัน	100.00	100.00	90.48	92.86
3. ยางพารา	100.00	100.00	94.12	95.89
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	100.00	100.00	100.00	100.00
5. มันสำปะหลัง	100.00	100.00	89.47	92.73
6. อ้อยโรงงาน	100.00	90.00	100.00	97.30
7. เกษตรผสมผสาน	100.00	97.30	91.49	94.79
8. Young Smart Farmer (YSF)	100.00	88.89	80.00	91.30
9. ประมง	100.00	100.00	92.86	98.00
10. ปศุสัตว์	100.00	94.74	86.05	91.67
11. หม่อนไหม	100.00	86.67	100.00	92.86
12. บัญชี	100.00	78.26	90.91	85.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ความรู้ที่เกษตรกรมีการนำไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิต มีร้อยละ 58.56 รองลงมาการปลูกและดูแลรักษาพืชร้อยละ 11.47 และการทำปุ๋ยสัตว์ร้อยละ 7.80 (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 ความรู้ด้านต่างๆที่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์

หมวดความรู้	ร้อยละ
1. การลดต้นทุนการผลิต	58.56
2. การปลูกและดูแลรักษาพืช	11.47
3. การทำปุ๋ยสัตว์	7.80
4. การปรับปรุงบำรุงดิน	4.59
5. การทำประมง	3.82
6. มาตรฐานสินค้า มาตรฐานการผลิต	3.21
7. การบริหารจัดการฟาร์ม	2.60
8. การตลาด	2.14
9. การผลิตเมล็ดพันธุ์	1.53
10. การทำบัญชี	1.22
11. เศรษฐกิจพอเพียง	0.92
12. การแปรรูป	0.76
13. การเลี้ยงไหม	0.76
14. การปลูกพืชผสมผสาน	0.46
15. การวางแผนการเพาะปลูก	0.15

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

2) การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของเกษตรกร เมื่อเปรียบเทียบรายได้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรในกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.68 โดยสาขาที่มีรายได้เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ สาขาปุ๋ยสัตว์ มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 51.35 รองลงมาสาขาเกษตรผสมผสาน มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 27.04 และสาขาบัญชีมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 18.04 (ตารางที่ 4.24)

เกษตรกรในกลุ่ม ESF และกลุ่ม DSF มีรายได้ลดลง โดยเกษตรกรกลุ่ม DSF มีรายได้ลดลงมากที่สุดร้อยละ 9.04 ซึ่งสาขาที่มีรายได้ลดลงมากที่สุด คือ สาขาข้าว ลดลงร้อยละ 23.93 รองลงมาสาขายางพารา ลดลงร้อยละ 20.60 และสาขา YSF ลดลงร้อยละ 20.48 ส่วนเกษตรกรในกลุ่ม ESF มีรายได้ลดลงร้อยละ 4.83 ซึ่งสาขาที่มีรายได้ลดลงมากที่สุด คือ สาขา YSF ลดลงร้อยละ 25.42 รองลงมาสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลดลงร้อยละ 23.19 และสาขายางพาราลดลงร้อยละ 20.37 (ตารางที่ 4.24)

ตารางที่ 4.24 การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของเกษตรกร

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้		
	MSF	ESF	DSF
1. ข้าว	-5.85	-17.21	-23.93
2. ปาล์มน้ำมัน	10.99	23.66	-15.94
3. ยางพารา	-7.82	-20.37	-20.60
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	-15.98	-23.19	-12.55
5. มันสำปะหลัง	-11.14	-13.10	-8.87
6. อ้อยโรงงาน	-1.76	-3.07	-3.30
7. เกษตรผสมผสาน	27.04	-9.92	-14.65
8. Young Smart Farmer (YSF)	1.55	-25.42	-20.48
9. ประมง	7.28	11.09	10.81
10. ปศุสัตว์	51.35	2.56	7.24
11. หม่อนไหม	-9.39	-0.42	-20.44
12. บัญชี	18.04	-4.57	-17.56
รวมทุกสาขา	4.68	-4.83	-9.04

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

3) เกษตรกรในกลุ่ม DSF ได้รับการพัฒนาจนผ่านเกณฑ์เป็นเกษตรกรในกลุ่ม ESF เกษตรกรในกลุ่ม DSF ร้อยละ 34.16 ได้รับการพัฒนาจนผ่านเกณฑ์เป็นเกษตรกรในกลุ่ม ESF โดยสาขาการผลิตที่มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์มากที่สุด ได้แก่ สาขาประมง มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์ร้อยละ 68.45 รองลงมา คือ สาขาปศุสัตว์ เกษตรกรผ่านเกณฑ์ร้อยละ 48.61 และสาขาข้าว ร้อยละ 26.77 (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 เกษตรกรกลุ่ม DSF ผ่านเกณฑ์เป็น ESF แยกรายสาขา

สาขาการผลิต	จำนวนเกษตรกรได้รับการพัฒนา (ราย)	เกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์ (ราย)	ร้อยละ
1. ข้าว	127	34	26.77
2. ปาล์มน้ำมัน	766	127	16.58
3. ยางพารา			
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์			
5. มันสำปะหลัง			
6. อ้อยโรงงาน			
7. เกษตรผสมผสาน			
8. Young Smart Farmer (YSF)			
9. ประมง	393	269	68.45
10. ปศุสัตว์	1,471	715	48.61
11. หม่อนไหม	30	0	0.00
12. บัญชี	2,026	499	24.63
รวมทุกสาขา	4,813	1,644	34.16

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

4) เกษตรกรในกลุ่ม ESF ได้รับการพัฒนาจนผ่านเกณฑ์เป็นเกษตรกรในกลุ่ม Smart Farmer **ต้นแบบ** เกษตรกรในกลุ่ม Existing Smart Farmer ร้อยละ 10.35 ได้รับการพัฒนาจนผ่านเกณฑ์เป็นเกษตรกรในกลุ่ม Smart Farmer **ต้นแบบ** โดยสาขาการผลิตที่มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์มากที่สุด ได้แก่ สาขาปศุสัตว์ มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์ร้อยละ 20.07 รองลงมาสาขาข้าว เกษตรกรผ่านเกณฑ์ร้อยละ 9.72 และสาขาภายใต้การดูแลของกรมส่งเสริมการเกษตร (ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน เกษตรผสมผสาน และ YSF ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 6.80 (ตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26 เกษตรกรกลุ่ม ESF ผ่านเกณฑ์เป็น Smart Farmer ต้นแบบ แยกรายสาขา

สาขาการผลิต	จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการพัฒนา (ราย)	เกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์(ราย)	ร้อยละ
1. ข้าว	72	7	9.72
2. ปาล์มน้ำมัน	} 882	} 60	} 6.80
3. ยางพารา			
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์			
5. มันสำปะหลัง			
6. อ้อยโรงงาน			
7. เกษตรผสมผสาน			
8. Young Smart Farmer (YSF)			
9. ประมง	63	3	4.76
10. ปศุสัตว์	1,400	281	20.07
11. หม่อนไหม	23	0	0.00
12. บัญชี	1,028	8	0.78
รวมทุกสาขา	3,468	359	10.35

ที่มา : จากหน่วยงานที่ร่วมโครงการ

อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามเกษตรกรกลุ่ม ESF ที่มีความพร้อมที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบ และจากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริมสนับสนุน ESF เพื่อก้าวสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 39.71 ได้รับการพัฒนาเพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 60.29 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากไม่มีความพร้อมในด้านแปลงเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษาดูงานให้แก่เกษตรกรทั่วไป และไม่สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ (ตารางที่ 4.27)

ตารางที่ 4.27 การได้รับพัฒนาเพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ แยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	การพัฒนาเพื่อเป็น Smart Farmer ต้นแบบ	
	ได้รับ	ไม่ได้รับ
1. ข้าว	36.73	63.27
2. ปาล์มน้ำมัน	0.00	100.00
3. ยางพารา	60.00	40.00
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	55.56	44.44
5. มันสำปะหลัง	58.33	41.67
6. อ้อยโรงงาน	31.25	68.75
7. เกษตรผสมผสาน	47.50	52.50
8. Young Smart Farmer (YSF)	33.33	66.67
9. ประมง	31.43	68.57
10. ปศุสัตว์	48.78	51.22
11. หม่อนไหม	31.58	68.42
12. บัญชี	20.00	80.00
รวมทุกสาขา	39.71	60.29

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

5) ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานโครงการ เกษตรกรร้อยละ 98.83 มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการ ส่วนอีกร้อยละ 1.17 เห็นว่า การดำเนินงานโครงการยังไม่น่าพอใจ ทั้งนี้เพราะเนื้อหาหลักสูตรเน้นทฤษฎีมากเกินไป สถานที่อบรมอยู่ห่างไกล ไม่แจ้งวัตถุประสงค์ในการอบรม และอบรมในช่วงทำการเพาะปลูก (ตารางที่ 4.28)

ตารางที่ 4.28 เกษตรกรที่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการฯ แยกรายสาขา

หน่วย : ร้อยละ

สาขา	พึงพอใจ	ไม่พึงพอใจ
1. ข้าว	98.73	1.27
2. ปาล์มน้ำมัน	100.00	0.00
3. ยางพารา	99.25	0.75
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	100.00	0.00
5. มันสำปะหลัง	96.81	3.19
6. อ้อยโรงงาน	99.19	0.81
7. เกษตรผสมผสาน	99.10	0.90
8. Young Smart Farmer (YSF)	98.08	1.92
9. ประมง	99.39	0.61
10. ปศุสัตว์	97.89	2.11
11. หม่อนไหม	100.00	0.00
12. บัญชี	100.00	0.00
รวมทุกสาขา	98.83	1.17

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ในส่วน of เกษตรกรที่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของโครงการฯ นั้น เกษตรกรร้อยละ 46.77 มีความพึงพอใจมาก รองลงมา ร้อยละ 40.57 พึงพอใจมากที่สุด ร้อยละ 11.50 พึงพอใจปานกลาง ร้อยละ 1.01 พึงพอใจน้อย และร้อยละ 0.16 พึงพอใจน้อยที่สุดในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ที่คะแนนเฉลี่ย 4.27 โดยสาขาที่ให้ความพึงพอใจมากที่สุดต่อโครงการ ได้แก่ สาขาหม่อนไหม ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.50 รองลงมา คือ สาขาบัญชี ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.42 และสาขาปศุสัตว์ ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.37 (ตารางที่ 4.29)

ตารางที่ 4.29 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานโครงการ

สาขา	ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ)					ค่าคะแนน	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. ข้าว	41.89	44.43	12.41	1.13	0.14	4.27	มากที่สุด
2. ปาล์มน้ำมัน	40.22	44.57	15.21	0.00	0.00	4.25	มากที่สุด
3. ยางพารา	38.95	47.57	12.73	0.75	0.00	4.25	มากที่สุด
4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	15.66	61.45	22.89	0.00	0.00	3.93	มาก
5. มันสำปะหลัง	43.62	39.36	13.82	1.60	1.60	4.22	มากที่สุด
6. อ้อยโรงงาน	39.52	47.58	12.10	0.80	0.00	4.26	มากที่สุด
7. เกษตรผสมผสาน	27.54	61.68	9.88	0.90	0.00	4.16	มาก
8. Young Smart Farmer(YSF)	26.92	55.77	15.38	1.93	0.00	4.08	มาก
9. ประมง	47.56	40.24	11.59	0.61	0.00	4.35	มากที่สุด
10. ปศุสัตว์	47.89	43.37	6.63	2.11	0.00	4.37	มากที่สุด
11. หม่อนไหม	58.54	32.93	8.53	0.00	0.00	4.50	มากที่สุด
12. บัญชี	48.92	43.89	7.19	0.00	0.00	4.42	มากที่สุด
รวมทุกสาขา	40.57	46.77	11.50	1.00	0.16	4.27	มากที่สุด

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6) ผลการพัฒนาเกษตรกรในแต่ละสาขา มีดังนี้

6.1) สาขาพืชไร่

6.1.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาพืชไร่

Smart Farmer ต้นแบบส่วนใหญ่ร้อยละ 78.57 ได้รับการพัฒนาให้เป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการลดต้นทุน การปลูกข้าวอินทรีย์ การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกอ้อยโรงงานแบบพิถีพิถัน การปลูกอ้อยโรงงานแบบเว้นระยะห่าง เป็นต้น รองลงมาร้อยละ 42.86 ได้รับการพาไปศึกษาดูงาน เช่น ศึกษาดูงานด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เศรษฐกิจพอเพียง การลดต้นทุนการผลิต การเลี้ยงปลาในบ่อดิน กระบวนการผลิตน้ำตาล การปลูกอ้อยโรงงานระบบน้ำหยด และการลดต้นทุนการปลูกอ้อยโรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 21.43 ยังได้รับการส่งเสริมให้เป็นเกษตรกรต้นแบบเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) (ตารางที่ 4.30)

ตารางที่ 4.30 การสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐให้แก่ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. วิทยากร	91.67	50.00	62.50	83.33	78.57
2. ต้นแบบ ศพก.	33.33	0.00	12.50	16.67	21.43
3. ศึกษาดูงาน	41.67	50.00	37.50	50.00	42.86

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จากการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรเห็นได้ว่าเกษตรกรในสาขาข้าว (ร้อยละ 91.67) จะได้รับการพัฒนาในทุกด้านมากกว่าสาขาอื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านของการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการผลิตข้าว และเป็นเกษตรกรที่มีองค์ความรู้ และเทคนิคการผลิตที่หลากหลาย จึงเหมาะสมที่จะพัฒนาให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 94.81 ได้รับการพัฒนาโดยการอบรมให้ความรู้ตามความเหมาะสมในสาขานั้น ๆ เช่น ความรู้ด้านการลดต้นทุน (ร้อยละ 64.94) ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 16.88) ด้านมาตรฐานการผลิตสินค้า (ร้อยละ 10.39) เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรในสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทุกรายได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการดังกล่าว รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 59.74 ได้รับการพัฒนาโดยการเรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ เช่น ด้านการปลูกพืชแบบผสมผสาน การลดต้นทุนการผลิต การทำเกษตรอินทรีย์ การกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารชีวภาพ การป้องกันโรคระบาดในพืช เป็นต้น ในส่วนของการเรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ เกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีนี้มากที่สุดคือ เกษตรกรในสาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 72.73) นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 37.66 ยังได้รับการพาไปศึกษาดูงานจากพื้นที่

โครงการตามพระราชดำริต่าง ๆ และจากพื้นที่ของเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จทางการเกษตร โดยเกษตรกรที่ได้รับการพาไปศึกษาดูงานมากที่สุด คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 55.56) (ตารางที่ 4.31 และ 4.32)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 93.98 ได้รับการพัฒนาโดยการอบรมให้ความรู้ตามความเหมาะสมในสาขานั้น ๆ เช่น ความรู้ด้านการลดต้นทุน (ร้อยละ 83.66) การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 17.82) การผลิตเมล็ดพันธุ์/การขายพันธุ์พืช (ร้อยละ 7.92) เป็นต้น ซึ่งสาขาที่ได้รับการพัฒนาโดยการฝึกอบรมมากที่สุด คือ สาขาข้าว (ร้อยละ 96.32) รองลงมาร้อยละ 60.19 ได้รับการพัฒนาโดยการเรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ เช่น ด้านการลดต้นทุนการผลิต การปรับปรุงบำรุงดิน เศรษฐกิจพอเพียง การกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สารชีวภัณฑ์ การขยายพันธุ์พืช มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร เป็นต้น ในส่วนของการเรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ นั้น เกษตรกรที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 66.67) นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 37.96 ยังได้รับการพาไปศึกษาดูงานจากพื้นที่โครงการตามพระราชดำริต่าง ๆ และจากพื้นที่ของเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จทางการเกษตร ซึ่งเกษตรกรในสาขาอ้อยโรงงานได้รับการพัฒนาด้วยวิธีนี้มากที่สุด คือ ร้อยละ 58.33 (ตารางที่ 4.31 และ 4.32)

ตารางที่ 4.31 รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. อบรม	97.83	96.32	100.00	83.33	81.82	88.64	90.91	95.83	94.81	93.98
2. ศึกษาดูงาน	34.78	33.09	55.56	41.67	36.36	40.91	36.36	58.33	37.66	37.96
3. เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ	71.74	61.76	44.44	66.67	72.73	56.82	9.09	54.17	59.74	60.19

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.32 ความรู้ที่เกษตรกรสาขาพืชไร่ได้รับ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. เศรษฐกิจพอเพียง	10.20	2.29	11.11	20.00	0.00	2.63	0.00	8.70	7.79	3.96
2. การลดต้นทุน	67.35	91.60	55.56	80.00	33.33	63.16	90.00	73.91	64.94	83.66
3. การเลี้ยงสัตว์	2.04	0.00	22.22	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.90	0.00
4. การตัดเมล็ดพันธุ์	8.16	0.00	22.22	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	7.79	0.00
5. มาตรฐาน	14.29	6.87	0.00	0.00	11.11	2.63	0.00	0.00	10.39	4.95
6. การปลูก และดูแล รักษาพืช	8.16	0.76	11.11	20.00	77.78	50.00	10.00	60.87	16.88	17.82
7. การทำบัญชี	2.04	0.00	0.00	0.00	11.11	2.63	0.00	0.00	2.60	0.50
8. การปรับปรุงบำรุงดิน	6.12	4.58	0.00	0.00	0.00	5.26	0.00	0.00	3.90	3.96
9. การผลิตเมล็ดพันธุ์ /การขยายพันธุ์พืช	0.00	10.69	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	8.70	0.00	7.92

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.1.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาพืชไร่

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 46.43 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังที่มีการสร้างเครือข่ายถึงร้อยละ 75.00 รองลงมาร้อยละ 39.29 นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่นซึ่งเกษตรกรในสาขาข้าวร้อยละ 58.33 มีการนำความรู้ไปถ่ายทอดต่อมากที่สุด ร้อยละ 35.71 นำไปใช้ในการบริหารจัดการฟาร์ม วางแผนการเพาะปลูก ซึ่งเกษตรกรในสาขาอ้อยโรงงาน ร้อยละ 66.67 มีการใช้ความรู้ด้านการบริหารจัดการฟาร์มมากที่สุด นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 28.57 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการเพิ่มทักษะทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และร้อยละ 3.57 ใช้ในการเข้าถึงหน่วยงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น (ตารางที่ 4.33)

จะเห็นได้ว่าการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรในกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบนี้ ก็เพื่อเป็นเครื่องมือส่งผ่านและสร้างองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการบริหารจัดการโดยใช้กลไกความร่วมมือสร้างความสามารถในการจัดการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้

ตารางที่ 4.33 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	58.33	0.00	37.50	16.67	39.29
2. สร้างเครือข่ายเกษตรกร	33.33	0.00	75.00	50.00	46.43
3. เพิ่มทักษะทางเกษตรอย่างต่อเนื่อง	33.33	100.00	12.50	16.67	28.57
4. เข้าถึงหน่วยงานต่างๆ ได้ง่ายขึ้น	8.33	0.00	0.00	0.00	3.57
5. บริหารจัดการฟาร์ม	33.33	50.00	12.50	66.67	35.71

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 94.37 ได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนที่เหลือร้อยละ 5.63 ไม่ได้นำไปใช้ เนื่องจากมีความมั่นใจในประสบการณ์ทำการเกษตรของตนเองในการประกอบอาชีพจึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และความรู้ที่ได้รับไม่ตรงกับกิจกรรมที่ตนเองทำอยู่ (ภาพที่ 4.14) ในส่วนของการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 68.66 นำความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตไปใช้ โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าวมีการนำไปใช้มากกว่าสาขาอื่น ๆ (ร้อยละ 88.89) รองลงมาร้อยละ 13.43 ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืชซึ่งเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังมีการนำความรู้ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืชไปใช้มากกว่าสาขาอื่น ๆ (ร้อยละ 33.33) และเกษตรกรร้อยละ 10.45 นำความรู้ด้านการปรับปรุงบำรุงดินไปใช้ประโยชน์ ซึ่งเกษตรกรในสาขาข้าวมีการนำไปใช้มากกว่าสาขาอื่น ๆ (ร้อยละ 15.00) (ตารางที่ 4.34)

Developing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 94.00 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ที่เหลือร้อยละ 6.00 ไม่ได้นำไปใช้เนื่องจากจำวิธีการผลิตไม่ได้ ไม่มีอุปกรณ์ในการผลิต ไม่มีเวลา และจำเนื้อหาที่รับการอบรมไม่ได้ (ภาพที่ 4.14) ในส่วนของการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 78.72 นำความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสาขาที่มีการนำไปใช้มากกว่าสาขาอื่น ๆ คือ สาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 80.95) รองลงมาร้อยละ 12.77 ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืชซึ่งเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังมีการนำความรู้ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืชไปใช้มากกว่าสาขาอื่น ๆ (ร้อยละ 29.41) และร้อยละ 7.45 ด้านการปรับปรุงบำรุงดินซึ่งเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังมีการนำไปใช้มากกว่าสาขาอื่น ๆ (ร้อยละ 11.76) (ตารางที่ 4.34)

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรในทุกสาขาทั้งกลุ่ม ESF และ DSF ให้ความสำคัญในการนำความรู้ไปใช้เพื่อการลดต้นทุนการผลิตเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายในการพัฒนา

ตารางที่ 4.34 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	77.50	82.79	77.78	72.73	66.67	64.71	88.89	80.95	68.66	78.72
2. การปรับปรุงบำรุงดิน	15.00	7.38	0.00	0.00	0.00	11.76	11.11	4.76	10.45	7.45
3. การปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน	12.50	4.92	0.00	0.00	11.11	0.00	0.00	0.00	8.96	3.19
4. การปลูกและดูแลรักษาพืช	7.50	9.02	11.11	0.00	33.33	29.41	22.22	14.29	13.43	12.77
5. การปลูกพืชแบบผสมผสาน	2.50	0.00	0.00	0.00	11.11	0.00	0.00	0.00	2.99	0.00
6. การผลิตเมล็ดพันธุ์ /การขยายพันธุ์พืช	0.00	5.74	0.00	9.09	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	4.26
7. การเลี้ยงสัตว์	0.00	0.82	11.11	9.09	11.11	0.00	0.00	4.76	2.99	1.60
8. การวางแผนก่อนเพาะปลูก	0.00	0.00	11.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.49	0.00
9. เศรษฐกิจพอเพียง	0.00	0.00	0.00	9.09	0.00	0.00	0.00	4.76	0.00	1.06

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.1.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรสาขาพืชไร่

Existing Smart Farmer จากการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ส่งผลต่อเกษตรกร
ดังนี้ (ตารางที่ 4.35)

ร้อยละ 44.71 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้ โดยเฉพาะ
เกษตรกรในสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และสาขามันสำปะหลัง ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00 ที่ได้นำ
ความรู้ไปใช้และสามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้ดีที่สุด

ร้อยละ 34.12 มีค่าใช้จ่ายในการผลิตที่ลดลง โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ ร้อยละ
56.07 ลดการใช้ปุ๋ยเคมีหันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทน ร้อยละ 14.02 ใช้แรงงานในครัวเรือนในการ
ทำเกษตร ร้อยละ 10.28 ไถกลบตอซังและการตากดิน ร้อยละ 8.41 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยใช้
สมุนไพรและสารชีวภัณฑ์แทน เป็นต้น (ตารางที่ 4.36) ซึ่งสาขาที่เกษตรกรสามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตลง
ได้มากที่สุด คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตลงได้ร้อยละ 350 บาท หรือลดลง
ร้อยละ 36.84 (ตารางที่ 4.37)

ร้อยละ 27.06 มีผลผลิตดีขึ้น/มีคุณภาพ ซึ่งสาขาที่เกษตรกรได้รับผลดังกล่าวมากที่สุด คือ สาขามันสำปะหลัง ซึ่งมีผลผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ยไร่ละ 2,284.34 กิโลกรัมหรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 52.69 (ตารางที่ 4.38)

ร้อยละ 24.71 สามารถตัดสินใจในการลงทุนทำการเกษตร

ร้อยละ 8.24 ช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์

ร้อยละ 7.06 ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

Developing Smart Farmer จากการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ดังนี้ (ตารางที่ 4.35)

ร้อยละ 68.09 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้ โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าวร้อยละ 73.77 ที่นำความรู้ไปใช้และสามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้ดีที่สุด

ร้อยละ 37.23 มีค่าใช้จ่ายในการผลิตที่ลดลง โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ ร้อยละ 74.11 ลดการใช้ปุ๋ยเคมีหันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทน ร้อยละ 18.30 ใช้แรงงานในครัวเรือนในการทำการเกษตร ร้อยละ 9.82 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สมุนไพรและสารชีวภัณฑ์แทน ร้อยละ 7.59 ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก/ท่อนพันธุ์ เป็นต้น (ตารางที่ 4.36) ซึ่งสาขาที่เกษตรกรได้รับผลดังกล่าวมากที่สุด คือ สาขาข้าว สามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตลงได้ไร่ละ 850.86 บาท หรือลดลงร้อยละ 31.83 (ตารางที่ 4.37)

ร้อยละ 32.98 ช่วยให้ตัดสินใจในการลงทุนทำการเกษตร

ร้อยละ 18.09 ส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น/มีคุณภาพขึ้น ซึ่งสาขาที่เกษตรกรได้รับผลดังกล่าวมากที่สุด คือ สาขาข้าว มีผลผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ยไร่ละ 139.20 กิโลกรัมหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.63 (ตารางที่ 4.38)

ร้อยละ 15.43 ดินมีความอุดมสมบูรณ์

ร้อยละ 5.32 ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

ร้อยละ 2.66 มีช่องทางการจำหน่ายเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.35 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ต้นทุนการผลิตลดลง	46.94	46.72	50.00	45.45	16.67	17.65	0.00	9.52	34.12	37.23
2. สามารถแก้ปัญหาโรค ระบาด/แมลงศัตรูพืชได้	46.94	73.77	12.50	54.55	50.00	64.71	50.00	47.62	44.71	68.09
3. ผลผลิตดีขึ้น/มีคุณภาพ	30.61	21.31	25.00	0.00	50.00	14.71	0.00	14.29	27.06	18.09
4. ช่วยในการตัดสินใจ ลงทุน	22.45	31.15	37.50	18.18	8.33	44.12	37.50	33.33	24.71	32.98
5. รายได้เพิ่มขึ้น	12.24	8.20	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	7.06	5.32
6. ดินมีความอุดมสมบูรณ์	6.12	18.03	25.00	36.36	0.00	8.82	12.50	0.00	8.24	15.43
7. มีช่องทางการจำหน่าย	0.00	3.28	0.00	0.00	0.00	2.94	0.00	0.00	0.00	2.66

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.36 วิธีการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ลดการใช้ปุ๋ยเคมี	44.93	75.94	63.64	90.91	81.82	87.18	81.25	91.30	56.07	74.11
2. โลกกลม ตากดิน	15.94	8.27	0.00	0.00	0.00	5.13	0.00	4.35	10.28	6.25
3. ใช้แรงงานในครัวเรือน	11.59	22.56	27.27	9.09	18.18	20.51	12.50	8.70	14.02	18.30
4. ลดการใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืช	11.59	8.27	0.00	36.36	0.00	12.82	6.25	8.70	8.41	9.82
5. ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก /ท่อนพันธุ์	7.25	10.53	0.00	0.00	0.00	7.69	0.00	0.00	4.67	7.59
6. ใช้ปุ๋ยพืชสดปรับปรุงบำรุงดิน	7.25	7.52	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	8.70	4.67	5.36
7. การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน	1.45	0.00	9.09	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	1.87	0.00
8. การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้	0.00	3.01	0.00	0.00	0.00	2.56	0.00	4.35	0.00	2.68

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.37 การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	ข้าว		ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ก่อนนำความรู้ไปใช้	4,680.53	2,672.97	950.00	1,233.33	6,662.63	6,662.63	0.00	10,080.19
2. หลังนำความรู้ไปใช้	3,575.05	1,822.11	600.00	900.00	6,062.63	5,554.30	0.00	9,680.19
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-1,105.48	-850.86	-350.00	-333.33	-600.00	-1,108.33	0.00	-400.00
ร้อยละ	-23.62	-31.83	-36.84	-27.03	-9.01	-16.64	0	-3.97

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.38 การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : กิโลกรัม/ไร่

รายการ	ข้าว		ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ก่อนนำความรู้ไปใช้	567.50	469.75	400.00	0.00	4,333.33	3,100.00	0.00	8,333.33
2. หลังนำความรู้ไปใช้	692.50	608.95	600.00	0.00	6,617.67	4,200.00	0.00	10,333.33
เพิ่มขึ้น/ลดลง	125.00	139.20	200.00	0.00	2,284.34	1,100.00	0.00	2,000.00
ร้อยละ	22.03	29.63	50.00	0.00	52.69	35.48	0.00	24.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.1.4 ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมินเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านรายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 816,980.00 บาทต่อปี หลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 899,256.25 บาทต่อปี (เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.07) เป็นรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการขยายพื้นที่ทำการเกษตรและเพิ่มกิจกรรมทางการเกษตร เช่น การปลูกพืชหลังนา อย่างไรก็ตามยังคงมีบางสาขาที่มีรายได้ลดลง เช่น สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีรายได้ลดลงร้อยละ 15.98 เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง และการระบาดของโรคและแมลง (ตารางที่ 4.39)

ตารางที่ 4.39 รายได้เฉลี่ยจากภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบสาขาพืชไร่

หน่วย : บาท/ครัวเรือน/ปี

รายการ	ข้าว	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	585,833.33	219,000.00	924,555.00	1,335,166.67	816,980.00
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	775,916.67	184,000.00	953,798.00	1,311,631.83	899,256.25
เพิ่มขึ้น/ลดลง	190,083.34	-35,000.00	29,243.00	-23,534.84	82,276.25
ร้อยละ	32.45	-15.98	3.16	-1.76	10.07

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 517,426.74 บาทต่อปี หลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 433,703.49 บาทต่อปี (ลดลงร้อยละ 16.18) ซึ่งสาขาที่รายได้ลดลงมากที่สุด คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ลดลงร้อยละ 23.19) เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง และการลดพื้นที่ทำการเกษตร อย่างไรก็ตามรายได้เฉลี่ยยังสูงกว่ารายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 4.40)

ตารางที่ 4.40 รายได้เฉลี่ยจากภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร ESF สาขาพืชไร่

หน่วย : บาท/ครัวเรือน/ปี

รายการ	ข้าว	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	464,636.73	254,888.89	1,007,500.00	459,218.75	517,426.74
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	372,397.96	195,777.78	885,000.00	416,812.50	433,703.49
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-92,238.77	-59,111.11	-122,500.00	-42,406.25	-83,723.25
ร้อยละ	-19.86	-23.19	-12.16	-9.23	-16.18

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 234,735.94 บาทต่อปี หลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 202,969.77 บาทต่อปี (ลดลงร้อยละ 13.53) ซึ่งสาขาที่รายได้ลดลงมากที่สุด คือ สาขาข้าว (ลดลงร้อยละ 22.98) เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด (ตารางที่ 4.41)

ตารางที่ 4.41 รายได้เฉลี่ยจากภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร DSF สาขาพืชไร่

หน่วย : บาท/ครัวเรือน/ปี

รายการ	ข้าว	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	198,497.48	143,650.00	288,330.43	434,414.00	234,735.94
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	152,898.70	121,666.67	269,034.78	426,978.00	202,969.77
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-45,598.78	-21,983.33	-19,295.65	-7,436.00	-31,766.17
ร้อยละ	-22.98	-15.30	-6.69	-1.71	-13.53

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติ ของเกษตรกร

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการสื่อสารอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) จากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรมากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อ ประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 63.95 สามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าว (ร้อยละ 75.51) รองลงมาร้อยละ 31.40 เข้าถึงข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์ โดยสาขาที่ใช้ข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์มากที่สุด คือ สาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 41.67) นอกจากนี้เกษตรกรมีการเข้าถึงข้อมูลได้จากทางวารสารการเกษตร (ร้อยละ 26.74) จากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ (ร้อยละ 25.58) จากพ่อแม่ (ร้อยละ 24.42) อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 15.12) จากประสบการณ์ของตนเอง (ร้อยละ 10.47) และจากการศึกษาดูงาน (ร้อยละ 4.65) (ตารางที่ 4.42)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 61.54 สามารถเข้าถึงข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 83.33) รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 41.45 เข้าถึงข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์ โดยสาขาที่ใช้ข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์มากที่สุด คือ สาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 50.00) นอกจากนี้เกษตรกรมีการเข้าถึงข้อมูลได้จากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ (ร้อยละ 23.93) จากประสบการณ์ของตนเอง (ร้อยละ 22.65) วารสารการเกษตร (ร้อยละ 22.22) จากพ่อแม่ (ร้อยละ 17.52) อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 15.81) และจากการศึกษาดูงาน (ร้อยละ 2.99) (ตารางที่ 4.42)

ตารางที่ 4.42 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	75.51	61.59	33.33	30.77	58.33	58.70	50.00	83.33	63.95	61.54
2. วิทยุ/โทรทัศน์	32.65	40.40	11.11	23.08	41.67	50.00	31.25	41.67	31.40	41.45
3. วารสารการเกษตร	24.49	21.19	22.22	15.38	25.00	21.74	37.50	33.33	26.74	22.22
4. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone)	20.41	16.56	0.00	15.38	8.33	15.22	12.50	12.50	15.12	15.81
5. การศึกษาดูงาน	2.04	1.99	22.22	7.69	8.33	2.17	0.00	8.33	4.65	2.99
6. จากพ่อแม่	0.00	0.00	55.56	23.08	33.33	15.22	25.00	20.83	24.42	17.52
7. เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ	0.00	0.00	0.00	0.00	16.67	28.26	37.50	41.67	25.58	23.93
8. จากประสบการณ์ตนเอง	0.00	0.00	0.00	38.46	0.00	0.00	18.75	12.50	10.47	22.65

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูล และใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์

วางแผนก่อนการดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบมีความโดดเด่นในการวางแผนการผลิต

โดยมีการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ หลายด้านโดยส่วนใหญ่เกษตรกรร้อยละ 85.71 มีการวางแผนการผลิตโดยอาศัยความชำนาญ/ความถนัดในสิ่งที่ตนเองเคยทำ โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งทุกรายวางแผนการผลิตโดยอาศัยความชำนาญ หรือความถนัดของตนเอง รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 75.00 วางแผนการผลิตตามภูมิสังคม หรือการพิจารณาจากความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม และความคุ้นเคยของสังคมหรือชุมชน ซึ่งเกษตรกรที่มีการวางแผนการผลิตในรูปแบบนี้ทุกราย คือ เกษตรกรในสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และเกษตรกรร้อยละ 71.43 วางแผนการผลิตโดยจะต้องมีตลาดรองรับ หรือก่อนการผลิตจะมีการศึกษาข้อมูลทางการตลาดของผลผลิตนั้น ๆ ก่อนจะต้องมีตลาดรองรับและขายได้ในราคาสูง ซึ่งเกษตรกรในสาขาข้าว (ร้อยละ 83.33) และสาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 75.00) จะมีการวางแผนในรูปแบบนี้มากที่สุด นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 57.14 มีการวางแผนการผลิตโดยดูความเหมาะสมของศักยภาพดิน หรือการดูชุดดินที่เหมาะสมกับพืชที่ปลูก ร้อยละ 50.00 พิจารณาจากกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่น ๆ ซึ่งมาจากการจัดบันทึกข้อมูลการผลิต และการทำบัญชีฟาร์มรวมถึงการทำบัญชีครัวเรือน และร้อยละ 14.29 พิจารณาจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความเพียงพอของปริมาณน้ำในการทำเกษตร การเลือกพืชทนแล้ง เป็นต้น (ตารางที่ 4.43)

ตารางที่ 4.43 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่

หน่วย : ไร่/ละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ความเหมาะสมตามศักยภาพดิน	50.00	50.00	50.00	83.33	57.14
2. มีตลาดรองรับ	83.33	0.00	75.00	66.67	71.43
3. ตามภูมิสังคม	75.00	100.00	87.50	50.00	75.00
4. ตามความชำนาญ/ความถนัด	83.33	100.00	87.50	83.33	85.71
5. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่า การเกษตรสาขาอื่นๆ	66.67	50.00	37.50	33.33	50.00
6. พิจารณาจากปัจจัยอื่นๆ	25.00	0.00	12.50	0.00	14.29

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ไร่ละ 54.65 มีการจัดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้วางแผนการผลิต ซึ่งสาขาที่มีการจัดบันทึกมากที่สุด คือ สาขาข้าว (ไร่ละ 63.27) ส่วนที่เหลือเกษตรกรไร่ละ 45.35 ไม่มีการจัดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลา บางรายเขียนหนังสือไม่ได้ และเห็นว่าการจัดบันทึกเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังที่มีการจัดบันทึกไร่ละ 25.00 ในส่วนของการจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น เกษตรกรไร่ละ 62.79 ไม่เคยทำบัญชี โดยให้เหตุผลว่าไม่มีเวลา เขียนหนังสือไม่ได้ มีความยุ่งยาก และคิดว่ารายจ่ายของตนเองมากกว่ารายรับทำให้เกิดความท้อถอยจึงไม่ต้องการทำบัญชี โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังไร่ละ 83.33 ที่ไม่เคยทำบัญชีเลย ส่วนเกษตรกรไร่ละ 37.21 มีการทำบัญชีในครัวเรือน และในจำนวนนี้มีการทำต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันไร่ละ 84.38 โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทุกราย และเกษตรกรสาขาข้าวไร่ละ 95.00 ที่ยังคงทำบัญชีต่อเนื่องถึงปัจจุบัน และเกษตรกรไร่ละ 15.62 ที่เคยทำบัญชีแต่ปัจจุบันได้หยุดลงแล้ว (ตารางที่ 4.44)

ตารางที่ 4.44 การจดบันทึกของเกษตรกร ESF สาขาพืชไร่

หน่วย : ไร่/ละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิต										
จนถึงการขาย	63.27	36.73	55.56	44.44	25.00	75.00	50.00	50.00	54.65	45.35
2. การทำบัญชี	40.82	59.18	33.33	66.67	16.67	83.33	43.75	56.25	37.21	62.79
2.1 ทำต่อเนื่อง										
ถึงปัจจุบัน	95.00	-	100.00	-	50.00	-	57.14	-	84.38	-
2.2 เคยทำแต่										
หยุดแล้ว	5.00	-	0.00	-	50.00	-	42.86	-	15.62	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

Developing Smart Farmer ไร่ละ 59.40 มีการจดบันทึก

ข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้วางแผนการผลิต ซึ่งสาขาที่มีการจดบันทึกมากที่สุด คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่ละ 84.62) และสาขาอ้อยโรงงาน (ไร่ละ 79.17) ส่วนที่เหลือเกษตรกรไร่ละ 40.60 ไม่มีการจดบันทึก เนื่องจากไม่มีเวลา บางรายเขียนหนังสือไม่ได้ มีความยุ่งยาก และค่าใช้จ่ายมากทำให้ไม่ต้องการบันทึก โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขา มันสำปะหลังที่ไม่มีการจดบันทึกไร่ละ 50.00 ในส่วนของการจัดทำบัญชีครัวเรือนนั้น เกษตรกรไร่ละ 61.97 ไม่เคยทำบัญชี โดยให้เหตุผลว่าไม่มีเวลา เขียนหนังสือไม่ได้ มีความยุ่งยาก และคิดว่ารายจ่ายของตนเอง มากกว่ารายรับทำให้เกิดความท้อถอยไม่ต้องการทำบัญชี โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังไร่ละ 71.74 ที่ไม่เคยทำบัญชีเลย ส่วนเกษตรกรไร่ละ 38.03 มีการทำบัญชีในครัวเรือน และในจำนวนนี้มีการทำ ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันไร่ละ 69.66 โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาอ้อยโรงงาน (ไร่ละ 80.00) และข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ (ไร่ละ 71.43) ที่ยังคงทำบัญชีต่อเนื่องถึงปัจจุบัน และเกษตรกรไร่ละ 30.34 ที่เคยทำบัญชีแต่ ปัจจุบันได้หยุดลงแล้ว (ตารางที่ 4.45)

ตารางที่ 4.45 การจดบันทึกของเกษตรกร DSF สาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	56.95	43.05	84.62	15.38	50.00	50.00	79.17	20.83	59.40	40.60
2. การทำบัญชี	35.76	64.24	53.85	46.15	28.26	71.74	62.50	37.50	38.03	61.97
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	68.52		71.43		61.54		80.00		69.66	
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	31.48		28.57		38.46		20.00		30.34	

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีการวางแผนจัดการผลผลิตโดยการกำหนดแนวทางการขาย ซึ่งร้อยละ 67.86 ได้กำหนดแนวทางการขายคนเดียว หรือการขายด้วยตนเอง โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 87.50) ส่วนเกษตรกรร้อยละ 39.29 มีการรวมกลุ่มกันขายเพื่อเป็นการต่อรองราคากับพ่อค้า ซึ่งสาขาที่มีการรวมกลุ่มกันขายมากที่สุด คือ สาขาข้าว (ร้อยละ 66.67) และสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 50.00) รองลงมานอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 82.14 ยังได้มีการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่จะรับซื้อผลผลิต โดยเกษตรกรร้อยละ 47.83 เน้นการนำไปขายที่ตลาดชุมชนหรือตลาดท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวหรือศูนย์ข้าวชุมชน โรงสี โคเวตาชาวไร่อ้อยรายใหญ่ เป็นต้น เกษตรกรร้อยละ 43.78 ขายให้กับบริษัทเอกชนต่างๆ เช่น โรงงานแป้งมัน โรงงานน้ำตาล เป็นต้น เกษตรกรร้อยละ 4.35 นำผลผลิตไปขายในเมือง นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 32.14 ยังได้วางแผนการผลิตด้วยการขอรับมาตรฐานต่างๆ โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าวขอรับมาตรฐานร้อยละ 66.67 ซึ่งมาตรฐานที่มีการขอรับมากที่สุด ได้แก่ มาตรฐาน GAP (ร้อยละ 66.67) (ตารางที่ 4.46)

ตารางที่ 4.46 การบริหารจัดการแผนการตลาดของเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. การขอมาตรฐาน	66.67	50.00	0.00	0.00	32.14
1.1 GMP	25.00	0.00	0.00	0.00	22.22
1.2 GAP	62.50	100.00	0.00	0.00	66.67
1.3 Q	25.00	0.00	0.00	0.00	22.22
1.4 มาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว	25.00	0.00	0.00	0.00	22.22
1.5 มาตรฐาน Organic	12.50	0.00	0.00	0.00	11.11
Thailand					
2. แนวทางการขาย	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
2.1 ขายคนเดียว	50.00	50.00	87.50	83.33	67.86
2.2 รวมกลุ่มขาย	66.67	50.00	12.50	16.67	39.29
3. กลุ่มเป้าหมายลูกค้า	83.33	100.00	75.00	83.33	82.14
3.1 ตลาดชุมชน/ท้องถิ่น	50.00	50.00	50.00	40.00	47.83
3.2 ตลาดในเมือง	10.00	0.00	0.00	0.00	4.35
3.3 บริษัทเอกชน	0.00	50.00	66.67	60.00	34.78

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 48.60 เมื่อได้รับผลผลิตแล้ว จะนำไปขายที่ตลาด โรงสี หรือจุดรับซื้อต่าง ๆ ซึ่งสาขาที่มีการนำผลผลิตไปขายตลาดมากที่สุด คือ สาขา อ้อยโรงงาน (ร้อยละ 76.47) รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 38.32 ขายผลผลิตในชุมชนหรือขายให้กับพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่ ซึ่งสาขาที่มีการขายในชุมชนมากที่สุด คือสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 72.73) และสาขา มันสำปะหลัง (ร้อยละ 60.00) และมีเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 3.74 ที่มีการรวมกลุ่มกันก่อนนำผลผลิตไปขาย นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรร้อยละ 9.35 ที่นำผลผลิตไปขายยังจุดอื่นๆ ได้แก่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์ข้าวชุมชน และสหกรณ์การเกษตร (ตารางที่ 4.47)

ตารางที่ 4.47 การขายผลผลิตของเกษตรกร ESF สาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ขายเองในชุมชน	31.25	72.73	60.00	23.53	38.32
2. นำไปขายที่ตลาด	46.88	27.27	40.00	76.47	48.60
3. รวมกลุ่มกันขาย	6.25	0.00	0.00	0.00	3.74
4. อื่นๆ	15.63	0.00	0.00	0.00	9.35

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Developing Smart Farmer ร้อยละ 66.28 เมื่อได้รับผลผลิตแล้วจะนำไปขายที่ตลาด โรงสี หรือจุดรับซื้อต่าง ๆ ซึ่งสาขาที่มีการนำผลผลิตไปขายตลาดมากที่สุด คือ สาขา มันสำปะหลัง (ร้อยละ 85.42) และสาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 68.00) รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 24.14 ขายผลผลิตในชุมชนหรือขายให้กับพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่ ซึ่งสาขาที่มีการขายในชุมชนมากที่สุด คือสาขา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 46.67) และสาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 28.00) และมีเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 3.45 มีการรวมกลุ่มกันก่อนนำผลผลิตไปขาย นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรร้อยละ 6.13 ที่นำผลผลิตไปขายยังจุดอื่น ๆ ได้แก่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์ข้าวชุมชน และสหกรณ์การเกษตร (ตารางที่ 4.48)

ตารางที่ 4.48 การขายผลผลิตของเกษตรกร DSF สาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ขายเองในชุมชน	24.86	46.67	12.50	28.00	24.14
2. นำไปขายที่ตลาด	62.43	46.67	85.42	68.00	66.28
3. รวมกลุ่มกันขาย	4.05	6.67	0.00	4.00	3.45
4. อื่นๆ	8.67	0.00	2.08	0.00	6.13

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

จะเห็นได้ว่าการตลาดของเกษตรกรในกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ จะมีความแตกต่างกับเกษตรกรในกลุ่ม ESF และ DSF โดยกลุ่มต้นแบบส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดให้ตอบสนองซึ่งกันและกัน มีการผลิตให้ได้มาตรฐาน

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ (เศษพืชผล

ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีการจัดการของเสียภายในฟาร์ม

กล่าวคือ หากมีเศษพืชผลหรือมูลสัตว์ร้อยละ 64.29 จะนำมาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพโดยเฉพาะเกษตรกรทุกรายของสาขาข้าว และเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 10.71 นำไปเป็นพลังงาน ซึ่งสาขาที่นำไปใช้เป็นพลังงานมากที่สุดคือ สาขาข้าว ในส่วนของการกำจัดภาชนะใส่สารเคมีนั้น เกษตรกรร้อยละ 35.71 นำไปขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า ซึ่งสาขาที่มีการนำไปขายมากที่สุด คือ สาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 62.50) และร้อยละ 17.86 นำไปฝังกลบ ซึ่งสาขาที่ใช้วิธีนี้มากที่สุด คือ สาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 37.50) เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามวิธีการนี้หากไม่ถูกต้องตามขั้นตอน อาจทำให้เกิดมลภาวะจากการรั่วไหลของสารเคมีที่ยังตกค้างอยู่ลงดินได้ (ตารางที่ 4.49)

ตารางที่ 4.49 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. มีการจัดการโดย	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
1.1 ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	100.00	50.00	25.00	50.00	64.29
1.2 พลังงาน	16.67	0.00	12.50	0.00	10.71
1.3 กลบฝังภาชนะใส่สารเคมี	16.67	0.00	37.50	0.00	17.86
1.4 นำภาชนะใส่สารเคมีไปขาย	0.00	100.00	62.50	50.00	35.71
2. ไม่มีการจัดการ	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer มีการจัดการเศษพืชผลและมูลสัตว์ซึ่ง

เป็นของเสียในฟาร์ม ด้วยวิธีการ ดังนี้

เกษตรกรร้อยละ 43.02 นำไปเผา ซึ่งสาขาที่ใช้วิธีการเผามากที่สุดคือ สาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 58.33) และสาขาข้าว (ร้อยละ 46.94) รองลงมาร้อยละ 39.53 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และร้อยละ 25.58 ไถกลบ (ตารางที่ 4.50) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมีนั้น เกษตรกรร้อยละ 66.22 นำไปขาย ซึ่งสาขาที่มีการนำไปขายมากที่สุดคือ สาขาข้าว (ร้อยละ 79.07) และสาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 70.00) รองลงมาร้อยละ 25.68 ใช้วิธีการฝังกลบ ร้อยละ 10.81 ที่รวมกับขยะทั่วไป และร้อยละ 4.05 นำไปเผาทำลาย (ตารางที่ 4.51)

Developing Smart Farmer มีการจัดการเศษพืชผลและมูลสัตว์ ซึ่งเป็นของเสียในฟาร์ม ด้วยวิธีการ ดังนี้

เกษตรกรร้อยละ 55.98 ไถกลบเศษพืชผลซึ่งสาขาที่ใช้การไถกลบมากที่สุด คือ สาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 84.78) และสาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 79.17) รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 35.04 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และร้อยละ 25.64 นำไปเผา (ตารางที่ 4.50) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมีนั้น เกษตรกรร้อยละ 67.31 นำไปขาย ซึ่งสาขาที่นำไปขายมากที่สุด คือ สาขาข้าว (ร้อยละ 73.08) และสาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 65.22) รองลงมาร้อยละ 22.60 นำไปฝังกลบ ร้อยละ 12.02 ที่รวมกับขยะทั่วไป และร้อยละ 5.77 เผาทำลาย (ตารางที่ 4.51)

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรในกลุ่ม ESF ส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการเผาในการจัดการเศษพืชผลซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อมลภาวะทั้งในอากาศ ในดิน และน้ำ ในขณะที่เกษตรกรในกลุ่ม DSF ใช้การไถกลบ ซึ่งเป็นการจัดการกับเศษพืชผลทางการเกษตรที่ดี อย่างไรก็ตามยังคงมีเกษตรกรในกลุ่ม ESF และ DSF ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 39.53 และ 35.04 ตามลำดับ มีการจัดการของเสียหรือเศษพืชผลได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการนำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ส่วนการกำจัดภาชนะบรรจุสารเคมียังคงมีเกษตรกรในกลุ่ม ESF และ DSF บางส่วนร้อยละ 4.05 และ 5.77 ตามลำดับ ยังคงใช้วิธีการกำจัดโดยการเผาทำลายซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อมลภาวะทั้งในอากาศ ในดิน และน้ำ เช่นเดียวกันกับการจัดการเศษพืชผลทางการเกษตร

ตารางที่ 4.50 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	42.86	45.03	66.67	53.85	0.00	6.52	43.75	16.67	39.53	35.04
2. เเผา	46.94	33.77	0.00	7.69	58.33	15.22	43.75	4.17	43.02	25.64
3. โถกกลบ	24.49	45.70	22.22	30.77	25.00	84.78	31.25	79.17	25.58	55.98
4. นำไปขาย	8.16	6.62	11.11	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	5.81	4.27
5. อาหารสัตว์	2.04	5.30	0.00	7.69	8.33	0.00	0.00	0.00	2.33	3.85
6. วัสดุปลูก	8.16	1.99	0.00	7.69	0.00	0.00	0.00	0.00	4.65	1.71
7. ปล่อยทิ้ง	2.04	1.99	11.11	15.38	8.33	0.00	12.50	0.00	5.81	2.14

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.51 การกำจัดภาชนะบรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ทิ้งรวมขยะทั่วไป	0.00	10.77	12.50	16.67	30.00	11.63	30.77	17.39	10.81	12.02
2. ฝังกลบ	20.93	20.00	62.50	58.33	10.00	18.60	30.77	26.09	25.68	22.60
3. เเผาทำลาย	2.33	5.38	0.00	0.00	10.00	11.63	7.69	0.00	4.05	5.77
4. นำไปขาย	79.07	73.08	25.00	33.33	70.00	60.47	46.15	65.22	66.22	67.31

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 74.42 มีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยหันมาใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีในการทำเกษตร ซึ่งสาขาที่มีการผลิตโดยใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีมากที่สุด คือ สาขามันสำปะหลัง (ร้อยละ 83.33) และสาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 81.25) นอกจากนี้มีเกษตรกรร้อยละ 13.95 ทำการเกษตรแบบปลอดภัยไม่ใช้สารเคมีแต่อย่างใด โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 18.75) อย่างไรก็ตามยังคงมีเกษตรกรบางส่วน (ร้อยละ 11.63) ยังคงใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตรซึ่งสาขาที่มีการใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตรมากที่สุด คือ สาขาข้าว (ร้อยละ 18.37) (ตารางที่ 4.52)

Developing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 82.05 มีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยหันมาใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีในการทำเกษตร ซึ่งสาขาที่มีการผลิตโดยใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีมากที่สุดคือ สาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 95.83) และสาขาข้าว (ร้อยละ 81.46) นอกจากนี้มีเกษตรกรร้อยละ 11.11 ทำการเกษตรแบบปลอดภัยไม่ใช้สารเคมีแต่อย่างใด โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าว (ร้อยละ 13.90) อย่างไรก็ตามยังคงมีเกษตรกรบางส่วน (ร้อยละ 6.84) ยังคงใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตรซึ่งสาขาที่มีการใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตรมากที่สุด คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 23.08) (ตารางที่ 4.52)

ตารางที่ 4.52 การใช้สารเคมีทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. อินทรีย์และเคมี	69.39	81.46	77.78	69.23	83.33	80.43	81.25	95.83	74.42	82.05
2. อินทรีย์	12.24	13.90	11.11	7.69	16.67	6.52	18.75	4.17	13.95	11.11
3. เคมี	18.37	4.64	11.11	23.08	0.00	13.05	0.00	0.00	11.63	6.84

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของ

ผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 36.05 มีการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐานซึ่งมาตรฐานที่ได้รับ คือ มาตรฐาน GAP มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ ในจำนวนนี้สาขาที่ได้รับมาตรฐานมากที่สุดคือสาขาข้าว (ร้อยละ 59.18) ส่วนเกษตรกรร้อยละ 63.95 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานใด ๆ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 87.27 ไม่ต้องการขอรับมาตรฐาน ซึ่งเกษตรกรให้เหตุผลว่ามีความยุ่งยากในการขอรับ นอกจากนี้เกษตรกรบางส่วนร้อยละ 12.73 เคยขอมาตรฐานแล้วแต่ไม่ผ่านการรับรอง (ตารางที่ 4.53)

Developing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 18.38 มีการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐานซึ่งมาตรฐานที่ได้รับ คือ มาตรฐาน GAP มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ในจำนวนนี้สาขาที่ได้รับมาตรฐานมากที่สุดคือสาขาข้าว (ร้อยละ 27.15) ส่วนเกษตรกรร้อยละ 81.20 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานใด ๆ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 93.16 ไม่ต้องการขอรับมาตรฐาน ซึ่งเกษตรกรให้เหตุผลว่ามีความยุ่งยากในการขอรับ นอกจากนี้เกษตรกรบางส่วนร้อยละ 6.84 เคยขอมาตรฐานแล้วแต่ไม่ผ่านการรับรอง (ตารางที่ 4.53)

ตารางที่ 4.53 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาพืชไร่

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว		ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์		มันสำปะหลัง		อ้อยโรงงาน		รวมทุกสาขา	
	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ได้รับมาตรฐานแล้ว	59.18	27.15	0.00	0.00	16.67	2.17	0.00	4.17	36.05	18.38
2. อยู่ระหว่างการขอ	0.00	0.66	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.42
3. ไม่ได้รับ	40.82	72.19	100.00	100.00	83.33	97.83	100.00	95.83	63.95	81.20
3.1 ไม่ต้องการขอรับ	95.00	91.74	33.33	76.92	100.00	100.00	100.00	95.65	87.27	93.16
3.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	5.00	8.26	66.67	23.08	0.00	0.00	0.00	4.35	12.73	6.84

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร)

เกษตรกรในสาขาพืชไร่ทุกรายมีความรักในอาชีพและภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรในกลุ่ม ESF ทุกรายมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป แต่ในกลุ่ม DSF มีเกษตรกรเพียงเล็กน้อยร้อยละ 0.85 ที่จำเป็นต้องหยุดการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากมีอายุมาก และหันไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือให้คำแนะนำ ปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบ หรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับเป็นเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบของเกษตรกรกลุ่ม ESF ในสาขาพืชไร่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 27.91 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรมาก่อน โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ซึ่งเคยเป็นวิทยากรมาก่อนร้อยละ 66.67 และเกษตรกรร้อยละ 29.07 มีแปลงเกษตรที่เป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน ซึ่งสาขาที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงานมากที่สุด คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 44.44) อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริม สนับสนุนเกษตรกรกลุ่ม ESF เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบนี้ พบว่า เกษตรกรในสาขาพืชไร่ร้อยละ 40.70 ได้รับการพัฒนาทักษะด้านการถ่ายทอดความรู้ การเป็นวิทยากร โดยเฉพาะเกษตรกรในสาขามันสำปะหลังที่ได้รับการพัฒนาทักษะร้อยละ 58.33 และสาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 55.56 ส่วนเกษตรกรร้อยละ 59.30 ไม่ได้รับการพัฒนา เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และคิดว่าตนเองยังไม่สามารถที่จะพัฒนาเป็นเกษตรกร Smart Farmer ต้นแบบได้ ซึ่งสาขาที่เกษตรกรไม่ได้รับการพัฒนาทักษะมากที่สุด คือ สาขาอ้อยโรงงาน (ร้อยละ 68.75) และสาขาข้าว (ร้อยละ 63.27) (ตารางที่ 4.54)

ตารางที่ 4.54 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ของเกษตรกรกลุ่ม ESF

หน่วย : ไร่/ละ

รายการ	ข้าว	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	รวมทุกสาขา
1. ได้รับเชิญเป็นวิทยากร					
1.1 เคย	26.53	66.67	25.00	12.50	27.91
1.2 ไม่เคย	73.47	33.33	75.00	87.50	72.09
2. แปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้					
2.1 เคย	34.69	44.44	25.00	6.25	29.07
2.2 ไม่เคย	65.31	55.56	75.00	93.75	70.93
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ					
3.1 ได้รับ	36.73	55.56	58.33	31.25	40.70
3.2 ไม่ได้รับ	63.27	44.44	41.67	68.75	59.30

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.2) สาขาปาล์มน้ำมัน

6.2.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาปาล์มน้ำมัน

Smart Farmer ต้นแบบ ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่างๆ โดยร้อยละ 80.00 ได้รับการศึกษาดูงานด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปปาล์มน้ำมันรองลงมา ร้อยละ 60.00 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรบรรยายทางการเกษตร เช่น การปลูกและดูแลรักษา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ร้อยละ 20.00 เป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

Existing Smart Farmer ทุกรายได้รับการพัฒนาโดยการฝึกอบรมถ่ายทอด ความรู้ในด้านการลดต้นทุนและการปลูกและดูแลรักษาพืช (ตารางที่ 4.55) และร้อยละ 50.00 ได้รับการถ่ายทอด องค์ความรู้จากเกษตรกรต้นแบบ ซึ่งความรู้ที่ถ่ายทอด ได้แก่ ความรู้ด้านการปลูกพืชแบบผสมผสาน ไรคและ แมลงศัตรูพืช (ภาพที่ 4.16)

Developing Smart Farmer ทุกรายได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ในด้าน ต่างๆ เช่นด้านการลดต้นทุน ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืช ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน (ตารางที่ 4.55) ร้อยละ 38.10 ได้รับการพัฒนาโดยการพาไปศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง และร้อยละ 59.09 ได้รับการ ถ่ายทอดองค์ความรู้จากเกษตรกรต้นแบบด้านการลดต้นทุน การปลูกและดูแลรักษาพืช

ตารางที่ 4.55 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมันได้รับ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	100.00	85.71
2. การปลูกและดูแลรักษาพืช	100.00	42.86
3. การปรับปรุงบำรุงดิน	-	4.76

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.2.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 80.00 ได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่น ร้อยละ 40.00 นำความรู้ไปใช้ในการสร้างเครือข่ายเกษตรกร (เป็นที่รู้จักและมีเครือข่ายเพิ่มขึ้น) ร้อยละ 20.00 ใช้ในการพัฒนาการเกษตรให้มีความยั่งยืน

Existing Smart Farmer ทุกรายนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการ พัฒนาอาชีพของตนเอง (ภาพที่ 4.18) ซึ่งความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ คือ ความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิต โดยการผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้ในแปลงเกษตร (ตารางที่ 4.56)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 90.48 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ที่เหลือร้อยละ 9.52 ไม่ได้ นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์เนื่องจากจดจำเนื้อหาที่อบรมไม่ได้ในส่วนของ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.56)

ร้อยละ 68.42 เป็นความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 36.84 ความรู้ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืช

ร้อยละ 21.50 การปรับปรุงบำรุงดิน

ตารางที่ 4.56 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	100.00	68.42
2. การปลูกและดูแลรักษาพืช	-	36.84
3. การปรับปรุงบำรุงดิน	-	21.05

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.2.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกร

Existing Smart Farmer จากการที่เกษตรกรทุกรายที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.57)

ร้อยละ 50.00 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 50.00 มีต้นทุนการผลิตลดลง โดยมีต้นทุนการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 1,000 บาท หรือลดลงร้อยละ 11.76 (ตารางที่ 4.58) โดยวิธีการลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอกและน้ำหมักชีวภาพแทน (ตารางที่ 4.59)

Developing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 90.48 ที่นำความรู้ไปใช้ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.57)

ร้อยละ 89.47 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 47.37 ช่วยในการตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ร้อยละ 10.53 ต้นทุนการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 1,200 บาท หรือลดลงร้อยละ 14.63 (ตารางที่ 4.59) โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ ร้อยละ 84.21 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพ ร้อยละ 26.32 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน ร้อยละ 5.26 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หันมาใช้สมุนไพรและสารชีวภัณฑ์ทดแทน (ตารางที่ 4.60)

ร้อยละ 15.79 ดินมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น

ตารางที่ 4.57 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรกลุ่ม ESF และ DSF สาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้	50.00	89.47
2. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	-	47.37
3. ดินมีความอุดมสมบูรณ์	-	15.79
4. ต้นทุนการผลิตลดลง	50.00	10.53

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.58 การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตของเกษตรกรกลุ่ม ESF และ DSF สาขาปาล์มน้ำมัน

รายการ	ต้นทุนการผลิต (บาท/ไร่)	
	ESF	DSF
1. ก่อนนำความรู้ไปใช้	8,500	8,200
2. หลังนำความรู้ไปใช้	7,500	7,000
ลดลง	-1,000	-1,200
ร้อยละ	-11.76	-14.63

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.59 วิธีการลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรกลุ่ม ESF และ DSF สาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ลดการใช้ปุ๋ยเคมี	100.00	84.21
2. ใช้แรงงานภายในครัวเรือน	-	26.32
3. ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	-	5.26
4. นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้	-	5.26

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.2.4) ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมินเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 928,000.00 บาท และหลังเข้าร่วม

โครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 1,030,000.00 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 10.99 เนื่องจากราคาผลผลิตดีขึ้น (ตารางที่ 4.60)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 327,500.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 405,000.00 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 23.66 เนื่องจากปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 4.60)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 204,772.73 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 217,909.09 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 6.42 เนื่องจากขยายพื้นที่ทำการเกษตร และเพิ่มกิจกรรมทางการเกษตร (ตารางที่ 4.60)

ตารางที่ 4.60 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : บาท/ครัวเรือน/ปี

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	928,000.00	327,500.00	204,772.73
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	1,030,000.00	405,000.00	217,909.09
เพิ่มขึ้น/ลดลง	102,000.00	77,500.00	13,136.36
ร้อยละ	10.99	23.66	6.42

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกร

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone Smart Phone จากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆมากที่สุดโดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ทุกรายศึกษาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ภาครัฐรองลงมาศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) วิทยุ/โทรทัศน์ และการศึกษาดูงานในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00 (ตารางที่ 4.61)

Developing Smart Farmer ศึกษาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และวิทยุ/โทรทัศน์ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 59.09 เกษตรกรร้อยละ 31.82 ศึกษาจากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบนอกจากนี้ศึกษาจากวารสารการเกษตร และจากประสบการณ์ตนเองในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ

ร้อยละ 18.18 และศึกษาจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) และพ่อแม่ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 13.64 (ตารางที่ 4.61)

ตารางที่ 4.61 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	100.00	59.09
2. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone Smart Phone)	50.00	13.64
3. วิทยุ/โทรทัศน์	50.00	59.09
4. ศึกษาดูงาน	50.00	-
5. เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ	-	31.82
6. วารสารการเกษตร	-	18.18
7. ประสบการณ์ตนเอง	-	18.18
8. พ่อแม่		13.64

ที่มา : การสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อน

เริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 60.00 พิจารณาจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 40.00 ทำความชำนาญ/ตามความถนัด ซึ่งเล็งเห็นว่าทำให้ได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพ ส่วนเกษตรกรที่มีการวางแผนตามการมีกำไรสุทธิของผลผลิตแต่ละชนิด ซึ่งมาจากการจดบันทึก และการจัดทำบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์มการพิจารณาจากความเหมาะสมของชุดดิน และการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่นๆ ของชุมชนมีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 20.00 (ตารางที่ 4.62)

ตารางที่ 4.62 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาปาล์มน้ำมัน

รายการ	ร้อยละ
1. การมีตลาดรองรับ	100.00
2. ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่	60.00
3. ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน	40.00
4. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่นๆ	20.00
5. ความเหมาะสมของชุดดิน	20.00
6. เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่นๆ ของชุมชน	20.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ทุกรายไม่ได้จัดบันทึกข้อมูลการผลิตการเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิตเนื่องจากไม่มีเวลาในส่วนของการจัดทำบัญชี นั้น เกษตรกรทุกรายไม่ได้จัดบันทึกบัญชีครัวเรือน เช่นเดียวกัน เนื่องจากไม่มีเวลาที่จะทำการจัดบันทึก (ตารางที่ 4.63)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 54.55 มีการจัดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 45.45 ไม่ได้จัดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลา จำไม่ได้ว่าต้นทุนเท่าไร และมีความยุ่งยากในส่วนของการจัดทำบัญชี นั้น เกษตรกรร้อยละ 36.36 มีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 62.50 ในปัจจุบันยังจัดบันทึกอยู่ ร้อยละ 37.50 ไม่ได้จัดบันทึกแล้ว ส่วนเกษตรกรร้อยละ 63.64 ไม่ได้จัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากรายจ่ายที่มากกว่ารายรับทำให้ไม่ยากทำการจัดบันทึก และมีความยุ่งยาก (ตารางที่ 4.63)

ตารางที่ 4.63 การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	-	100.00	54.55	45.45
2. การทำบัญชี	-	100.00	36.36	63.64
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	-	-	62.50	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	-	-	37.50	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาด เพื่อให้ขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีการวางแผนจัดการผลผลิตเชื่อมโยงกับการตลาด โดยเกษตรกรทุกรายมีการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 80.00 เน้นที่ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น (ลานปาล์ม) ร้อยละ 40.00 เน้นที่กลุ่มลูกค้าเกษตรอินทรีย์ (ในกรณีของพืชเสริม) และมีการกำหนดแนวทางการขายผลผลิต โดยเกษตรกรร้อยละ 75.00 ขายคนเดียว ร้อยละ 25.00 รวมกลุ่มกันขาย นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 40.00 วางแผนการตลาดโดยการขอมาตรฐานสินค้า ซึ่งในจำนวนนี้เกษตรกรขอมาตรฐาน GAP มาตรฐาน Q และมาตรฐาน Organic Thailand ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00 ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การหาลูกค้าที่จะรับซื้อผลผลิตได้ง่ายขึ้น (ตารางที่ 4.64)

ตารางที่ 4.64 การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาปาล์มน้ำมัน

รายการ	ร้อยละ
1. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	100.00
1.1 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น (ลานปาล์ม)	80.00
1.2 กลุ่มลูกค้าเกษตรอินทรีย์ (พีชเสริม)	40.00
2. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	80.00
2.1 ขายคนเดียว	75.00
2.2 รวมกลุ่มกันขาย	25.00
3. การขอมาตรฐานสินค้า	40.00
3.1 มาตรฐาน GAP	50.00
3.2 มาตรฐาน Q	50.00
3.3 มาตรฐาน Organic Thailand	50.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer เกษตรกรเมื่อได้รับผลผลิตแล้วจะให้พ่อค้ามารับซื้อภายในสวนปาล์ม และนำไปขายเองที่ลานปาล์ม หรือจุดรับซื้ออื่นๆ ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00 (ตารางที่ 4.65)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 95.45 เมื่อได้ผลผลิตแล้วจะนำไปขายเองที่ลานปาล์ม ร้อยละ 9.09 ให้พ่อค้ามารับซื้อภายในสวน (ตารางที่ 4.65)

ตารางที่ 4.65 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. พ่อค้ามารับซื้อภายในสวน	50.00	9.09
2. นำไปขายเองที่ลานปาล์ม	50.00	95.45

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ (เศษพืชผล
ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีการจัดการของเสียในฟาร์มด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งร้อยละ 80.00 จัดการโดยทำเป็นปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 60.00 นำไปกองไว้ตามโคนต้นไม้ (ตารางที่ 4.66)

Existing Smart Farmer ทุกรายนำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ (ตารางที่ 4.66) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น เกษตรกรนำไปฝังกลบ และนำไปขายของเก่า ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00 (ตารางที่ 4.67)

Developing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 81.82 นำไปกองไว้ตามโคนต้นไม้ และร้อยละ 22.73 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ (ตารางที่ 4.66) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น ร้อยละ 65.00 นำไปขายของเก่า เกษตรกรบางรายนำไปฝังกลบ และทิ้งรวมกับขยะทั่วไป ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 15.00 นอกจากนี้ร้อยละ 10.00 นำไปเผาทำลาย (ตารางที่ 4.67)

ตารางที่ 4.66 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	MSF	ESF	DSF
1. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	80.00	100.00	22.73
2. นำไปกองไว้ตามโคนต้นไม้	60.00	-	81.82

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.67 วิธีการกำจัดภาชนะใส่สารเคมีของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

วิธีการ	ESF	DSF
1. ฝังกลบ	50.00	15.00
2. นำไปขาย	50.00	65.00
3. ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป	-	15.00
4. เผาทำลาย	-	10.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer เกษตรกรทุกรายใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร (ภาพที่ 4.19)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 81.82 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร ที่เหลือไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากต้องการลดต้นทุนการผลิต และใช้สารเคมีอย่างเดียว ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 9.09

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer ทุกรายไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรทุกรายไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.68)

Developing Smart Farmer ทุกรายไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรทุกรายไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.68)

ตารางที่ 4.68 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาปาล์มน้ำมัน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับ	0.00	0.00
2. ไม่ได้รับ	100.00	100.00
2.1 ไม่ต้องการขอรับ	100.00	100.00
2.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	-	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

Developing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.00 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรมาก่อนร้อยละ 50.00 มีแปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงานอย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริมสนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ นั้นเกษตรกรไม่ได้เข้ารับการพัฒนาเพื่อเป็น Smart Farmer ต้นแบบเนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม (ตารางที่ 4.69)

ตารางที่ 4.69 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาปาล์มน้ำมันของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร	
1.1 เคย	50.00
1.2 ไม่เคย	50.00
2. มีแปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 เคย	50.00
2.2 ไม่เคย	50.00
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	0.00
3.2 ไม่ได้รับ	100.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.3) สาขาพยาบาล

6.3.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาการผลิตยางพารา

Smart Farmer ต้นแบบได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ โดยร้อยละ 85.71 ได้รับการศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มเกษตรกร เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ การลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น ร้อยละ 71.43 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรด้านการเกษตร เช่น ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับยางพารา การลดต้นทุน การผลิตปุ๋ย เศรษฐกิจพอเพียง การปลูกข้าวอินทรีย์ เป็นต้น

Existing Smart Farmer เกษตรกรทุกรายได้รับการพัฒนาโดยการอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การลดต้นทุน (ร้อยละ 86.67) การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 60.00) ด้านมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร (ร้อยละ 13.33) ด้านเศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 6.67) และการทำแนวกันไฟ (ร้อยละ 6.67) (ตารางที่ 4.70) เกษตรกรร้อยละ 86.67 ได้รับการพัฒนาโดยเจ้าหน้าที่พาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น ตลาดยางพารา มาตรฐานสินค้าเศรษฐกิจพอเพียงและร้อยละ 84.62 ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบด้านการลดต้นทุนโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การรวมกลุ่มทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำสารชีวภัณฑ์ การปลูกข้าวปลอดสารเคมี การปลูกและดูแลรักษายางพารา

Developing Smart Farmer เกษตรกรทุกรายได้รับการพัฒนาโดยการอบรมถ่ายทอดความรู้ ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 69.23) การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 48.08) มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร (ร้อยละ 5.77) และด้านเศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 5.77) (ตารางที่ 4.70) เกษตรกรร้อยละ 25.00 ได้รับการพัฒนาโดยเจ้าหน้าที่พาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การปลูกและดูแลรักษายางพารา เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ การทำสารชีวภัณฑ์และการผสมปุ๋ยและเกษตรกรร้อยละ 37.70 ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบด้านการปลูกและดูแลรักษาพืช การลดต้นทุนการผลิตการขยายพันธุ์พืช การปรับปรุงบำรุงดิน และมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร

ตารางที่ 4.70 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาพยาบาลได้รับ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	86.67	69.23
2. การปลูกและดูแลรักษาพืช	60.00	48.08
3. มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร	13.33	5.77
4. เศรษฐกิจพอเพียง	6.67	5.77
5. การทำแนวกันไฟ	6.67	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.3.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขายางพารา

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 42.86 สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้ ร้อยละ 28.57 มีการสร้างเครือข่ายเพิ่มขึ้นและร้อยละ 14.29 สามารถเข้าถึงหน่วยงานต่างๆได้ง่ายขึ้น

Existing Smart Farmer เกษตรกรทุกรายนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ซึ่งความรู้ที่เกษตรกรทุกรายได้นำความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตไปใช้ประโยชน์รองลงมา ร้อยละ 20.00 ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืช ร้อยละ 6.67 ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน

Developing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 94.12 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนที่เหลือร้อยละ 5.88 ไม่ได้นำไปใช้เนื่องจากไม่มีเวลาทำ มีปัญหาด้านสุขภาพ และปลูกพืชต่างชนิดกับที่ได้รับความรู้ในส่วนของการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.71)

ร้อยละ 68.75 นำความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตไปใช้ประโยชน์

ร้อยละ 31.25 ความรู้ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืช

ร้อยละ 4.17 ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ร้อยละ 4.17 ด้านการรวมกลุ่มกันผลิตปุ๋ย

ตารางที่ 4.71 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขายางพารา

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	100.00	68.75
2. การปลูกและดูแลรักษาพืช	20.00	31.25
3. การปรับปรุงบำรุงดิน	6.67	-
4. เศรษฐกิจพอเพียง	-	4.17
5. การรวมกลุ่มกันผลิตปุ๋ย	-	4.17

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.3.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกร

Existing Smart Farmer จากที่เกษตรกรทุกรายนำความรู้ไปใช้ประโยชน์มีผลเกิดขึ้นดังนี้ (ตารางที่ 4.72)

ร้อยละ 20.00 เกษตรกรมีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยมีผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไร่ละ 30 กิโลกรัม หรือร้อยละ 12.00 (ตารางที่ 4.73)

ร้อยละ 20.00 ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 783 บาท หรือร้อยละ 4.89 (ตารางที่ 4.73) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ร้อยละ 83.33 ลดต้นทุนการผลิตโดยวิธีลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทน ร้อยละ 16.67 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน (ตารางที่ 4.74)

ร้อยละ 13.33 ดินมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น

ร้อยละ 6.67 ช่วยให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตรได้

Developing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 94.12 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.72)

ร้อยละ 52.08 สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตรได้ดีขึ้น

ร้อยละ 39.58 มีค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 2,400 บาท หรือร้อยละ 14.98 (ตารางที่ 4.73) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ร้อยละ 88.68 ลดต้นทุนการผลิตโดยวิธีการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทน ร้อยละ 30.19 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน ร้อยละ 1.89 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยการใช้สมุนไพร สารชีวภัณฑ์แทน (ตารางที่ 4.74)

ร้อยละ 37.50 สามารถแก้ปัญหาโรครະบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 14.58 ดินมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น

ตารางที่ 4.72 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขายางพารา

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ผลผลิตดีขึ้น	20.00	-
2. ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลง	20.00	39.58
3. ดินมีความอุดมสมบูรณ์	13.33	14.58
4. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	6.67	52.08
5. สามารถแก้ปัญหาโรครະบาด/แมลงศัตรูพืชได้	-	37.50

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.73 การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลังการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขายางพารา

รายการ	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (บาท/ไร่)		ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	
	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ก่อนนำความรู้ไปใช้	16,022	16,022	250	-
2. หลังนำความรู้ไปใช้	15,239	13,622	280	-
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-783	-2,400	30	-
ร้อยละ	-4.89	-14.98	12.00	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.74 วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขายางพารา

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ลดการใช้ปุ๋ยเคมี	83.33	88.68
2. ใช้แรงงานภายในครัวเรือน	16.67	30.19
3. ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	-	1.89

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.3.4) ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมินเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 572,857.14 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 566,571.43 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 1.10 เนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ (ตารางที่ 4.75)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 270,333.33 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 208,666.67 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 22.81 เนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ (ตารางที่ 4.75)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 297,631.15 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 199,742.62 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 32.89 เนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ และยางพาราอายุมากทำให้ผลผลิตลดลง (ตารางที่ 4.75)

ตารางที่ 4.75 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขายางพารา

หน่วย : บาท/ครัวเรือน/ปี

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	572,857.14	270,333.33	297,631.15
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	566,571.43	208,666.67	199,742.62
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-6,285.71	-61,666.66	-97,888.53
ร้อยละ	-1.10	-22.81	-32.89

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกร

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone Smart Phone จากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆมากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 86.67 สามารถเข้าถึงข้อมูลจากหน้าทีภาครัฐ ร้อยละ 73.33 ใช้ข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 40.00 เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ ร้อยละ 33.33 วารสารการเกษตร ร้อยละ 26.67 การศึกษาดูงาน ร้อยละ 6.67 สภาวะตลาดส่วนเกษตรกรที่ศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) และจากประสบการณ์ตนเองมีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 20.00 (ตารางที่ 4.76)

Developing Smart Farmer ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของเกษตรกร นั้น อยู่ในระดับใกล้เคียงกับเกษตรกรในกลุ่ม Existing Smart Farmer โดยร้อยละ 80.33 ศึกษาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ร้อยละ 26.23 วิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 22.95 เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบร้อยละ 18.03 วารสารการเกษตร ร้อยละ 6.56 จากประสบการณ์ตนเอง ส่วนเกษตรกรที่ศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) และพ่อแม่มีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 8.20 (ตารางที่ 4.76)

ตารางที่ 4.76 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขายางพารา

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	86.67	80.33
2. วิทยุ/โทรทัศน์	73.33	26.23
3. เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ	40.00	22.95
4. วารสารการเกษตร	33.33	18.03
5. การศึกษาดูงาน	26.67	-
6. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone)	20.00	8.20
7. ประสบการณ์ตนเอง	20.00	6.56
8. สภาวะตลาด	6.67	-
9. พ่อแม่	-	8.20

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่ม
ดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีการศึกษาข้อมูลต่างๆ ก่อนที่จะทำการผลิต ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่พิจารณาจากปัจจัยของการมีตลาดรองรับ และทำความเข้าใจ/ตามความถนัดของตนในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 85.71 รองลงมาเกษตรกรร้อยละ 71.43 พิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม และความคุ้นเคยของสังคม/ชุมชน ร้อยละ 42.86 พิจารณาจากกำไรสุทธิของผลผลิตแต่ละชนิด ร้อยละ 28.57 พิจารณาตามความเหมาะสมของชุดดิน ส่วนเกษตรกรร้อยละ 42.86 มีการวางแผนการผลิตโดยพิจารณาจากปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลของพืชที่จะปลูก ความมีประโยชน์ที่หลากหลายของพืชที่ปลูก ศักยภาพของสินค้า (ตารางที่ 4.77)

ตารางที่ 4.77 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาพยาธา

รายการ	ร้อยละ
1. การมีตลาดรองรับ	85.71
2. ทำความเข้าใจ/ตามความถนัดของตน	85.71
3. ตามภูมิสังคม	71.43
4. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่นๆ	42.86
5. ความเหมาะสมของศักยภาพดิน	28.57
6. พิจารณาจากปัจจัยอื่นๆ	42.86

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 53.33 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 46.67 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลาในส่วนของการทำงานบัญชีครัวเรือนนั้นเกษตรกรร้อยละ 73.33 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 81.82 ปัจจุบันยังจดบันทึกอยู่ ร้อยละ 18.18 ไม่ได้จดบันทึกแล้ว ส่วนเกษตรกรร้อยละ 26.67 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากไม่มีเวลาที่จะทำการจดบันทึก (ตารางที่ 4.78)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 27.87 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 72.13 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลา ต้องทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆในส่วนของการทำงานบัญชีครัวเรือนนั้น เกษตรกรร้อยละ 21.31 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 61.54 ในปัจจุบันยังจดบันทึกอยู่ ร้อยละ 38.46 ไม่ได้จดบันทึกแล้ว ส่วนเกษตรกรร้อยละ 78.69 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากไม่มีเวลา และรายจ่ายมากกว่ารายรับทำให้ไม่ต้องการจดบันทึก (ตารางที่ 4.78)

ตารางที่ 4.78 การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขายางพารา

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	53.33	46.67	27.87	72.13
2. การทำบัญชี	73.33	26.67	21.31	78.69
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	81.82	-	61.54	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	18.18	-	38.46	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ เกษตรกรทุกรายมีการวางแผนจัดการผลผลิตเชื่อมโยงกับการตลาด โดยกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่จะรับซื้อ ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 57.14 เน้นที่กลุ่มสหกรณ์รับซื้อยางพารา สหกรณ์กองทุนสวนยาง/บริษัทเอกชน ร้อยละ 42.86 เน้นที่ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น และได้กำหนดแนวทางการขายผลผลิต โดยเกษตรกรร้อยละ 85.71 ขายคนเดียว ร้อยละ 28.57 รวมกลุ่มกันขาย (ตารางที่ 4.79)

ตารางที่ 4.79 การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขายางพารา

รายการ	ร้อยละ
1. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	100.00
1.1 สหกรณ์รับซื้อยางพารา/สหกรณ์กองทุนสวนยาง และบริษัทเอกชน	57.14
1.2 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น	42.86
2. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	100.00
2.1 ขายคนเดียว	85.71
2.2 รวมกลุ่มกันขาย	28.57

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 75.00 เมื่อได้รับผลผลิตแล้ว จะขายผลผลิตเองในชุมชน หรือขายให้พ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ รองลงมานำไปขายเองที่บริษัทเอกชนหรือจุดรับซื้ออื่น ๆ และขายสหกรณ์รับซื้อยางพารา/สหกรณ์กองทุนสวนยางในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 12.50 (ตารางที่ 4.80)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 72.13 เมื่อได้รับผลผลิตแล้ว จะนำไปขายเองที่บริษัทเอกชนหรือจุดรับซื้ออื่น ๆ ร้อยละ 27.87 ขายผลผลิตเองในชุมชน ร้อยละ 11.48 ขายสหกรณ์รับซื้ออย่างพารา/สหกรณ์กองทุนสวนยางและร้อยละ 1.64 รวมกลุ่มกันขาย (ตารางที่ 4.80)

ตารางที่ 4.80 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขายางพารา

รายการ	หน่วย : ร้อยละ	
	ESF	DSF
1. ขายผลผลิตเองในชุมชน	75.00	27.87
2. นำไปขายเองที่บริษัทเอกชน	12.50	72.13
3. สหกรณ์รับซื้ออย่างพารา/สหกรณ์กองทุนสวนยาง	12.50	11.48

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ (เศษพืชผล

ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 75.00 กำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี โดยการนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น กระจกอบปุ๋ยนำมาใส่มูลสัตว์ ร้อยละ 25.00 นำไปฝังกลบ และร้อยละ 8.33 เผาทำลาย (ตารางที่ 4.81)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 66.67 กำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี โดยการนำไปขาย รองลงมาร้อยละ 25.49 นำไปฝังกลบ ร้อยละ 7.84 ที่ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป และร้อยละ 3.92 เผาทำลาย (ตารางที่ 4.81)

ตารางที่ 4.81 วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขายางพารา

รายการ	หน่วย : ร้อยละ	
	ESF	DSF
1. นำกลับมาใช้ใหม่	75.00	-
2. ฝังกลบ	25.00	25.49
3. เผาทำลาย	8.33	3.92
4. ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป	-	7.84
5. นำไปขาย	-	66.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 80.00 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร รองลงมาร้อยละ 20.00 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากทำลายสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

Developing Smart Farmer เกษตรกรร้อยละ 78.69 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร รองลงมาร้อยละ 16.39 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากทำการเกษตรแบบปลอดภัย ช่วยในการลดต้นทุน และรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ส่วนเกษตรกรร้อยละ 4.92 ใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียว

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer เกษตรกรทุกรายไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรทุกรายไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.82)

Developing Smart Farmer เกษตรกรทุกรายไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรทุกรายไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.82)

ตารางที่ 4.82 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขายางพารา

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับ	0.00	0.00
2. ไม่ได้รับ	100.00	100.00
2.1 ไม่ต้องการขอรับ	100.00	100.00
2.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	-	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer ทุกขารายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

Developing Smart Farmer มีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยเกือบทุกราย หรือร้อยละ 98.36 จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป ส่วนร้อยละ 1.64 จำเป็นต้องหยุดการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากต้องเช่าที่ดิน มีปัญหาสุขภาพ และอยากเปลี่ยนอาชีพ

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า ร้อยละ 33.33 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรมาก่อนและร้อยละ 40.00 มีแปลงเกษตรที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริมสนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ นั้น ร้อยละ 56.25 ได้รับการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ การเป็นวิทยากร ส่วนเกษตรกรร้อยละ 43.75 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากเกษตรกรไม่มีความพร้อมในการพัฒนา และไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม (ตารางที่ 4.83)

ตารางที่ 4.83 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขายางพาราของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตร	
1.1 เคย	33.33
1.2 ไม่เคย	66.67
2. มีแปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 มี	40.00
2.2 ไม่มี	60.00
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	56.25
3.2 ไม่ได้รับ	43.75

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.4) สาขาเกษตรผสมผสาน

6.4.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาเกษตรผสมผสาน

Smart Farmer ต้นแบบ ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่างๆ โดยร้อยละ 75.00 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรด้านการเกษตร เช่น การปลูกหน่อไม้นอกฤดู การปรับปรุงบำรุงดิน เศรษฐกิจพอเพียง บัญชีครัวเรือน เป็นต้น ร้อยละ 41.67 ได้รับการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการดิน การพัฒนาดิน น้ำ และปุ๋ย และร้อยละ 33.33 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นเป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 89.19 ได้รับการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่นการลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 48.48) มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร (ร้อยละ 21.21) การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 18.18) การปลูกพืชแบบผสมผสาน (ร้อยละ 12.12) การเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 9.09) และการคัดเมล็ดพันธุ์ (ร้อยละ 3.03) (ตารางที่ 4.84) เกษตรกรร้อยละ 48.65 ได้รับการนำไปศึกษาดูงาน เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสานการทำนาแบบอินทรีย์การทำเกษตรทฤษฎีใหม่การทำปุ๋ยหมักการลดต้นทุนการผลิตและการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรร้อยละ 86.84 ได้เรียนรู้จาก Smart farmer ต้นแบบในด้านต่างๆ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงปลา การรักษาโรคปลาการลดต้นทุนการเลี้ยงปลา และการเลี้ยงกุ้ง

Developing Smart Farmer ร้อยละ 97.92 ได้รับการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่างๆ เช่น การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 82.98) การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 12.77) มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร (ร้อยละ 8.51) การผลิตเมล็ดพันธุ์ (ร้อยละ 4.26) และเศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 4.26) (ตารางที่ 4.84) เกษตรกรร้อยละ 37.50 ได้รับการนำไปศึกษาดูงานด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรแบบผสมผสานการทำสวนปาล์มน้ำมัน การบริหารจัดการน้ำ และการทำนาแบบลดต้นทุน และเกษตรกรร้อยละ 54.55 ได้เรียนรู้จาก Smart farmer ต้นแบบ ในด้านต่างๆ ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การปลูกและดูแลรักษาพืช การขยายพันธุ์พืช เศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรอินทรีย์ และการทำบัญชี

ตารางที่ 4.84 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสานได้รับ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	48.48	82.98
2. มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร	21.21	8.51
3. การปลูกและดูแลรักษาพืช	18.18	12.77
4. การปลูกพืชแบบผสมผสาน	12.12	-
5. การเลี้ยงสัตว์	9.09	-
6. การคัดเมล็ดพันธุ์	3.03	-
7. การผลิตเมล็ดพันธุ์	-	4.26
8. เศรษฐกิจพอเพียง	-	4.26

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.4.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 41.67 มีการสร้างเครือข่ายเพิ่มขึ้น ร้อยละ 33.33 นำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ผู้อื่น ร้อยละ 16.67 นำไปใช้สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้เพิ่มให้กับตนเอง และ ร้อยละ 8.33 สามารถเข้าถึงหน่วยงานต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

Existing Smart Farmer ร้อยละ 97.30 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาอาชีพของตนเองส่วนที่เหลือร้อยละ 2.70 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมในส่วนของ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.85)

ร้อยละ 63.89 การลดค่าใช้จ่ายในการผลิต

ร้อยละ 16.67 การปลูกและดูแลรักษาพืช

ร้อยละ 8.33 การปรับปรุงบำรุงดิน

ร้อยละ 5.56 การปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน

ร้อยละ 2.78 การปลูกพืชแบบผสมผสาน

ร้อยละ 2.78 การทำบัญชีไปใช้ประโยชน์

Developing Smart Farmer ร้อยละ 91.49 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนที่เหลือร้อยละ 8.51 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากไม่มีน้ำในการเพาะปลูกพืช จดจำเนื้อหาที่อบรมไม่ได้ และใช้ปุ๋ยคอกอยู่แล้วจึงไม่ทำปุ๋ยหมัก ในส่วนของ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.85)

ร้อยละ 83.72 การลดค่าใช้จ่ายในการผลิต

ร้อยละ 4.65 การปลูกและดูแลรักษาพืช

ร้อยละ 4.65 เศรษฐกิจพอเพียง

ร้อยละ 4.65 การปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน

ร้อยละ 4.65 การขยายพันธุ์พืช

ร้อยละ 4.65 การทำบัญชี

ร้อยละ 2.33 นำความรู้การเลี้ยงสัตว์

ตารางที่ 4.85 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดค่าใช้จ่ายในการผลิต	63.89	83.72
2. การปลูกและดูแลรักษาพืช	16.67	4.65
3. การปรับปรุงบำรุงดิน	8.33	-
4. การปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน	5.56	4.65
5. การปลูกพืชแบบผสมผสาน	2.78	-
6. การทำบัญชี	2.78	4.65
7. เศรษฐกิจพอเพียง	-	4.65
8. การขยายพันธุ์พืช	-	4.65
9. การเลี้ยงสัตว์	-	2.33

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.4.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรเกษตรผสมผสาน

Existing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 97.30 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.86)

ร้อยละ 55.00 ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 1,092.27 บาท หรือร้อยละ 45.60 (ตารางที่ 4.87) โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ ร้อยละ 80.49 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทน ร้อยละ 9.76 ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง ร้อยละ 4.88 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ใช้สมุนไพร สารชีวภัณฑ์) ร้อยละ 2.44 การใช้แรงงานภายในครัวเรือนและร้อยละ 2.44 ตรวจวิเคราะห์ดินก่อนใช้ปุ๋ย (ตารางที่ 4.88)

ร้อยละ 47.50 สามารถแก้ปัญหาโรครະบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 30.00 ผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไร่ละ 350.09 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.25 (ตารางที่ 4.87)

ร้อยละ 27.50 ช่วยให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

Developing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 91.49 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.86)

ร้อยละ 58.14 ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 980 บาท หรือลดลง ร้อยละ 35.82 (ตารางที่ 4.87) โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ร้อยละ 74.60 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และ น้ำหมักชีวภาพแทน ร้อยละ 15.87 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน ร้อยละ 12.70 ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง ร้อยละ 7.94 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ใช้สมุนไพร สารชีวภัณฑ์) ร้อยละ 3.17 ตรวจสอบวิเคราะห์ดินก่อนใช้ปุ๋ย และร้อยละ 1.59 การไถกลบ ตากดิน (ตารางที่ 4.88)

ร้อยละ 46.51 สามารถแก้ปัญหาโรครະบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 44.19 ช่วยให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ร้อยละ 11.63 ผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไร่ละ 170 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 34.27 (ตารางที่ 4.87)

ตารางที่ 4.86 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลง	55.00	58.14
2. สามารถแก้ปัญหาโรครະบาด/แมลงศัตรูพืชได้	47.50	46.51
3. ผลผลิตเพิ่มขึ้น	30.00	11.63
4. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	27.50	44.19

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.87 การเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลังการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

รายการ	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (บาท/ไร่)		ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	
	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ก่อนนำความรู้ไปใช้	2,395.45	2,870.00	1,573.09	496.00
2. หลังนำความรู้ไปใช้	1,303.18	1,890.00	1,923.18	666.00
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-1,092.27	-980.00	350.09	170.00
ร้อยละ	-45.60	-34.15	22.25	34.27

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.88 วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ลดการใช้ปุ๋ยเคมี	80.49	74.60
2. ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก	9.76	12.70
3. ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	4.88	7.94
4. ใช้แรงงานภายในครัวเรือน	2.44	15.87
5. ตรวจสอบวิเคราะห์ดินก่อนใช้ปุ๋ย	2.44	3.17
6. ไถกลบ ตากดิน	-	1.59
7. ใช้ปุ๋ยพืชสดปรับปรุงบำรุงดิน	-	7.94

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.4.4) ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมินเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 239,166.67 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 289,750.00 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 21.15 (ตารางที่ 4.89)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 304,337.50 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 251,957.50 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 17.21 เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง (ตารางที่ 4.89)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 197,915.63 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 183,175.00 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 7.45 เนื่องจากพืชที่ปลูกมีอายุมากให้ผลผลิตน้อย (ตารางที่ 4.89)

ตารางที่ 4.89 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : บาท/ครัวเรือน/ปี

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	239,166.67	304,337.50	197,915.63
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	289,750.00	251,957.50	183,175.00
เพิ่มขึ้น/ลดลง	21.15	-17.21	-7.45
ร้อยละ	50,583.33	-52,380.00	-14,740.63

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone Smart Phone จากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 71.05 ศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจจากผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน ร้อยละ 55.26 จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ส่วนเกษตรกรที่ศึกษาข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์และวารสารการเกษตรมีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 36.84 และเกษตรกรร้อยละ 10.53 ศึกษาจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) (ตารางที่ 4.90)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 63.08 ศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจจากผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน ร้อยละ 60.00 จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 30.77 จากวิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 26.15 วารสารการเกษตร ร้อยละ 23.08 อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) (ตารางที่ 4.90)

ตารางที่ 4.90 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ทำตามผู้มีประสบการณ์มาก่อน	71.05	63.08
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	55.26	60.00
3. วิทยุ/โทรทัศน์	36.84	30.77
4. วารสารการเกษตร	36.84	26.15
5. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone Smart Phone)	10.53	23.08

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีการวางแผนการผลิตโดยศึกษาข้อมูลต่างๆ หลายด้าน ได้แก่ ร้อยละ 83.33 วางแผนโดยพิจารณาข้อมูลทางการตลาด ผลผลิตจะต้องมีตลาดรองรับและขายได้ราคาสูง ร้อยละ 58.33 พิจารณาจากกำไรสุทธิของผลผลิตแต่ละชนิด ร้อยละ 41.67 พิจารณาตามความเหมาะสมของชุดดิน ร้อยละ 33.33 พิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม และความคุ้นเคยในสังคม (เป็นเกษตรกรที่ชุมชน/ท้องถิ่นส่วนใหญ่ทำสืบทอดกันมายาวนาน) ร้อยละ 25.00 ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน ร้อยละ 8.33 เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ของชุมชน และร้อยละ 33.33 มีการวางแผนการผลิตโดยพิจารณาจากปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ แรงงานภายในครัวเรือน การศึกษาข้อมูลของพืชที่จะปลูก ความแตกต่างของสินค้าที่จะผลิต (ตารางที่ 4.91)

ตารางที่ 4.91 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาเกษตรผสมผสาน

รายการ	ร้อยละ
1. การมีตลาดรองรับ	83.33
2. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่นๆ	58.33
3. ความเหมาะสมของศักยภาพดิน	41.67
4. ตามภูมิสังคม	33.33
5. ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน	25.00
6. เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่นๆ ของชุมชน	8.33
7. พิจารณาจากปัจจัยอื่นๆ	33.33

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 42.50 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 57.50 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจาก ไม่มีเวลา เหนื่อยจากการทำงาน ในส่วนของการทำบัญชีครัวเรือน นั้น เกษตรกรร้อยละ 57.50 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือน เนื่องจาก ไม่มีเวลา รายจ่ายมากกว่า รายรับเลยไม่อยากจะจดบันทึก และให้ลูกเป็นคนจดบันทึกให้ส่วนอีกร้อยละ 42.50 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 82.35 ยังคงทำบัญชีต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และร้อยละ 17.65 เคยทำบัญชีแต่ปัจจุบันได้หยุดลงแล้ว (ตารางที่ 4.92)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 56.92 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 43.08 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจาก ไม่มีเวลา จำไม่ได้ว่าต้นทุนเท่าไรในส่วนของการทำงานบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 63.08 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจาก ไม่มีเวลา เขียนหนังสือไม่ได้ มีความยุ่งยากส่วนอีกร้อยละ 36.92 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 83.33 ยังคงทำบัญชีต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันและร้อยละ 16.67 เคยทำบัญชีแต่ปัจจุบันได้หยุดลงแล้ว (ตารางที่ 4.92)

ตารางที่ 4.92 การจดบันทึกของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	42.50	57.50	56.92	43.08
2. การทำบัญชี	42.50	57.50	36.92	63.08
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	82.35	-	83.33	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	17.65	-	16.67	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีการวางแผนการจัดการผลผลิตเชื่อมโยงกับการตลาด โดยร้อยละ 66.67 วางแผนการผลิตด้วยการขอรับมาตรฐานสินค้า GAP มาตรฐาน Q มาตรฐาน GMP ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การหาลูกค้าที่จะรับซื้อผลผลิตได้ง่ายขึ้น โดยเกษตรกรร้อยละ 58.33 ได้กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ที่จะรับซื้อผลผลิตไว้ คือ ร้อยละ 71.43 เน้นที่ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น ร้อยละ 71.43 ลูกค้าในจังหวัดใกล้เคียง และร้อยละ 28.57 เน้นขายตลาดในเมือง ซึ่งเมื่อเกษตรกรได้รับผลผลิตแล้วร้อยละ 66.67 จะนำผลผลิตไปขายเองส่วนร้อยละ 33.33 รวมกลุ่มกันขาย (ตารางที่ 4.93)

ตารางที่ 4.93 การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาเกษตรผสมผสาน

รายการ	ร้อยละ
1. การขอมาตรฐานสินค้า	66.67
1.1 มาตรฐาน GAP	75.00
1.2 มาตรฐาน Q	50.00
1.3 มาตรฐาน GMP	12.50
2. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	58.33
2.1 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น	71.43
2.2 ลูกค้าในจังหวัดใกล้เคียง	71.43
2.3 ตลาดในเมือง	28.57
3. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	50.00
3.1 ขายคนเดียว	66.67
3.2 รวมกลุ่มกันขาย	33.33

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer เมื่อได้รับผลผลิตเกษตรกรร้อยละ 57.14

จะนำผลผลิตไปขายเองในชุมชนหรือพ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ร้อยละ 30.61 นำไปขายเองที่ตลาดหรือจุดรับซื้ออื่นๆส่วนร้อยละ 12.24 ขายผลผลิตให้กับ สหกรณ์การเกษตรโรงงาน ลานรับซื้อ (ตารางที่ 4.94)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 60.00 ขายผลผลิตเองใน

ชุมชน หรือพ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ ร้อยละ 53.85 นำผลผลิตไปขายเองที่ตลาดร้อยละ 7.69 ขายผลผลิตให้กับ สหกรณ์การเกษตรโรงงาน (ตารางที่ 4.94)

ตารางที่ 4.94 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

รายการ	หน่วย : ร้อยละ	
	ESF	DSF
1. ขายผลผลิตเองในชุมชน	57.14	60.00
2. นำไปขายเองที่ตลาด	30.61	53.86
3. สหกรณ์การเกษตร/โรงงาน/ลานรับซื้อ	12.24	7.69

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ (เศษพืชผล
ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายจัดการโดยนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก
ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 25.00 นำมาทำเป็นพลังงาน ใช้เพื่อการหุงต้ม ร้อยละ 16.67 นำไปเป็นอาหารสัตว์ (ตารางที่ 4.95)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 65.00 มีการจัดการเศษพืชผล
และมูลสัตว์ ซึ่งเป็นของเสียในฟาร์มด้วยการนำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 25.00 นำไปเผา/ฝังกลบ
ร้อยละ 17.50 ปล่อย่อยสลายตามธรรมชาติ และร้อยละ 2.50 นำไปแปรรูป (ตารางที่ 4.95) ในส่วนของ
ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมีเกษตรร้อยละ 75.86 กำจัดผลิตภัณฑ์ด้วยการนำไปขาย ร้อยละ 24.14
นำไปฝังกลบ ร้อยละ 6.90 เผาทำลาย และร้อยละ 3.45 ทั้งรวมกับขยะทั่วไป (ตารางที่ 4.96)

Developing Smart Farmer มีการจัดการเศษพืชผล และมูลสัตว์
ในฟาร์ม ด้วยการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และปล่อย่อยสลายตามธรรมชาติในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 53.85
เกษตรกรร้อยละ 18.46 นำไปเผา/ฝังกลบ และร้อยละ 7.69 นำไปแปรรูป (ตารางที่ 4.95) ในส่วนของ
ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น เกษตรกรร้อยละ 51.22 นำไปขาย รองลงมานำไปฝังกลบ และทั้งรวม
กับขยะทั่วไป ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือร้อยละ 21.95 และร้อยละ 17.07 เผาทำลาย (ตารางที่ 4.96)

ตารางที่ 4.95 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	100.00	65.00	53.85
2. ทำพลังงาน	25.00	-	-
3. นำไปเป็นอาหารสัตว์	16.67	-	-
4. เผา/ฝังกลบ	-	25.00	18.46
5. ปล่อย่อยสลายเองตามธรรมชาติ	-	17.50	53.85
6. นำไปแปรรูป	-	2.50	7.69

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.96 วิธีการกำจัดก๊าซเรือนกระจกของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. นำไปขาย	75.86	51.22
2. ฝังกลบ	24.14	21.95
3. เผาทำลาย	6.90	17.07
4. ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป	3.45	21.95

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 70.00 ลดการใช้สารเคมีโดยหันมาใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีในการทำเกษตร ร้อยละ 27.50 ทำการผลิตโดยไม่ใช้สารเคมีแต่อย่างใดเนื่องจากเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ต้องการรักษาสภาพดิน เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคและตนเอง และเป็นการลดต้นทุนการผลิต อย่างไรก็ตาม ยังคงมีเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 2.50 ใช้สารเคมีอย่างเดียวทำการเกษตร

Developing Smart Farmer ร้อยละ 60.00 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร ร้อยละ 36.92 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ต้องการรักษาสภาพดิน เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคและตนเอง และลดต้นทุนการผลิต และมีราคาแพง และร้อยละ 3.08 ใช้สารเคมีอย่างเดียว

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 40.00 ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐาน GAP (ร้อยละ 62.50) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ร้อยละ 37.50) เกษตรกรร้อยละ 7.50 อยู่ระหว่างการขอมาตรฐาน ส่วนร้อยละ 52.50 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95.24) ไม่ต้องการขอรับ และบางส่วน (ร้อยละ 4.76) เคยขอแล้วแต่ไม่ผ่าน (ตารางที่ 4.97)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 32.30 ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐาน ได้แก่ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP (ร้อยละ 76.19) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ร้อยละ 9.53) มาตรฐาน Q (ร้อยละ 9.52) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) (ร้อยละ 4.76) เกษตรกรร้อยละ 3.08 อยู่ระหว่างการขอมาตรฐาน ส่วนร้อยละ 64.62 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.86) ไม่ต้องการขอรับ และบางส่วน (ร้อยละ 7.14) เคยขอแล้วแต่ไม่ผ่าน (ตารางที่ 4.97)

ตารางที่ 4.97 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาเกษตรผสมผสาน

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับ	40.00	32.30
1.1 GAP	62.50	76.19
1.2 เกษตรอินทรีย์	37.50	9.53
1.3 Q	-	9.52
1.4 มพช.	-	4.76
2. อยู่ระหว่างการขอ	7.50	3.08
3. ไม่ได้รับ	52.50	64.62
3.1 ไม่ต้องการขอรับ	95.24	92.86
3.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	4.76	7.14

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

Developing Smart Farmer มีความรักและความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยเกือบทุกราย ร้อยละ 96.92 จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป ส่วนร้อยละ 3.08 จำเป็นต้องหยุดประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากต้องเช่าที่ดิน และมีปัญหาสุขภาพ

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า ร้อยละ 34.15 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรมาก่อน และร้อยละ 55.00 มีแปลงเกษตรที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริม สนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ นั้นร้อยละ 54.29 ได้รับการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และการสร้างแปลงตัวอย่างส่วน ร้อยละ 45.71 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากไม่มีแปลงตัวอย่าง และไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม (ตารางที่ 4.98)

ตารางที่ 4.98 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาเกษตรผสมผสานของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร	
1.1 เคย	34.15
1.2 ไม่เคย	65.85
2. แปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 เคย	55.00
2.2 ไม่เคย	45.00
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	54.29
3.2 ไม่ได้รับ	45.71

ที่มา: จากการสำรวจข้อมูล

6.5) สาขา Young Smart Farmer (YSF)

6.5.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขา Young Smart Farmer

Smart Farmer ต้นแบบ เกษตรกรได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่างๆ โดยร้อยละ 77.78 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ เช่น การผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสานและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ร้อยละ 55.56 ได้รับการส่งเสริมเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร เช่น การปลูกและแปรรูปข้าว การสร้างแรงบันดาลใจ การทำเกษตรอินทรีย์ การวางระบบน้ำ เป็นต้น และร้อยละ 11.11 เป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 87.50 ได้รับการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่างๆ เช่น การต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 42.86) การเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 28.57) การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 14.29) การปรับปรุงบำรุงดิน (ร้อยละ 14.29) (ตารางที่ 4.99) เกษตรกรร้อยละ 62.50 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียงการทำนา 1 ไร่ 1 แสน เป็นต้นและร้อยละ 50.00 ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบด้านต่าง ๆ ได้แก่ วิธีการทำนาการประยุกต์ใช้เครื่องมือทางการเกษตรและเศรษฐกิจพอเพียง

Developing Smart Farmer ทุกรายได้รับการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่นการปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 60.00) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 40.00) มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร (ร้อยละ 6.67) (ตารางที่ 4.99) ทุกรายได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การทำนาปลอดสารเคมี การเพาะเห็ดการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ และการทำสารชีวภัณฑ์และร้อยละ 66.67 ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ ด้านต่าง ๆ ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การปลูกและดูแลรักษาพืช การปรับปรุงบำรุงดิน การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

ตารางที่ 4.99 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขา YSF ได้รับ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	42.86	40.00
2. การเลี้ยงสัตว์	28.57	-
3. การปลูกและดูแลรักษาพืช	14.29	60.00
4. การปรับปรุงบำรุงดิน	14.29	-
5. มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร	-	6.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.5.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา Young Smart Farmer

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 77.78 นำความรู้ไปใช้ในการสร้างเครือข่าย เกษตรกรร้อยละ 44.44 นำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ผู้อื่น ร้อยละ 33.33 สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับตนเอง และร้อยละ 11.11 เข้าถึงหน่วยงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

Existing Smart Farmer ร้อยละ 88.89 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนที่เหลือร้อยละ 11.11 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากความรู้ที่ได้รับไม่ ตรงกับกิจกรรมที่ทำอยู่ในส่วนของความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.100)

ร้อยละ 87.50 การลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 12.50 การปลูกและดูแลรักษาพืช

Developing Smart Farmer ร้อยละ 80.00 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.00 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในส่วนของความรู้ที่นำไปใช้ ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.100)

ร้อยละ 100.00 การลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 25.00 การปลูกและดูแลรักษาพืช

ร้อยละ 25.00 การปลูกพืชให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน

ตารางที่ 4.100 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา YSF

รายการ	หน่วย : ร้อยละ	
	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	87.50	100.00
2. การปลูกและดูแลรักษาพืช	12.50	25.00
3. การปลูกพืชให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน	-	25.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.5.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา Young Smart Farmer

Existing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 88.89 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.101)

ร้อยละ 44.44 สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ร้อยละ 44.44 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 22.22 ผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไร่ละ 155 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.30 (ตารางที่ 4.101)

ร้อยละ 22.22 ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 1,250 บาท หรือลดลง ร้อยละ 35.71(ตารางที่ 4.102) โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ ร้อยละ 50.00 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทนร้อยละ 16.67 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง และเพาะพันธุ์สัตว์เองร้อยละ 8.33 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ใช้สมุนไพร สารชีวภัณฑ์) และใช้ปุ๋ยพืชสด ปรับปรุงบำรุง (ตารางที่ 4.103)

ร้อยละ 33.33 ได้รับผลอื่นๆ ได้แก่ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ และได้รับความรู้ที่ หลากหลาย

Developing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 80.00 ที่นำความรู้ไป ใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.101)

ร้อยละ 75.00 ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 500 บาท หรือลดลง ร้อยละ 37.50 (ตารางที่ 4.102) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ร้อยละ 83.33 ลดต้นทุนการผลิตโดยวิธีลดการใช้ ปุ๋ยเคมี และหันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทนร้อยละ 16.67 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน ลดจำนวน เมล็ดพันธุ์ปลูก เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง และการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ (ตารางที่ 4.103)

ร้อยละ 75.00 สามารถแก้ปัญหาโรคราบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 50.00 ผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไร่ละ 1,025 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 37.27 (ตารางที่ 4.102)

ร้อยละ 25.00 ช่วยให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ตารางที่ 4.101 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา YSF

รายการ	หน่วย : ร้อยละ	
	ESF	DSF
1. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	44.44	25.00
2. สามารถแก้ปัญหาโรคราบาด/แมลงศัตรูพืชได้	44.44	75.00
3. ผลผลิตเพิ่มขึ้น	22.22	50.00
4. ต้นทุนการผลิตลดลง	22.22	75.00
5. อื่นๆ	33.33	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.102 การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลังการนำความรู้
ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขา YSF

รายการ	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (บาท/ไร่)		ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	
	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ก่อนนำความรู้ไปใช้	3,500.00	2,000.00	695.00	2,750.00
2. หลังนำความรู้ไปใช้	2,250.00	1,250.00	850.00	3,775.00
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-1,250	-750.00	155.00	1,025.00
ร้อยละ	-35.71	-37.50	22.30	37.27

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.103 วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขา YSF

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ลดการใช้ปุ๋ยเคมี	50.00	83.33
2. ใช้แรงงานภายในครัวเรือน	16.67	16.67
3. ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก	16.67	16.67
4. ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	8.33	-
5. ใช้ปุ๋ยพืชสดปรับปรุงบำรุงดิน	8.33	-
6. นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้	-	16.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.5.4) ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมินเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 448,500.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 455,444.44 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 1.55 เนื่องจากเพิ่มกิจกรรมการเพาะปลูก (ตารางที่ 4.104)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 690,000.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 356,111.11 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 48.39 เนื่องจากประสบกับปัญหาภัยแล้งลดพื้นที่การเพาะปลูก และราคาผลผลิตตกต่ำ (ตารางที่ 4.104)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 176,800.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 155,520.00 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 12.04 เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง และลดพื้นที่การเพาะปลูก (ตารางที่ 4.104)

ตารางที่ 4.104 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขา Young Smart Farmer

หน่วย : บาท

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	448,500.00	690,000.00	176,800.00
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	455,444.44	356,111.11	155,520.00
เพิ่มขึ้น/ลดลง	6,944.44	-333,888.89	-21,280.00
ร้อยละ	1.55	-48.39	-12.04

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกร

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone Smart Phoneจากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 50.00 สามารถเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 37.50 วิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 25.00 วารสารการเกษตร ร้อยละ 12.50 อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) (ตารางที่ 4.105)

Developing Smart Farmer ทุกรายสามารถเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 66.67 ใช้ข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 50.00 จากวารสารการเกษตร ร้อยละ 16.67 จากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) (ตารางที่ 4.105)

ตารางที่ 4.105 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขา YSF

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	50.00	100.00
2. วิทยุ/โทรทัศน์	37.50	66.67
3. วารสารการเกษตร	25.00	50.00
4. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone)	12.50	16.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีความโดดเด่นในการวางแผนการผลิต โดยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ หลายด้าน ได้แก่ ร้อยละ 55.56 วางแผนการผลิตโดยพิจารณาข้อมูลทางการตลาด ผลผลิตนั้น ๆ จะต้องมิตลาดรองรับ และขายได้ราคาสูง ร้อยละ 44.44 พิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม และความคุ้นเคยของสังคม/ชุมชน ร้อยละ 33.33 วางแผนการผลิตในสิ่งที่ตนมีความถนัด/ความชำนาญ ร้อยละ 33.33 พิจารณาจากกำไรสุทธิของผลผลิตแต่ละชนิด ร้อยละ 11.11 พิจารณาตามความเหมาะสมของชุดดิน ร้อยละ 11.11 เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ (ตารางที่ 4.106)

ตารางที่ 4.106 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบสาขา YSF

รายการ	ร้อยละ
1. การมีตลาดรองรับ	55.56
2. ตามภูมิสังคม	44.44
3. ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน	33.33
4. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่นๆ	33.33
5. ความเหมาะสมของศักยภาพดิน	11.11
6. เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่นๆ ของชุมชน	11.11

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 55.56 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 44.44 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากใช้ประสบการณ์ในการทำแทนการจดบันทึกในส่วนของการจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 55.56 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือน โดยให้เหตุผลว่ามีรายจ่ายมากกว่ารายรับทำให้ไม่ต้องการจดบันทึกส่วนอีกร้อยละ 44.44 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งในจำนวนนี้

ร้อยละ 75.00 ยังคงทำบัญชีต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ร้อยละ 25.00 เคยทำบัญชีแต่ปัจจุบันได้หยุดลงแล้ว (ตารางที่ 4.107)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 66.67 มีการจดบันทึก ข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกร ร้อยละ 33.33 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากเหนื่อยจากการทำงานเลยทำให้ไม่ต้องการจดบันทึก ในส่วนของการจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้นร้อยละ 50.00 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรทุกรายในปัจจุบันยังจดบันทึกอยู่ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 50.00 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจาก การปฏิบัติยุ่งยาก และไม่มีเวลา (ตารางที่ 4.107)

ตารางที่ 4.107 การจดบันทึกของเกษตรกรสาขา YSF

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	55.56	44.44	66.67	33.33
2. การทำบัญชี	44.44	55.56	50.00	50.00
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	75.00	-	100.00	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	25.00	-	-	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer **ต้นแบบ** ทุกรายมีการวางแผนจัดการผลผลิต เชื่อมโยงกับการตลาด โดยเกษตรกรร้อยละ 88.89 กำหนดกลุ่มลูกค้าที่จะรับซื้อผลผลิตไว้ คือ ร้อยละ 75.00 เน้นที่ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น ร้อยละ 12.50 ขายตลาดในเมือง ร้อยละ 12.50 ห้างสรรพสินค้า ส่วนเกษตรกร ร้อยละ 37.50 เน้นที่กลุ่มลูกค้าอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มลูกค้าสายใยรัก กลุ่มคนรักสุขภาพ และตลาดต่างประเทศโดยเกษตรกรร้อยละ 88.89 ยังได้กำหนดแนวทางการขายผลผลิตด้วย กล่าวคือ เกษตรกรร้อยละ 50.00 เมื่อได้รับผลผลิตแล้วจะนำผลผลิตไปขายด้วยตนเอง ส่วนที่เหลือรวมกลุ่มกันขายนอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 55.56 วางแผนขอรับมาตรฐานสินค้า GAP มาตรฐาน Q และมาตรฐาน Organic Thailand เพื่อนำไปสู่การหา ลูกค้าที่จะรับซื้อผลผลิตได้ง่ายขึ้น (ตารางที่ 4.108)

ตารางที่ 4.108 การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบสาขา YSF

รายการ	ร้อยละ
1. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	88.89
1.1 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น	75.00
1.2 ตลาดในเมือง	12.50
1.3 ห้างสรรพสินค้า	12.50
1.4 กลุ่มลูกค้าอื่น ๆ	37.50
2. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	88.89
2.1 ขายคนเดียว	50.00
2.2 รวมกลุ่มกันขาย	50.00
3. การขอมาตรฐานสินค้า	55.56
3.1 มาตรฐาน GAP	60.00
3.2 มาตรฐาน Q	20.00
3.3 มาตรฐาน Organic Thailand	20.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer เมื่อได้รับผลผลิตเกษตรกรร้อยละ 50.00

จะนำผลผลิตไปขายเองในชุมชน หรือให้ขายให้พ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ส่วนที่เหลือนำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ (ตารางที่ 4.109)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 50.00 นำผลผลิตไปขาย

เองในชุมชน หรือขายให้พ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ ร้อยละ 50.00 นำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ และร้อยละ 16.67 รวมกลุ่มกันขาย (ตารางที่ 4.109)

ตารางที่ 4.109 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขา YSF

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ขายผลผลิตเองในชุมชน	50.00	50.00
2. นำไปขายเองที่ตลาด	50.00	50.00
3. รวมกลุ่มกันขาย	-	16.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ (เศษพืชผล ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีการจัดการของเสียในฟาร์มด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งร้อยละ 77.78 จัดการโดยนำมาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 33.33 นำมาทำเป็นพลังงาน ใช้เพื่อการหุงต้ม ร้อยละ 22.22 นำไปเป็นอาหารสัตว์ และร้อยละ 11.11 ไถกลบ (ตารางที่ 4.110)

Existing Smart Farmer มีการจัดการเศษพืชผล และมูลสัตว์ โดยร้อยละ 55.56 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 33.33 ไถกลบ ร้อยละ 22.22 นำไปแปรรูป นอกจากนี้นำไปเผา/ฝังกลบ และนำไปเป็นอาหารสัตว์ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 11.11 (ตารางที่ 4.110) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมีนั้น เกษตรกรกำจัดโดยนำไปฝังกลบ และนำไปขายในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 40.00 รองลงมาทิ้งรวมกับขยะทั่วไป และเผาทำลายในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 20.00 (ตารางที่ 4.111)

Developing Smart Farmer มีการจัดการเศษพืชผล และมูลสัตว์ โดยนำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และไถกลบในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 66.67 และร้อยละ 16.67 นำไปเผา/ฝังกลบ (ตารางที่ 4.110) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี เกษตรกรกำจัดโดยนำไปฝังกลบ ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป และนำไปขายในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 33.33 (ตารางที่ 4.111)

ตารางที่ 4.110 การจัดการของเสียจากการผลิตของเกษตรกรสาขา YSF

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	MSF	ESF	DSF
1. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	77.78	55.56	66.67
2. นำไปทำพลังงาน	33.33	-	-
3. นำไปเป็นอาหารสัตว์	22.22	11.11	-
4. ไถกลบ	11.11	33.33	66.67
5. นำไปแปรรูป	-	22.22	-
6. เผา/ฝังกลบ	-	11.11	16.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.111 วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขา YSF

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. นำไปขาย	40.00	33.33
2. ฝังกลบ	40.00	33.33
3. เผาทำลาย	20.00	33.33
4. ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป	20.00	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 55.56 ลดการใช้สารเคมีหันมาใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีในการทำเกษตร ร้อยละ 44.44 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากทำการเกษตรแบบธรรมชาติ รักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

Developing Smart Farmer ทุกรายได้ให้ความสำคัญต่อการลดการใช้สารเคมี โดยหันมาทำการเกษตรโดยใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมี

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 22.22 ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ร้อยละ 11.11 อยู่ระหว่างการขอมาตรฐาน ส่วนร้อยละ 66.67 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.112)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 33.33 ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ร้อยละ 66.67 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.112)

ตารางที่ 4.112 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขา YSF

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับ GAP	22.22	33.33
2. อยู่ระหว่างการขอ	11.11	-
3. ไม่ได้รับ	66.67	66.67
3.1 ไม่ต้องการขอรับ	100.00	100.00
3.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	-	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

Developing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า ร้อยละ 14.29 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรมาก่อนและร้อยละ 42.86 มีแปลงเกษตรที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริม สนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ นั้นร้อยละ 33.33 ได้รับการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิต และการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง Young Smart Farmer ส่วนร้อยละ 66.67 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาเข้ารับการพัฒนา และส่วนหนึ่งไม่ทราบว่ามิกิจกรรมนี้ (ตารางที่ 4.113)

ตารางที่ 4.113 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขา YSF ของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร	
1.1 เคย	14.29
1.2 ไม่เคย	85.71
2. แปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 เคย	42.86
2.2 ไม่เคย	57.14
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	33.33
3.2 ไม่ได้รับ	66.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.6) สาขาประมง

6.6.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาประมง

Smart Farmer ต้นแบบ ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ โดยร้อยละ 80.00 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ เช่น การเตรียมบ่อเลี้ยงปลานิล การเพาะพันธุ์ปลา การจัดการน้ำ การแปรรูป เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ร้อยละ 40.00 ได้รับการศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การเพาะเลี้ยงกุ้ง เศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 10.00 เป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

Existing Smart Farmer ทุกคนได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงสัตว์น้ำ (ร้อยละ 100.00) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 7.41) เศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 3.70) (ตารางที่ 4.114) ร้อยละ 51.85 ได้รับการนำไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การผสมพันธุ์ปลา การให้อาหาร การอนุบาลปลา การเลี้ยงกุ้งและการจำหน่ายร้อยละ 51.52 ได้เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ ได้แก่ การเลี้ยงปลา และโรคของปลา การลดต้นทุนการเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้ง

Developing Smart Farmer ทุกคนได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่ การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 100.00) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 78.57) การบริหารจัดการฟาร์มและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ (ร้อยละ 7.14) (ตารางที่ 4.114) และร้อยละ 46.67 ได้เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การจัดการฟาร์ม การปลูกและดูแลรักษาพืช

ตารางที่ 4.114 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาประมงได้รับ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การเลี้ยงสัตว์น้ำ	100.00	-
2. การลดต้นทุนการผลิต	7.41	78.57
3. เศรษฐกิจพอเพียง	3.70	-
4. การปลูกและดูแลรักษาพืช	-	100.00
5. การบริหารจัดการฟาร์มและพันธุ์สัตว์น้ำ	-	7.14

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.6.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาประมง

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 60.00 นำความรู้ไปถ่ายทอดแก่ผู้อื่น ร้อยละ 44.00 ใช้สร้างเครือข่ายเกษตรกร และร้อยละ 10.00 สร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้

Existing Smart Farmer ทุกคนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ซึ่งความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.115)

ร้อยละ 73.08 การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์น้ำ

ร้อยละ 23.08 ด้านการลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 3.85 การศึกษาตลาดสินค้าเกษตร

Developing Smart Farmer ร้อยละ 92.86 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพส่วนที่เหลือร้อยละ 7.14 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจาก ยังใช้ประสบการณ์การเลี้ยงแบบเดิมในส่วนของ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.115)

ร้อยละ 46.15 การเลี้ยงสัตว์น้ำ

ร้อยละ 38.46 การลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 23.08 การบริหารจัดการฟาร์ม

ตารางที่ 4.115 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์น้ำ	73.08	46.15
2. การลดต้นทุนการผลิต	23.08	38.46
3. การศึกษาตลาดสินค้าเกษตร	3.85	-
4. การบริหารจัดการฟาร์ม	-	23.08

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.6.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาประมง

Existing Smart Farmer จากเกษตรกรทุกรายที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.116)

ร้อยละ 43.29 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาดในสัตว์น้ำได้

ร้อยละ 28.57 ช่วยในการตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ร้อยละ 8.57 ได้รับผลอื่น ๆ ได้แก่ อัตราการรอดของปลาเพิ่มขึ้น และมีเทคนิคใหม่ ๆ

ในการเลี้ยง

Developing Smart Farmer จากเกษตรกร ร้อยละ 92.86 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.116)

ร้อยละ 76.92 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาดในสัตว์น้ำได้

ร้อยละ 46.15 ช่วยให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ร้อยละ 15.38 สามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตได้ ซึ่งวิธีที่เกษตรกรใช้ในการลดค่าใช้จ่ายในการผลิต ได้แก่ ร้อยละ 45.46 ทำอาหารเลี้ยงปลาเอง รองลงมาเกษตรกรใช้วิธีควบคุมการให้อาหาร และการเลี้ยงไก่ไว้บนบ่อปลา ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 27.27 (ภาพที่ 4.41)

ตารางที่ 4.116 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้	34.29	76.92
2. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	28.57	46.15
3. ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลง	-	15.38
4. อื่นๆ	8.57	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.6.4) ผลกระทบจากการพัฒนาพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมินเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 1,788,000.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 2,866,800.00 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 60.34 เนื่องจากเพิ่มพื้นที่การทำประมงและพื้นที่การปลูกพืช (ตารางที่ 4.117)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 701,485.71 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 793,228.57 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 11.57 เนื่องจากเพิ่มพื้นที่การทำประมงและพื้นที่การปลูกพืช (ตารางที่ 4.117)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 292,266.67 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 323,866.67 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 9.76 เนื่องจากเพิ่มพื้นที่การทำประมงและพื้นที่การปลูกพืช (ตารางที่ 4.117)

ตารางที่ 4.117 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : บาท

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	1,788,000.00	701,485.71	292,266.67
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	2,866,800.00	793,228.57	323,866.67
เพิ่มขึ้น/ลดลง	1,078,800.00	91,742.86	31,600.00
ร้อยละ	60.34	11.57	9.76

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกรสาขาประมง

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone Smart Phoneจากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 57.58 สามารถเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 30.30 จากประสบการณ์ตนเอง ร้อยละ 24.24 จากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบในส่วนของเกษตรกรที่ศึกษาข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์ และบริษัทเอกชนมีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 18.18 นอกจากนี้ร้อยละ 12.12 ศึกษาจากวารสารการเกษตร อีกทั้งยังเข้าถึงข้อมูลได้จากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) และจากพ่อแม่ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 9.09 (ตารางที่ 4.118)

Developing Smart Farmer เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเพื่อนเกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 60.00 เกษตรกรร้อยละ 33.34 จากประสบการณ์ตนเอง นอกจากนี้เกษตรกรศึกษาข้อมูลจากวิทยุ/โทรทัศน์ และจากพ่อแม่ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 6.67 (ตารางที่ 4.118)

ตารางที่ 4.118 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	57.58	60.00
2. ประสบการณ์	30.30	33.34
3. เพื่อนเกษตรกร/เกษตรกรต้นแบบ	24.24	60.00
4. วิทยุ/โทรทัศน์	18.18	6.67
5. บริษัทเอกชน	18.18	-
6. วารสารการเกษตร	12.12	-
7. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone)	9.09	-
8. พ่อแม่	9.09	6.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อน
เริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีความโดดเด่นในการวางแผนการผลิต โดยการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ หลายด้าน ได้แก่ ร้อยละ 80.00 วางแผนการผลิตโดยพิจารณาจากข้อมูลทางการตลาด สิ้นค่านั้น ๆ จะต้องมิตลาดรองรับ และขายได้ราคาสูง ร้อยละ 80.00 วางแผนการผลิตในสิ่งที่ตนถนัด และมีความชำนาญร้อยละ 60.00 พิจารณาจากกำไรสุทธิของผลผลิต จะต้องมียรายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่น ๆ ร้อยละ 50.00 พิจารณาจากความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม และความคุ้นเคยของสังคม/ชุมชน ร้อยละ 30.00 พิจารณาความเหมาะสมของชุดดินร้อยละ 30.00 เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ของชุมชน และร้อยละ 40.00 มีการวางแผนการผลิตโดยพิจารณาจากปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ศึกษาพันธุ์ปลาก่อนเลี้ยง ฤดูกาลผลิต ศึกษาระบบนิเวศน์ถิ่นที่อยู่ของพันธุ์ปลาที่เลี้ยง (ตารางที่ 4.119)

ตารางที่ 4.119 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง

รายการ	ร้อยละ
1. การมีตลาดรองรับ	80.00
2. ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน	80.00
3. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่น ๆ	60.00
4. ตามภูมิสังคม	50.00
5. ความเหมาะสมของศักยภาพดิน	30.00
6. เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ของชุมชน	30.00
7. พิจารณาจากปัจจัยอื่น ๆ	40.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 74.29 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกร ร้อยละ 25.71 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลาในส่วนของกรจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 57.14 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลา และมีความยุ่งยากส่วนอีกร้อยละ 42.86 มีการจดบันทึก ในจำนวนนี้ ร้อยละ 86.67 ในปัจจุบันยังทำบัญชีอยู่ ร้อยละ 13.33 เคยทำบัญชี แต่ปัจจุบันได้หยุดลงแล้ว (ตารางที่ 4.120)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 60.00 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกร ร้อยละ 40.00 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลา และมีความยุ่งยากในส่วนของกรจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 53.33 ไม่ได้ทำบัญชีครัวเรือนเนื่องจากไม่มีเวลา และมีความยุ่งยากส่วนร้อยละ 46.67 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 85.71 ในปัจจุบันยังจดบันทึกอยู่ ร้อยละ 14.29 เคยทำบัญชีแต่ปัจจุบันไม่ได้จดบันทึกแล้ว (ตารางที่ 4.120)

ตารางที่ 4.120 การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	74.29	25.71	60.00	40.00
2. การทำบัญชี	42.86	57.14	46.67	53.33
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	86.67	-	85.71	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	13.33	-	14.29	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีการวางแผนจัดการผลผลิต เชื่อมโยงกับการตลาดโดยเกษตรกรร้อยละ 70.00 มีการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งเน้นที่ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น และกลุ่มลูกค้าต่างจังหวัด/ต่างประเทศในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 85.71 และร้อยละ 14.29 ขายห้างสรรพสินค้า นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 90.00 มีการกำหนดแนวทางการขายผลผลิต โดยร้อยละ 77.78 เมื่อได้รับผลผลิตแล้วจะนำผลผลิตไปขายด้วยตนเองส่วนร้อยละ 22.22 รวมกลุ่มกันขาย และเกษตรกรร้อยละ 80.00 มีการวางแผนจัดการผลผลิตโดยการขอมาตรฐานสินค้า ได้แก่ มาตรฐาน GAP มาตรฐานฟาร์มสัตว์น้ำ มาตรฐาน GMP และมาตรฐาน Q ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การหาลูกค้า ที่จะรับซื้อผลผลิตได้ง่ายขึ้น (ตารางที่ 4.121)

ตารางที่ 4.121 การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาประมง

รายการ	ร้อยละ
1. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	70.00
1.1 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น	85.71
1.2 กลุ่มลูกค้าต่างจังหวัด/ต่างประเทศ	85.71
1.3 ห้างสรรพสินค้า	14.29
2. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	90.00
2.1 ขายคนเดียว	77.78
2.2 รวมกลุ่มกันขาย	2.22
3. การขอมาตรฐานสินค้า	80.00
3.1 มาตรฐาน GAP	62.50
3.2 มาตรฐานฟาร์มสัตว์น้ำ	37.50
3.3 มาตรฐาน GMP	25.00
3.4 มาตรฐาน Q	12.50

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 76.74 เมื่อได้รับผลผลิตแล้ว จะขายผลผลิตเองในชุมชน หรือให้พ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ และร้อยละ 23.26 นำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ (ตารางที่ 4.122)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 73.33 นำผลผลิตไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ และร้อยละ 66.67 ขายผลผลิตเองในชุมชน หรือขายให้พ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ (ตารางที่ 4.122)

ตารางที่ 4.122 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ขายผลผลิตเองในชุมชน	76.74	73.33
2. นำไปขายเองที่ตลาด	23.26	66.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ (เศษพืชผล ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 80.00 มีการจัดการของเสียในฟาร์มด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 62.50 นำไปขายร้อยละ 37.50 จัดการโดยนำมาทำเป็นปุ๋ยหมักปุ๋ยชีวภาพ และร้อยละ 12.50 นำมาทำเป็นพลังงาน ใช้เพื่อการหุงต้ม (ตารางที่ 4.123)

Existing Smart Farmer มีการจัดการเศษพืชผล และมูลสัตว์ โดยร้อยละ 34.29 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 31.43 นำไปเผา/ฝังกลบ ร้อยละ 28.57 นำไปแปรรูป และร้อยละ 17.14 จัดการด้วยวิธีการอื่น ๆ ได้แก่ ทำเหยื่อปลา แจกจ่ายเพื่อนบ้าน (ตารางที่ 4.123) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมีนั้น ร้อยละ 60.00 นำไปขาย รองลงมานำไปฝังกลบ และทิ้งรวมกับขยะทั่วไปในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 20.00 (ภาพที่ 4.42)

Developing Smart Farmer มีการจัดการเศษพืชผล และของเสียในฟาร์มโดยนำไปแปรรูป และเก็บทิ้งถึงขยะในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 33.33 เกษตรกรร้อยละ 20.00 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และร้อยละ 13.33 นำไปเผา/ฝังกลบ (ตารางที่ 4.123) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมีนั้น เกษตรกรไม่มีการกำจัดเนื่องจากเกษตรกรไม่ใช้สารเคมี

ตารางที่ 4.123 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. นำไปขาย	62.50	-	-
2. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	37.50	34.29	20.00
3. นำมาเป็นพลังงานหุงต้ม	12.50	-	-
4. เผา/ฝังกลบ	-	31.43	13.33
5. นำไปแปรรูป	-	28.57	33.33
6. เก็บทิ้งถึงขยะ	-	-	33.33
7. อื่นๆ	-	17.14	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 8.57 ลดการใช้สารเคมี หันมาใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีในการทำเกษตร ร้อยละ 85.71 ไม่ใช้สารเคมีเลย เนื่องจากทำให้มีสารตกค้าง และยังคงมีเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 5.71 ใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตร (ภาพที่ 4.43)

Developing Smart Farmer ทุกรายไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากเลี้ยงปลาแบบธรรมชาติ และช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม (ภาพที่ 4.43)

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 77.14 ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐาน ได้แก่ ร้อยละ 70.37 มาตรฐาน GAP ร้อยละ 18.52 มาตรฐาน Q และร้อยละ 11.11 มาตรฐานฟาร์มสัตว์น้ำ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 22.86 ไม่ได้ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรทุกราย ไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.124)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 60.00 ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐาน ซึ่งมาตรฐานที่ได้รับการรับรอง ได้แก่ มาตรฐานฟาร์มประมง และมาตรฐาน Q ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 33.33 เกษตรกรร้อยละ 22.22 ได้รับมาตรฐาน GAP และร้อยละ 11.12 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 6.67 อยู่ระหว่างการขอมาตรฐาน และร้อยละ 33.33 ไม่ได้ได้รับการรับรองมาตรฐาน เนื่องจากเกษตรกรไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.124)

ตารางที่ 4.124 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาประมง

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับ	77.14	60.00
1.1 GAP	70.37	22.22
1.2 Q	18.52	33.33
1.3 มาตรฐานฟาร์ม (ปศุสัตว์/ประมง)	11.11	33.33
1.4 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์	-	11.12
2. อยู่ระหว่างการขอ	-	6.67
3. ไม่ได้รับ	22.86	33.33
3.1 ไม่ต้องการขอรับ	100.00	100.00
3.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	-	-

ที่มา : จากการสำรวจ

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer มีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยเกือบทุกราย ร้อยละ 97.14 จะประกอบอาชีพเกษตรกรต่อไป ส่วนเกษตรกรร้อยละ 2.86 ไม่คิดจะประกอบอาชีพเกษตรกรต่อไป เนื่องจากปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

Developing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรต่อไป

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า ร้อยละ 17.14 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรมาก่อน และร้อยละ 51.43 มีแปลงเกษตรที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริม สนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ นั้น เกษตรกรร้อยละ 31.43 ได้รับการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรด้านการเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้ง การบริหารจัดการฟาร์ม ส่วนเกษตรกรร้อยละ 68.57 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ไม่สามารถทำแปลงตัวอย่างได้ และไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ (ตารางที่ 4.125)

ตารางที่ 4.125 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาประมงของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตร	
1.1 เคย	17.14
1.2 ไม่เคย	82.86
2. แปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 เคย	51.43
2.2 ไม่เคย	48.57
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	31.43
3.2 ไม่ได้รับ	68.57

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.7) สาขาปศุสัตว์

6.7.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาปศุสัตว์

Smart Farmer ต้นแบบ ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ โดยร้อยละ 93.33 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรด้านการเกษตร เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทำฟาร์มสัตว์ปีก การพัฒนาสายพันธุ์สัตว์ การปลูกพืชอาหารสัตว์ การลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น ร้อยละ 53.33 ได้รับการศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การทำปศุสัตว์ การปลูกพืชอาหารสัตว์ การผสมเทียม การเลี้ยงแพะต้นทุนต่ำ ร้อยละ 13.33 เป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 97.44 ได้รับการพัฒนาโดยการอบรมถ่ายทอดความรู้ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 81.58) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 39.47) การทำบัญชีฟาร์ม (ร้อยละ 7.99) การปรับปรุงบำรุงดิน (ร้อยละ 2.63) เป็นต้น (ตารางที่ 4.126) เกษตรกร ร้อยละ 38.46 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงโคขุน การผลิตอาหารสัตว์ การจัดการฟาร์ม และการทำแก๊สชีวภาพร้อยละ 63.16 ได้เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ ด้านต่าง ๆ ได้แก่ การลดต้นทุนอาหารสัตว์ การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์ การบริหารจัดการฟาร์ม เป็นต้น

Developing Smart Farmer ร้อยละ 99.24 ได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ เช่น ความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 84.09) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 40.91) การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และการบริหารจัดการฟาร์ม (ร้อยละ 27.27) (ตารางที่ 4.126) เกษตรกรร้อยละ 34.09 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงโคขุน การเลี้ยงหมูหลุม การเลี้ยงไก่เนื้อ การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงไก่พื้นเมือง การผลิตอาหารสัตว์ และการปลูกพืชอาหารสัตว์ร้อยละ 53.60 ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ เช่น การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์ การลดต้นทุนการผลิต การจัดการฟาร์ม การปลูกและดูแลรักษาพืช

ตารางที่ 4.126 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาปศุสัตว์ได้รับ

รายการ	หน่วย : ร้อยละ	
	ESF	DSF
1. การเลี้ยงสัตว์	81.58	84.09
2. การลดต้นทุนการผลิต	39.47	40.91
3. การทำบัญชี	7.99	-
4. การปรับปรุงบำรุงดิน	2.63	-
5. การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและบริหารจัดการฟาร์ม	-	27.27

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.7.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 46.67 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการสร้างเครือข่ายเกษตรกร ร้อยละ 46.67 สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับตนเอง ร้อยละ 40.00 นำความรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่น ร้อยละ 20.00 เข้าถึงหน่วยงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

Existing Smart Farmer ร้อยละ 94.74 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนเกษตรกรร้อยละ 5.26 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากอุปกรณ์ไม่พร้อมในส่วนของ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.127)

ร้อยละ 50.00 การลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 47.22 การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์

ร้อยละ 2.78 ด้านการปรับปรุงบำรุงดิน

Developing Smart Farmer ร้อยละ 86.05 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเองส่วนเกษตรกรร้อยละ 13.95 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากเลี้ยงตามธรรมชาติ และทำตามคำแนะนำของบริษัทเอกชนในส่วนของ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.127)

ร้อยละ 40.54 การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์

ร้อยละ 37.84 การบริหารจัดการฟาร์ม

ร้อยละ 32.43 การลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 2.70 การทำเกษตรอินทรีย์

ร้อยละ 2.70 การวิเคราะห์ศึกษาแนวโน้มตลาด

ตารางที่ 4.127 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การลดต้นทุนการผลิต	50.00	32.43
2. การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์	47.22	40.54
3. ปรับปรุงบำรุงดิน	2.78	-
4. การบริหารจัดการฟาร์ม	-	37.84
5. การทำเกษตรอินทรีย์	-	2.70
6. การวิเคราะห์ศึกษาแนวโน้มตลาด	-	2.70

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.7.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

Existing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 94.74 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.128)

ร้อยละ 39.47 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาดในสัตว์ได้

ร้อยละ 36.84 สามารถลดค่าใช้จ่ายในการผลิตได้โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่

ร้อยละ 59.46 ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์เอง ร้อยละ 24.32 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทน

ร้อยละ 10.81 ลดการใช้สารเคมี และร้อยละ 5.41 เพาะพันธุ์สัตว์เอง (ตารางที่ 4.129)

ร้อยละ 26.32 ช่วยในการตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ร้อยละ 15.79 มีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น

ร้อยละ 15.79 ได้รับผลอื่น ๆ ได้แก่ สามารถผสมเทียมสัตว์ได้ ทราบกำไร-ขาดทุนของฟาร์ม มีการจัดการฟาร์มดีขึ้น และมีการวางแผนการตลาดก่อนการเลี้ยงสัตว์

Developing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 86.05 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.128)

ร้อยละ 78.38 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 35.14 ช่วยให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ร้อยละ 2.70 สามารถลดค่าใช้จ่ายในผลิตได้ โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่ ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์เอง และลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพแทน ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 38.46 เกษตรกรร้อยละ 13.46 ปล่อยสัตว์เลี้ยงตามธรรมชาติร้อยละ 12.82 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน และร้อยละ 2.56 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หันมาใช้สมุนไพร สารชีวภัณฑ์แทน (ตารางที่ 4.129)

ร้อยละ 16.22 ได้รับผลอื่น ๆ ได้แก่ นำนมโคมีคุณภาพดีขึ้น หญ้าอาหารสัตว์มีโปรตีนสูง มีการจัดการฟาร์มที่ดี สามารถผสมเทียมสัตว์ได้ และระยะเวลาการเลี้ยงสั้นลง

ตารางที่ 4.128 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

รายการ	หน่วย : ร้อยละ	
	ESF	DSF
1. สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้	39.47	78.38
2. ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลง	36.84	2.70
3. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	26.32	35.14
4. มีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น	15.79	-
5. ผลผลิตเพิ่มขึ้น	13.16	10.81
6. รายได้เพิ่มขึ้น	7.89	13.51
7. อื่นๆ	15.79	16.22

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.129 วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์เอง	59.46	38.46
2. ลดการใช้ปุ๋ยเคมี	24.32	38.46
3. ลดการใช้สารเคมี	10.81	2.56
4. เพาะพันธุ์สัตว์เอง	5.41	-
5. ปลอ่ยเลี้ยงตามธรรมชาติ	-	13.46
6. ใช้แรงงานในครัวเรือน	-	12.82

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.7.4) ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมินเกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 798,398.50 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 1,766,494.14 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 121.25 (ตารางที่ 4.130)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 429,756.10 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 449,731.71 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 4.65 (ตารางที่ 4.130)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 614,747.06 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 741,764.71 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 20.66 (ตารางที่ 4.130)

ตารางที่ 4.130 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : บาท

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	798,398.50	429,756.10	614,747.06
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	1,766,494.14	449,731.71	741,764.71
เพิ่มขึ้น/ลดลง	968,095.64	19,975.61	127,017.65
ร้อยละ	121.25	4.65	20.66

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone, Smart Phone จากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 60.53 สามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 28.95 จากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ ร้อยละ 26.32 จากประสบการณ์ตนเอง ส่วนเกษตรกรที่ศึกษาจาก วารสารการเกษตร และการศึกษาดูงานมีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 21.05 นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 18.42 ศึกษาจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) และร้อยละ 13.16 เข้าถึงข้อมูลได้จากวิทยุ/โทรทัศน์ (ตารางที่ 4.131)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 55.77 สามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 26.92 จากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ ในส่วนของเกษตรกรที่เข้าถึงข้อมูลจากวารสารการเกษตร วิทยุ/โทรทัศน์ และจากการใช้ประสบการณ์ตนเองมีสัดส่วนเท่ากัน คือร้อยละ 21.15 นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 17.31 ศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) ร้อยละ 13.46 ศึกษาข้อมูลจากสภาวะตลาด และร้อยละ 11.54 จากพ่อแม่ (ตารางที่ 4.131)

ตารางที่ 4.131 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	60.53	55.77
2. เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ	28.95	26.92
3. จากประสบการณ์ตนเอง	26.32	21.15
4. วารสารการเกษตร	21.05	21.15
5. การศึกษาดูงาน	21.05	-
6. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone)	18.42	17.31
7. วิทยุ/โทรทัศน์	13.16	21.15
8. ภาวะตลาด	-	13.46
9. พ่อแม่	-	11.54

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่ม

ดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีความโดดเด่นด้านการวางแผนการผลิต

โดยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ หลายด้าน ได้แก่ ร้อยละ 80.00 วางแผนการผลิตโดยพิจารณาจากปัจจัยของการมีตลาดรองรับ และขายได้ราคาสูงร้อยละ 73.33 วางแผนทำการผลิตในสิ่งที่ตนถนัด มีความชำนาญ ร้อยละ 60.00 พิจารณาจากกำไรสุทธิของผลผลิตแต่ละชนิด ร้อยละ 46.67 เลือกลายพันธุ์สัตว์ที่ได้รับการพัฒนา และดูจำนวนแม่พันธุ์ที่มีอยู่ร้อยละ 33.33 พิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม ความคุ้นเคยของสังคม/ชุมชน ร้อยละ 26.67 เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ของชุมชน และร้อยละ 6.67 พิจารณาจากความเหมาะสมของชุดดิน (ตารางที่ 4.132)

ตารางที่ 4.132 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาปศุสัตว์

รายการ	ร้อยละ
1. การมีตลาดรองรับ	80.00
2. ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน	73.33
3. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่นๆ	60.00
4. เลือกสายพันธุ์ที่ได้รับการพัฒนา/จำนวนแม่พันธุ์	46.67
5. ตามภูมิสังคม	33.33
6. เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่นๆ ของชุมชน	26.67
7. ความเหมาะสมของศักยภาพดิน	6.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 73.17 มีการจัดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกร ร้อยละ 26.83 ไม่ได้จัดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลาในส่วนของการจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 53.66 มีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนซึ่งเกษตรกรร้อยละ 81.82 ในปัจจุบันยังจัดบันทึกอยู่ ร้อยละ 18.18 ไม่ได้จัดบันทึกแล้ว ส่วนเกษตรกรร้อยละ 46.34 ไม่ได้จัดบันทึกบัญชีครัวเรือน เนื่องจากไม่มีเวลา ยุ่งยาก ในการปฏิบัติ รายจ่ายมากทำให้ไม่อยากจัดบันทึก (ตารางที่ 4.133)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 50.00 มีการจัดบันทึกข้อมูล การผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิตส่วนที่ เหลือไม่ได้จัดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลา จำไม่ได้ว่าต้นทุนเท่าไรในส่วนของการจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้นร้อยละ 50.00 มีการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 80.77 ในปัจจุบันยังจัดบันทึกอยู่ ร้อยละ 19.23 ไม่ได้จัดบันทึกแล้ว ส่วนเกษตรกรร้อยละ 50.00 ไม่ได้จัดบันทึกบัญชีครัวเรือน เนื่องจากไม่มีเวลายุ่งยากในการ ปฏิบัติ (ตารางที่ 4.133)

ตารางที่ 4.133 การจัดบันทึกของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	73.17	26.83	50.00	50.00
2. การทำบัญชี	53.66	46.34	50.00	50.00
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	81.82	-	80.77	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	18.18	-	19.23	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการการผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาด เพื่อให้ขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ เกษตรกรร้อยละ 66.67 มีการกำหนดกลุ่มลูกค้าที่จะรับซื้อผลผลิตไว้ คือ ทุกรายเน้นที่ตลาดต่างจังหวัด และต่างประเทศ ร้อยละ 50.00 เน้นที่ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น และร้อยละ 10.00 ตลาดในเมือง ทั้งนี้เมื่อได้รับผลผลิตแล้วเกษตรกรร้อยละ 46.67 ได้มีการกำหนดแนวทางการขายผลผลิตไว้ โดยร้อยละ 85.71 รวมกลุ่มกันขาย ร้อยละ 42.86 ขายคนเดียวโดยเกษตรกรร้อยละ 53.33 มีการวางแผนการตลาดเพื่อขอรับมาตรฐานฟาร์มปลอดภัย มาตรฐาน GAP มาตรฐาน Q ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การหาลูกค้าที่ง่ายขึ้น (ตารางที่ 4.134)

ตารางที่ 4.134 การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart farmer ต้นแบบ สาขาปศุสัตว์

รายการ	ร้อยละ
1. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	66.67
1.1 ตลาดต่างจังหวัด/ต่างประเทศ	100.00
1.2 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น	50.00
1.3 ตลาดในเมือง	10.00
2. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	46.67
2.1 รวมกลุ่มกันขาย	85.71
2.2 ขายคนเดียว	42.86
3. การขอมาตรฐานสินค้า	53.33
3.1 มาตรฐานฟาร์มปลอดภัย	62.50
3.2 มาตรฐาน GAP	12.50
3.3 มาตรฐาน Q	12.50

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 54.00 ขายผลผลิตเองในชุมชนหรือให้พ่อค้าที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่ ร้อยละ 22.00 นำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่นๆ นอกจากนี้เกษตรกรรวมกลุ่มกันขาย และนำไปขายสหกรณ์ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 12.00 (ตารางที่ 4.135)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 73.08 ขายผลผลิตเองในชุมชนหรือให้พ่อค้าที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่ ร้อยละ 25.00 ขายให้บริษัทเอกชนร้อยละ 15.38 นำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ ร้อยละ 1.92 รวมกลุ่มกันขาย (ตารางที่ 4.135)

ตารางที่ 4.135 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาปลูสดัว

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ขายผลผลิตเองในชุมชน	54.00	73.08
2. นำไปขายเองที่ตลาด	22.00	15.38
3. รวมกลุ่มกันขาย	12.00	1.92
4. สหกรณ์	12.00	-
5. บริษัทเอกชน	-	25.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ (เศษพืชผล

ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ มีการจัดการของเสียในฟาร์ม โดย ร้อยละ 78.57 จัดการโดยนำมาทำปุ๋ยหมัก ร้อยละ 28.57 นำมาทำปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 28.57 นำมาทำเป็นพลังงาน และร้อยละ 28.57 นำไปฝังกลบ (ตารางที่ 4.136)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 65.85 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพร้อยละ 51.22 นำมูลสัตว์ไปขาย ร้อยละ 19.51 นำไปเผา/ฝังกลบ ร้อยละ 12.20 นำไปแปรรูป (ตารางที่ 4.136) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น ร้อยละ 40.00 นำไปขาย ร้อยละ 33.33 ล้างทำความสะอาดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ในส่วนของเกษตรกรที่นำไปทิ้งรวมกับขยะทั่วไป และเผาทำลายมีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 20.00 นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 13.33 นำไปฝังกลบ (ตารางที่ 4.137)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 71.15 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 50.00 นำมูลสัตว์ไปขาย ร้อยละ 5.77 นำไปเผา/ฝังกลบ ร้อยละ 3.85 นำไปแปรรูป (ตารางที่ 4.136) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น ร้อยละ 47.06 ล้างทำความสะอาดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ร้อยละ 29.41 นำไปขายของเก่า ในส่วนของเกษตรกรที่นำไปฝังกลบ และทิ้งรวมกับขยะทั่วไปนั้น มีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 17.65 (ตารางที่ 4.137)

ตารางที่ 4.136 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	MSF	ESF	DSF
1. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	78.57	65.85	71.15
2. นำไปทำพลังงานหุงต้ม	28.57	-	-
3. เเผา/ฝังกลบ	28.57	19.51	5.77
4. นำมูลสัตว์ไปขาย	-	51.22	50.00
5. นำไปแปรรูป	-	12.20	3.85

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.137 วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ขายของเก่า	40.00	29.41
2. นำกลับมาใช้ใหม่	33.33	47.06
3. ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป	20.00	17.65
4. เเผาทำลาย	20.00	-
5. ฝังกลบ	13.33	17.65

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 63.41 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากจะทำให้มีสารพิษตกค้างในสัตว์ และเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค รักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และสารเคมีเป็นอันตรายต่อสัตว์ที่เลี้ยง ร้อยละ 26.83 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร ส่วนเกษตรกรร้อยละ 9.76 ใช้สารเคมีอย่างเดียว (ภาพที่ 4.49)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 67.30 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร ร้อยละ 28.85 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากเป็นอันตรายต่อสัตว์ที่เลี้ยง เลี้ยงแบบปล่อยธรรมชาติ ช่วยในการลดต้นทุน และรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ส่วนเกษตรกรร้อยละ 3.85 ใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียว (ภาพที่ 4.49)

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของ
ผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ
มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 51.22 ได้รับการรับรองมาตรฐาน
ฟาร์มปศุสัตว์ เกษตรกรร้อยละ 9.76 อยู่ระหว่างการขอมาตรฐาน ส่วนเกษตรกรร้อยละ 39.02 ไม่ได้รับ
การรับรองมาตรฐานเนื่องจากร้อยละ 81.25 ไม่ต้องการขอรับ และร้อยละ 18.75 เคยขอแล้วไม่ผ่าน
(ตารางที่ 4.138)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 30.77 ได้รับการรับรอง
มาตรฐานฟาร์มปศุสัตว์ ส่วนเกษตรกรร้อยละ 69.23 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากร้อยละ 94.44
ไม่ต้องการขอรับ และร้อยละ 5.56 เคยขอแล้วไม่ผ่าน (ตารางที่ 4.138)

ตารางที่ 4.138 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาปศุสัตว์

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับมาตรฐานฟาร์มปศุสัตว์	51.22	30.77
2. อยู่ระหว่างการขอ	9.76	-
3. ไม่ได้รับ	39.02	69.23
3.1 ไม่ต้องการขอรับ	81.25	94.44
3.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	18.75	5.56

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการ
ประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและ
พึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็น
เกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

Developing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็น
เกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอด
เทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ของ
เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า ร้อยละ 41.46 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้าน
การเกษตรมาก่อน และร้อยละ 55.00 มีแปลงเกษตรที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตาม จาก
การดำเนินงานโครงการในการส่งเสริม สนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer

ต้นแบบ นั้น เกษตรกรร้อยละ 48.78 ได้รับการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ การเป็นวิทยากรการเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์ การบริหารจัดการโรงเรือน การสร้างศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ ส่วนร้อยละ 51.22 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากมีประสบการณ์น้อย ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ และบางรายไม่มีเวลาเข้ารับการพัฒนาและส่วนหนึ่งคิดว่าการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ จะต้องเสียสละเวลาจากการทำกิจกรรมส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ซึ่งตนเองมีภารกิจมากจึงทำไม่ได้ (ตารางที่ 4.139)

ตารางที่ 4.139 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาปศุสัตว์ของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร	
1.1 เคย	41.46
1.2 ไม่เคย	58.54
2. แปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 เคย	55.00
2.2 ไม่เคย	45.00
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	48.78
3.2 ไม่ได้รับ	51.22

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.8) สาขาหม่อนไหม

6.8.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาหม่อนไหม

Smart Farmer ต้นแบบ ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ โดยร้อยละ 75.00 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรด้านการเกษตร เช่น การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ การผลิตเส้นไหมคุณภาพ การปลูกหม่อน การสาวไหม การแปรรูปผ้าไหม เป็นต้น ร้อยละ 50.00 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ การทอผ้าไหมและการแปรรูปผ้าไหม

Existing Smart Farmer ร้อยละ 88.24 ได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น การปลูกและการดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 66.67) การเลี้ยงไหม (ร้อยละ 53.33) การแปรรูปผ้าไหมและรังไหม (ร้อยละ 46.67) ด้านการทำบัญชี (ร้อยละ 13.33) และการลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 6.67) (ตารางที่ 4.140) เกษตรกรร้อยละ 64.71 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่นการแปรรูปไหมแบบครบวงจร การบริหารจัดการเลี้ยงไหม การทอผ้าไหม และการปลูกหม่อนกินผล และร้อยละ 57.89 ได้เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบด้านต่าง ๆ ได้แก่ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เทคนิคการเลี้ยงไหม โรคของไหม การทอผ้าแบบยกดอก การสาวไหม การรวมกลุ่มเกษตรกร

Developing Smart Farmer ทุกคนได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ ในหลักสูตรต่างๆ เช่น การเลี้ยงไหม (ร้อยละ 60.00) และการป้องกันและกำจัดศัตรูหม่อน (ร้อยละ 40.00) (ตารางที่ 4.140) เกษตรกรร้อยละ 40.00 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงไหม และการทอผ้าไหมและร้อยละ 16.67 ได้เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ ด้านการเลี้ยงไหม

ตารางที่ 4.140 ประเภทความรู้ที่เกษตรกรสาขาหม่อนไหมได้รับ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การปลูกและดูแลรักษาพืช	66.67	-
2. การเลี้ยงไหม	53.33	60.00
3. การแปรรูปผ้าไหม และรังไหม	46.67	-
4. การทำบัญชี	13.33	-
5. การลดต้นทุนการผลิต	6.67	-
6. การป้องกันและกำจัดศัตรูหม่อน	-	40.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.8.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 75.00 นำความรู้ไปใช้ในการสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้ตนเอง ร้อยละ 37.50 สร้างเครือข่ายเกษตรกร และร้อยละ 12.50 นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น

Existing Smart Farmer ร้อยละ 86.67 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนเกษตรกรร้อยละ 13.33 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากไม่ได้ทำการแปรรูป และไม่ตรงกับสิ่งที่ทำอยู่ในส่วนการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.141)

ร้อยละ 38.46 การปลูกและดูแลรักษาพืช

ร้อยละ 38.46 การแปรรูปผลิตภัณฑ์

ร้อยละ 15.38 ด้านการเลี้ยงสัตว์

ร้อยละ 7.69 การลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 7.69 การตลาด

ร้อยละ 7.69 การปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน

Developing Smart Farmer ทุกรายนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเองประกอบด้วย (ตารางที่ 4.141)

ร้อยละ 100.00 การเลี้ยงไหม

ร้อยละ 20.00 การลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 20.00 การปลูกและดูแลรักษาพืช

ตารางที่ 4.141 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การปลูกและดูแลรักษาพืช	38.46	20.00
2. การแปรรูป	38.46	-
3. การเลี้ยงสัตว์	15.38	-
4. การลดต้นทุนการผลิต	7.69	20.00
5. การตลาด	7.69	-
6. การปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน	7.69	-
7. การเลี้ยงไหม	-	100.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.8.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

Existing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 86.67 ที่นำความรู้ไปใช้ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.142)

ร้อยละ 69.23 เกษตรกรสามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตรได้

ร้อยละ 69.23 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 7.69 เกษตรกรมีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น

ร้อยละ 7.69 เกิดการสร้างอาชีพใหม่

Developing Smart Farmer จากที่เกษตรกรทุกรายนำความรู้ไปใช้ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.142)

ร้อยละ 40.00 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 20.00 มีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น

ร้อยละ 20.00 ช่วยให้สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตร

ตารางที่ 4.142 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	69.23	20.00
2. สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้	69.23	40.00
3. มีช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น	7.69	20.00
4. สร้างอาชีพใหม่	7.69	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.8.4) ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมิน

เกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 795,000.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 811,375.00 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 2.06 เนื่องจากเกษตรกรได้เพิ่มกิจกรรมการเพาะปลูก (ตารางที่ 4.143)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 256,000.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 338,210.53 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 32.11 (ตารางที่ 4.143)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 253,333.33 บาทและหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 231,666.67 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 8.55 (ตารางที่ 4.143)

ตารางที่ 4.143 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : บาท

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	795,000.00	256,000.00	253,333.33
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	811,375.00	338,210.53	231,666.67
เพิ่มขึ้น/ลดลง	16,375.00	82,210.53	-21,666.66
ร้อยละ	2.06	32.11	-8.55

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกร

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งเจ้าหน้าที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone, Smart Phone จากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 47.37สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 31.58 จากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ ร้อยละ 15.79 จากวิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 10.53 อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) ร้อยละ 5.26 การศึกษาดูงาน ส่วนเกษตรกรที่ศึกษาจากประสบการณ์ตนเอง และจากพ่อแม่มีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 21.05 (ตารางที่ 4.144)

Developing Smart Farmer เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และจากการศึกษาดูงานในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 50.00 นอกจากนี้เกษตรกรยังเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้จากวารสารการเกษตร พ่อแม่ และเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 16.67 (ตารางที่ 4.144)

ตารางที่ 4.144 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	47.37	50.00
2. เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ	31.58	16.67
3. ประสบการณ์ตนเอง	21.05	-
4. พ่อแม่	21.05	16.67
5. วิทยุ/โทรทัศน์	15.79	-
6. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone)	10.53	-
7. การศึกษาดูงาน	5.26	50.00
8. วารสารการเกษตร	-	16.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผน

ก่อนเริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีความโดดเด่นในด้านการวางแผนการผลิตโดยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ หลายด้าน ได้แก่ ร้อยละ 87.50 วางแผนการผลิตในสิ่งที่ตนถนัด/ชำนาญ ร้อยละ 75.00 พิจารณาข้อมูลทางการตลาด ผลผลิตนั้น ๆ จะต้องมีตลาดรองรับ และขายได้ราคาสูง ร้อยละ 62.50 พิจารณาตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม และความคุ้นเคยของสังคม/ชุมชน ร้อยละ 37.50 เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ภายในชุมชน ร้อยละ 25.00 พิจารณาจากกำไรสุทธิของผลผลิตแต่ละชนิด ต้องมีรายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่น ๆ และร้อยละ 12.50 พิจารณาจากความเหมาะสมของชุดดิน (ตารางที่ 4.145)

ตารางที่ 4.145 การบริหารจัดการแผนการผลิตของเกษตรกรต้นแบบสาขาหม่อนไหม

รายการ	ร้อยละ
1. ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน	87.50
2. การมีตลาดรองรับ	75.00
3. ตามภูมิสังคม	62.50
4. เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่นๆ ของชุมชน	37.50
5. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่นๆ	25.00
6. ความเหมาะสมของศักยภาพดิน	12.50

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 36.84 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 63.16 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลาในส่วนของกรจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 68.42 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากไม่มีเวลา และยุ่งยากในการปฏิบัติ ส่วนอีกร้อยละ 31.58 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 83.33 ในปัจจุบันยังจดบันทึกอยู่ร้อยละ 16.67 เคยจดบันทึกแต่ปัจจุบันไม่ได้จดบันทึกแล้ว (ตารางที่ 4.146)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 33.33 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 66.67 ไม่ได้จดบันทึก เนื่องจากไม่มีเวลาในส่วนของกรจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 66.67 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากไม่มีเวลาส่วนอีกร้อยละ 33.33 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ในจำนวนนี้ทุกรายในปัจจุบันยังคงจดบันทึกอยู่ (ตารางที่ 4.146)

ตารางที่ 4.146 การจดบันทึกของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	36.84	63.16	33.33	66.67
2. การทำบัญชี	31.58	68.42	33.33	66.67
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	83.33	-	100.00	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	16.67	-	-	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ เกษตรกรทุกรายมีการวางแผนการจัดการผลผลิตเชื่อมโยงกับการตลาด กล่าวคือ เกษตรกรร้อยละ 75.00 ได้กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยเน้นขายในตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น และตลาดในเมืองในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 66.67 รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 33.32 ขายในตลาดออนไลน์ และเกษตรกรบางส่วนขายให้กับศูนย์เรียนรู้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากไหม โรงงานแปรรูป หน่วยงานราชการ และงาน OTOP ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 16.67 นอกจากกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายแล้วเกษตรกรร้อยละ 87.50 ได้กำหนดแนวทางการขายผลผลิต โดยทุกรายจะรวมกลุ่มกันเพื่อขายสินค้า อีกทั้งเกษตรกรร้อยละ 62.50 มีการวางแผนการผลิตด้วยการขอรับมาตรฐานสินค้า

ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 80.00 ขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย และร้อยละ 20.00 ขอรับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การหาลูกค้าที่จะรับซื้อผลผลิตได้ง่ายขึ้น (ตารางที่ 4.147)

ตารางที่ 4.147 การบริหารจัดการแผนการตลาดของเกษตรกรต้นแบบสาขาหม่อนไหม

รายการ	ร้อยละ
1. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	75.00
1.1 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น	66.67
1.2 ตลาดในเมือง	66.67
1.3 ลูกค้าออนไลน์	33.33
1.4 ศูนย์เรียนรู้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากไหม	16.67
1.5 โรงงานแปรรูป	16.67
1.6 หน่วยงานราชการ	16.67
1.7 งาน OTOP	16.67
2. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	87.50
2.1 รวมกลุ่มกันขาย	100.00
2.2 ขายคนเดียว	-
3. การขอมาตรฐานสินค้า	62.50
3.1 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย	80.00
3.2 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน	20.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 44.44 เมื่อได้รับผลผลิตแล้วจะนำไปขายเองในชุมชน หรือขายให้กับพ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ ร้อยละ 25.93 รวมกลุ่มกันขาย ร้อยละ 18.52 นำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ และร้อยละ 11.11 ขายผลผลิตในงานจัดแสดงสินค้า (ตารางที่ 4.148)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 50.00 รวมกลุ่มกันขายผลผลิตร้อยละ 33.33 นำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ นอกจากนี้เกษตรกรบางส่วนขายผลผลิตเองในชุมชน หรือให้พ่อค้าที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ และขายบริษัทเอกชน ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 16.67 (ตารางที่ 4.148)

ตารางที่ 4.148 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ขายผลผลิตเองในชุมชน	44.44	16.67
2. รวมกลุ่มกันขาย	25.93	50.00
3. นำไปขายเองที่ตลาด	18.52	33.33
4. งานแสดงสินค้า	11.11	-
5. บริษัทเอกชน	-	16.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ

(เศษพืชผล ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีการจัดการของเสียในฟาร์ม

ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 62.50 จัดการโดยนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 25.00 ทิ้งร้างใหม่ที่เสีย และร้อยละ 12.50 นำมาประดิษฐ์เฟอร์นิเจอร์ (ตารางที่ 4.149)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 47.37 นำไปทำปุ๋ยหมัก

ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 21.05 นำไปเผา/ฝังกลบ ร้อยละ 5.26 นำไปแปรรูป (ตารางที่ 4.149) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น เกษตรกรร้อยละ 38.46 ล้างทำความสะอาดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ รองลงมานำไปฝังกลบ และนำไปขายของเก่าในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 23.08 นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 7.69 ที่รวมกับขยะทั่วไป (ตารางที่ 4.150)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 83.33 นำไปทำปุ๋ยหมัก

ปุ๋ยชีวภาพ และร้อยละ 16.67 นำไปเผา/ฝังกลบ (ตารางที่ 4.149) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น เกษตรกรร่นำไปขายของเก่า และล้างทำความสะอาดนำกลับมาใช้ใหม่ในสัดส่วนที่เท่ากันคือ ร้อยละ 40.00 และเกษตรกรร้อยละ 20.00 ที่รวมกับขยะทั่วไป (ตารางที่ 4.150)

ตารางที่ 4.149 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	MSF	ESF	DSF
1. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	62.50	47.37	83.33
2. เผา/ฝังกลบ	25.00	21.05	16.67
3. นำไปแปรรูป	12.50	5.26	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.150 วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. นำกลับมาใช้ใหม่	38.46	40.00
2. ฝังกลบ	23.08	-
3. นำไปขายของเก่า	23.08	40.00
4. ทิ้งรวมกับขยะทั่วไป	7.69	20.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 57.89 ลดการใช้สารเคมีโดยหันมาใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีในการทำเกษตร ร้อยละ 31.58 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากทำการเกษตรแบบธรรมชาติ และเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 10.53 ยังคงใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตร

Developing Smart Farmer ร้อยละ 83.33 ใช้สารอินทรีย์ร่วมกับสารเคมีในการทำเกษตร และร้อยละ 16.67 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากช่วยลดต้นทุนการผลิต

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 15.79 ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐาน ซึ่งเกษตรกรทุกรายได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย ส่วนเกษตรกรร้อยละ 84.21 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรทุกรายไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.151)

Developing Smart Farmer ทุกรายไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.151)

ตารางที่ 4.151 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาหม่อนไหม

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับ	15.79	-
1.1 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน	100.00	-
1.2 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย	100.00	-
2. อยู่ระหว่างการขอ	-	-
3. ไม่ได้รับ	84.21	100.00
3.1 ไม่ต้องการขอรับ	100.00	100.00
3.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	-	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

Developing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า ร้อยละ 21.05 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรมาก่อน และร้อยละ 36.84 มีแปลงเกษตรที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริม สนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ นั้น ร้อยละ 37.50 ได้รับการพัฒนาทักษะการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการปลูกหม่อนกินผล การสาวไหม การย้อมสี การพัฒนาตลาดสายสวนเกษตรกรร้อยละ 62.50 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากไม่ทราบว่ามีการพัฒนาเป็นเกษตรกรต้นแบบ (ตารางที่ 4.152)

ตารางที่ 4.152 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาหม่อนไหมของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร	
1.1 เคย	21.05
1.2 ไม่เคย	78.95
2. แปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 เคย	36.84
2.2 ไม่เคย	63.16
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	37.50
3.2 ไม่ได้รับ	62.50

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

6.9) สาขาบัญชี

6.9.1) การพัฒนาเกษตรกรในสาขาบัญชี

Smart Farmer ต้นแบบ ได้รับการพัฒนาจากภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ โดยทุกรายได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรด้านการทำบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุนการประกอบอาชีพเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 66.67 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง การลดต้นทุนการผลิต เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ และร้อยละ 16.67 เป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

Existing Smart Farmer ทุกรายได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ หลักสูตรต่าง ๆ เช่น การทำบัญชี (ร้อยละ 95.83) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 8.33) การเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 4.71) (ตารางที่ 4.153) เกษตรกรร้อยละ 16.67 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงไก่ประดู่หางดำ การปลูกผักกางมุ้ง และการแปรรูปข้าวเกษตรกรร้อยละ 90.48 ได้เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ ด้านต่าง ๆ ได้แก่ การทำบัญชีต้นทุนการประกอบอาชีพ และการทำบัญชีครัวเรือน

Developing Smart Farmer ทุกรายได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ หลักสูตรต่าง ๆ เช่น การอบรมความรู้ด้านการทำบัญชี (ร้อยละ 81.82) เศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 27.27) การลดต้นทุนการผลิต (ร้อยละ 9.09) การปลูกและดูแลรักษาพืช (ร้อยละ 9.09) และการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 9.09) (ตารางที่ 4.153) ร้อยละ 36.36 ได้รับการศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำส้มควันไม้ การผลิตข้าวปลอดสารพิษ และการเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 55.56 ได้เรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ ได้แก่ การทำบัญชีครัวเรือน เศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการผลผลิต การปรับปรุงบำรุงดิน

ตารางที่ 4.153 ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การทำบัญชี	95.83	81.82
2. การลดต้นทุนการผลิต	8.33	9.09
3. การเลี้ยงสัตว์	4.71	9.09
4. เศรษฐกิจพอเพียง	-	27.27
5. การปลูกและดูแลรักษาพืช	-	9.09

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.9.2) การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี

Smart Farmer ต้นแบบ ร้อยละ 66.67 ได้นำความรู้ไปใช้ในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรร้อยละ 33.33 นำความรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่น ร้อยละ 33.33 นำไปใช้เพื่อสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง และร้อยละ 16.67 สามารถเข้าถึงหน่วยงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

Existing Smart Farmer ร้อยละ 78.26 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเองส่วนเกษตรกรร้อยละ 21.74 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากไม่ได้ทำบัญชีในส่วนของการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.154)

ร้อยละ 66.67 ความรู้ด้านการทำบัญชี

ร้อยละ 16.67 ด้านการลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 11.11 ด้านการปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน

ร้อยละ 5.56 ด้านการเลี้ยงสัตว์

Developing Smart Farmer ร้อยละ 90.91 นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ส่วนเกษตรกรร้อยละ 9.09 ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ไม่พร้อมซึ่งความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย (ตารางที่ 4.154)

ร้อยละ 50.00 ด้านการทำบัญชี

ร้อยละ 40.00 ด้านการลดต้นทุนการผลิต

ร้อยละ 20.00 ด้านการเลี้ยงสัตว์

ร้อยละ 10.00 ด้านการปลูกและดูแลรักษาพืช

ตารางที่ 4.154 ความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. การทำบัญชี	66.67	50.00
2. การลดต้นทุนการผลิต	16.67	40.00
3. การปลูกพืชให้ได้มาตรฐาน	11.11	-
4. การเลี้ยงสัตว์	5.56	20.00
5. การปลูกและดูแลรักษาพืช	-	10.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.9.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี

Existing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 78.26 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.155)

ร้อยละ 33.33 สามารถตัดสินใจลงทุนทางการเกษตรได้

ร้อยละ 20.83 ผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไร่ละ 62.50 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.99 (ตารางที่ 4.156)

ร้อยละ 20.83 ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 1,240 บาท หรือลดลงร้อยละ 26.96 (ตารางที่ 4.156) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ร้อยละ 64.00 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี (ใช้ปุ๋ยคอก และน้ำหมักชีวภาพ)

ร้อยละ 16.00 ไถกลบ ตากดิน ร้อยละ 12.00 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ใช้สมุนไพร และสารชีวภัณฑ์) และร้อยละ 8.00 ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง เพาะพันธุ์สัตว์เอง (ตารางที่ 4.157)

ร้อยละ 20.83 สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้

ร้อยละ 4.17 สามารถวางแผนการใช้จ่ายได้

Developing Smart Farmer จากเกษตรกรร้อยละ 90.91 ที่นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีผลเกิดขึ้น ดังนี้ (ตารางที่ 4.155)

ร้อยละ 40.00 ผลผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยไร่ละ 63.75 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 23.18 (ตารางที่ 4.156)

ร้อยละ 20.00 ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงเฉลี่ยไร่ละ 750 บาท หรือลดลง ร้อยละ 24.59 (ตารางที่ 4.156) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ร้อยละ 85.71 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี (ใช้ปุ๋ยคอก และ น้ำหมักชีวภาพ) ร้อยละ 35.71 ใช้แรงงานภายในครัวเรือน การลงแรงช่วยกัน การใช้เครื่องจักร ร้อยละ 14.29 ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ใช้สมุนไพร สารชีวภัณฑ์) และร้อยละ 7.14 การเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยตามธรรมชาติ (ตารางที่ 4.157)

ร้อยละ 10.00 รัยรับรายจ่ายของตนเอง

ตารางที่ 4.155 ผลจากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ช่วยในการตัดสินใจลงทุน	33.33	-
2. ผลผลิตเพิ่มขึ้น	20.83	40.00
3. ต้นทุนการผลิตลดลง	20.83	20.00
4. สามารถแก้ปัญหาโรคระบาด/แมลงศัตรูพืชได้	20.83	-
5. วางแผนการใช้จ่าย	4.17	-
6. ทราบรายรับ-รายจ่าย	-	10.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.156 การเปลี่ยนแปลงของค่าใช้จ่ายในการผลิตและผลผลิตเปรียบเทียบก่อนและหลังการนำความรู้
ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสาขาบัญชี

รายการ	ค่าใช้จ่ายในการผลิต (บาท/ไร่)		ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	
	ESF	DSF	ESF	DSF
1. ก่อนนำความรู้ไปใช้	4,600	3,050	347.50	275.00
2. หลังนำความรู้ไปใช้	3,360	2,300	410.00	338.75
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-1,240	-750	62.50	63.75
ร้อยละ	-26.96	-24.59	17.99	23.18

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 4.157 วิธีการลดค่าใช้จ่ายในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ลดการใช้ปุ๋ยเคมี	64.00	85.71
2. ไถกลบ ตากดิน	16.00	-
3. ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	12.00	14.29
4. ลดจำนวนเมล็ดพันธุ์ปลูก	8.00	-
5. ใช้แรงงานภายในครัวเรือน	-	35.71
6. การเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยตามธรรมชาติ	-	7.14

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

6.9.4) ผลกระทบจากการพัฒนา พิจารณาตามตัวชี้วัดหลักที่ใช้ในการประเมิน
เกษตรกร 2 ด้าน ได้แก่

(1) รายได้

Smart Farmer ต้นแบบ ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557)
เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 295,716.67 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ
(ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 374,050.00 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ
26.49 (ตารางที่ 4.158)

Existing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557)
เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 368,456.00 บาท และหลังเข้าร่วมโครงการฯ
(ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 325,427.20 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 11.68
(ตารางที่ 4.158)

Developing Smart Farmer ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2556/2557) เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 110,123.08 บาทและหลังเข้าร่วมโครงการฯ (ปีการเพาะปลูก 2558/2559) มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 108,038.46 บาท ซึ่งลดลงคิดเป็นร้อยละ 1.89 (ตารางที่ 4.158)

ตารางที่ 4.158 รายได้เฉลี่ยจากภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : บาท

รายการ	SFM	ESF	DSF
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ	295,716.67	368,456.00	110,123.08
2. หลังเข้าร่วมโครงการฯ	374,050.00	325,427.20	108,038.46
เพิ่มขึ้น/ลดลง	78,333.33	-43,028.80	-2,084.62
ร้อยละ	26.49	-11.68	-1.89

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2) ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน ของเกษตรกร

(2.1) การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ประกอบด้วย

(2.1.1) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต Mobile Phone, Smart Phone จากการประเมินผล พบว่า

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีการติดต่อประสานงานตลอดเวลา

Existing Smart Farmer ร้อยละ 85.71 สามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ร้อยละ 38.10 เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ ร้อยละ 33.33 ประสบการณ์ตนเอง ร้อยละ 28.57 วิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 14.29 วารสารการเกษตร ส่วนเกษตรกรที่ศึกษาจากอินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone) พ่อแม่ และการศึกษาดูงานมีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 4.76 (ตารางที่ 4.159)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 50.00 เข้าถึงข้อมูลได้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รองลงมาศึกษาจากประสบการณ์ตนเองและจากเพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 41.67 เกษตรกรร้อยละ 18.75 ศึกษาจาก วิทยุ/โทรทัศน์ ร้อยละ 12.50 วารสารการเกษตร นอกจากนี้เกษตรกรศึกษาจากพ่อแม่ และการศึกษาดูงานในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 8.33 (ตารางที่ 4.159)

ตารางที่ 4.159 การศึกษาข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ	85.17	50.00
2. เพื่อน/เกษตรกรต้นแบบ	38.10	41.67
3. จากประสบการณ์ตนเอง	33.33	41.67
4. วิทยุ/โทรทัศน์	28.57	18.75
5. วารสารการเกษตร	14.29	12.50
6. อินเทอร์เน็ต (Mobile Phone, Smart Phone)	4.76	-
7. พ่อแม่	4.76	8.33
8. การศึกษาดูงาน	4.76	8.33

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.1.2) การบันทึกข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผน

ก่อนเริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ มีความโดดเด่นในด้านการวางแผน

การผลิตโดยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ หลายด้าน ได้แก่ ร้อยละ 50.00 วางแผนการผลิตโดยพิจารณาข้อมูลทางการตลาด จะต้องมิตลาดรองรับและขายได้ราคาสูง ร้อยละ 50.00 วางแผนผลิตในสิ่งที่ตนมีความถนัด/ชำนาญ ร้อยละ 50.00 จะต้องมีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่น ๆ ร้อยละ 33.33 ความเหมาะสมของชุดดิน ร้อยละ 16.67 ทำตามภูมิสังคม (เป็นเกษตรกรที่ชุมชน/ท้องถิ่นส่วนใหญ่ทำสืบต่อกันมายาวนาน) และร้อยละ 16.67 เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่น ๆ (ตารางที่ 4.160)

ตารางที่ 4.160 การบริหารจัดการแผนการผลิตของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาบัญชี

รายการ	ร้อยละ
1. การมีตลาดรองรับ	50.00
2. ทำความชำนาญ/ตามความถนัดของตน	50.00
3. มีกำไรสุทธิ/รายได้ดีกว่าการเกษตรสาขาอื่น ๆ	50.00
4. ความเหมาะสมของศักยภาพดิน	33.33
5. ตามภูมิสังคม	16.67
6. เน้นการผลิตร่วมกับเกษตรกรรายอื่นๆ ของชุมชน	16.67

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 72.00 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิตส่วนร้อยละ 28.00 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากไม่มีเวลา และจำข้อมูลไม่ได้ในส่วนของกรจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 72.00 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ในจำนวนนี้ร้อยละ 94.44 ในปัจจุบันยังจดบันทึกอยู่ ร้อยละ 5.56 ไม่ได้จดบันทึกแล้ว ส่วนเกษตรกรร้อยละ 28.00 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากไม่มีเวลา และจำข้อมูลไม่ได้ (ตารางที่ 4.161)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 68.75 มีการจดบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต ส่วนเกษตรกรร้อยละ 31.25 ไม่ได้จดบันทึกเนื่องจากใช้การจำแทนการจดบันทึก ในส่วนของกรจัดทำบัญชีครัวเรือน นั้น ร้อยละ 81.25 มีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 61.54 ในปัจจุบันยังจดบันทึกอยู่ และร้อยละ 38.46 เคยทำบัญชีแต่ปัจจุบันไม่ได้จดบันทึกแล้ว ส่วนเกษตรกรร้อยละ 18.75 ไม่ได้จดบันทึกบัญชีครัวเรือนเนื่องจากรายจ่ายมากกว่ารายรับ ทำให้ไม่ต้องการบันทึก (ตารางที่ 4.161)

ตารางที่ 4.161 การจดบันทึกของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF		DSF	
	บันทึก	ไม่บันทึก	บันทึก	ไม่บันทึก
1. ข้อมูลการผลิตจนถึงการขาย	72.00	28.00	68.75	31.25
2. การทำบัญชี	72.00	28.00	81.25	18.75
2.1 ทำต่อเนื่องถึงปัจจุบัน	94.44	-	61.54	-
2.2 เคยทำแต่หยุดแล้ว	5.56	-	38.46	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.2) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาดเพื่อขายผลผลิตได้ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ)

(2.2.1) การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด

Smart Farmer ต้นแบบ เกษตรกรร้อยละ 83.33 มีการกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 60.00 เน้นที่ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น ร้อยละ 40.00 ตลาดสีเขียว นอกจากนี้เกษตรกรได้กำหนดกลุ่มลูกค้าตลาดในเมือง และห้างสรรพสินค้าในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 20.00 ซึ่งเมื่อได้รับผลผลิตแล้วเกษตรกรทุกรายได้กำหนดแนวทางการขายผลผลิต โดยร้อยละ 50.00 ขายผลผลิตด้วยตนเอง ส่วนที่เหลือรวมกลุ่มกันขายอีกทั้งเกษตรกรร้อยละ 50.00 ยังได้วางแผนจัดการผลผลิตเชื่อมโยงการตลาด เพื่อขอมาตรฐานสินค้า ซึ่งในจำนวนนี้เกษตรกรร้อยละ 66.67 ได้ขอมาตรฐาน GAP และร้อยละ 33.33 ขอมาตรฐานฟาร์ม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การหาลูกค้าที่จะรับซื้อผลผลิตได้ง่ายขึ้น (ตารางที่ 4.162)

ตารางที่ 4.162 การบริหารจัดการแผนการตลาดของ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาบัญชี

รายการ	ร้อยละ
1. กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย	83.33
1.1 ตลาดชุมชน/ตลาดท้องถิ่น	60.00
1.2 ตลาดสีเขียว	40.00
1.3 ตลาดในเมือง	20.00
1.4 ห้างสรรพสินค้า	20.00
2. กำหนดแนวทางการขายผลผลิต	100.00
2.1 ขายคนเดียว	50.00
2.2 รวมกลุ่มกันขาย	50.00
3. การขอมาตรฐานสินค้า	50.00
3.1 มาตรฐาน GAP	66.67
3.2 มาตรฐานฟาร์ม	33.33

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

Existing Smart Farmer ร้อยละ 53.85 นำผลผลิตไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ ร้อยละ 34.62 ขายผลผลิตเองในชุมชน หรือให้พ่อค้าที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่และร้อยละ 11.54 รวมกลุ่มกันขาย (ตารางที่ 4.163)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 43.75 ขายผลผลิตเองในชุมชน หรือให้พ่อค้าที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่ ร้อยละ 31.25 ขายโรงสีและบริษัทเอกชน ร้อยละ 25.00 รวมกลุ่มกันขาย และร้อยละ 18.75 นำไปขายเองที่ตลาด หรือจุดรับซื้ออื่น ๆ (ตารางที่ 4.163)

ตารางที่ 4.163 การขายผลผลิตของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. นำไปขายเองที่ตลาด	53.85	18.75
2. ขายผลผลิตเองในชุมชน	34.62	43.75
3. รวมกลุ่มกันขาย	11.54	25.00
4. โรงสีและบริษัทเอกชน	-	31.25

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.2.2) การจัดการของเสียในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ

(เศษพืชผล ภาชนะบรรจุสารเคมี มูลสัตว์)

Smart Farmer ต้นแบบ ทุกรายมีการจัดการของเสียในฟาร์มด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเกษตรกรทุกรายจัดการโดยนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ร้อยละ 33.33 นำมาเป็นอาหารสัตว์ (ตารางที่ 4.164)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 72.00 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพเกษตรกรร้อยละ 56.00 นำไปเผา/ฝังกลบ ร้อยละ 12.00 จัดการด้วยการนำไปเป็นอาหารสัตว์และร้อยละ 4.00 นำไปแปรรูป (ตารางที่ 4.164) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น เกษตรกรกำจัดโดยการนำไปขาย และล้างทำความสะอาดนำกลับมาใช้ใหม่ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 45.45 และเกษตรกรร้อยละ 9.09 ทั้งรวมกับขยะทั่วไป (ตารางที่ 4.165)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 50.00 นำไปเผา/ฝังกลบร้อยละ 37.50 นำไปทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และนำไปเป็นอาหารสัตว์ (ตารางที่ 4.164) ส่วนการกำจัดภาชนะใส่สารเคมี/ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี นั้น ร้อยละ 42.86 ล้างทำความสะอาดและนำกลับมาใช้ใหม่ นอกจากนี้เกษตรกรที่นำไปขาย และฝังกลบในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 28.57 (ตารางที่ 4.165)

ตารางที่ 4.164 การจัดการของเหลือจากการผลิตของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	MSF	ESF	DSF
1. ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ	100.00	72.00	37.50
2. เผา/ฝังกลบ	-	56.00	50.00
3. นำไปแปรรูป	-	4.00	-
4. อาหารสัตว์	33.33	12.00	37.50

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 4.165 วิธีการกำจัดภาชนะที่บรรจุสารเคมีของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. นำไปขาย	45.45	28.57
2. นำกลับมาใช้ใหม่	45.45	42.86
3. ทั้งรวมกับขยะทั่วไป	9.09	-
4. ฝังกลบ	-	28.57

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

(2.3) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 56.00 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และมีต้นทุนสูง รองลงมา ร้อยละ 36.00 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตร และเกษตรกรบางส่วนร้อยละ 8.00 ยังคงใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียว

Developing Smart Farmer ร้อยละ 56.25 ไม่ใช้สารเคมีเลยเนื่องจากเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และช่วยในการลดต้นทุนร้อยละ 37.50 ใช้สารเคมีร่วมกับสารอินทรีย์ในการทำเกษตรส่วนเกษตรกรร้อยละ 6.25 ยังคงใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียว

(2.4) การมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ)

Existing Smart Farmer ร้อยละ 24.00 ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ร้อยละ 76.00 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรร้อยละ 73.68 ไม่ต้องการขอรับ และร้อยละ 5.26 เคยขอแล้วไม่ผ่าน (ตารางที่ 4.166)

Developing Smart Farmer ร้อยละ 31.25 ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ส่วนเกษตรกรร้อยละ 68.75 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเนื่องจากเกษตรกรทุกรายไม่ต้องการขอรับ (ตารางที่ 4.166)

ตารางที่ 4.166 การได้รับการรับรองมาตรฐานของเกษตรกรสาขาบัญชี

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ESF	DSF
1. ได้รับ	24.00	31.25
1.1 GAP	100.00	100.00
2. อยู่ระหว่างการขอ	-	-
3. ไม่ได้รับ	76.00	68.75
3.1 ไม่ต้องการขอรับ	73.68	100.00
3.2 เคยขอแล้วไม่ผ่าน	5.26	-

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

(2.5) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีความรักและหวงแหนพื้นที่ และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร)

Existing Smart Farmer ทุกขามีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

Developing Smart Farmer ทุกรายมีความรัก ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร และมีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

(2.6) การมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น)

ความพร้อมในการที่จะยกระดับขึ้นเป็น Smart Farmer ต้นแบบของเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer พบว่า ร้อยละ 36.00 เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรมาก่อน และร้อยละ 20.00 มีแปลงเกษตรที่เคยเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงานอย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานโครงการในการส่งเสริม สนับสนุน Existing Smart Farmer เพื่อก้าวสู่การเป็น Smart Farmer ต้นแบบ นั้นร้อยละ 20.00 ได้รับการพัฒนาทักษะด้านการถ่ายทอดความรู้ การเป็นวิทยากร ส่วนร้อยละ 80.00 ไม่ได้รับการพัฒนาเนื่องจากไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และคิดว่าตนเองยังไม่พร้อมที่จะพัฒนาเป็น Smart farmer ต้นแบบ (ตารางที่ 4.167)

ตารางที่ 4.167 ความพร้อมในการเป็น Smart Farmer ต้นแบบ สาขาบัญชีของเกษตรกรกลุ่ม ESF

รายการ	ร้อยละ
1. การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร	
1.1 เคย	36.00
1.2 ไม่เคย	64.00
2. แปลงเกษตรเป็นจุดเรียนรู้/แหล่งศึกษาดูงาน	
2.1 เคย	20.00
2.2 ไม่เคย	80.00
3. การได้รับการพัฒนาจากภาครัฐ	
3.1 ได้รับ	20.00
3.2 ไม่ได้รับ	80.00

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการประเมินผลการดำเนินงานในพื้นที่ 19 จังหวัด แบ่งเป็นภาคเหนือ 5 จังหวัด ภาคกลาง 9 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด และภาคใต้ 2 จังหวัด จำนวนเกษตรกร 849 ราย และเจ้าหน้าที่จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด จำนวน 41 รายสรุปได้ ดังนี้

5.1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า จากแนวทางการพัฒนาเกษตรกรตามโครงการฯ ที่กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นที่เลี้ยงให้แก่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย นั้น พบว่า แต่ละหน่วยงานจะมีเจ้าหน้าที่ 1 ราย ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงเกษตรกรเฉลี่ย 54 ราย ในด้านการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ หน่วยงานส่วนใหญ่ร้อยละ 64.86 ไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนร้อยละ 35.14 ได้รับการสนับสนุน ในจำนวนนี้ร้อยละ 93.33 เห็นว่ามีความเพียงพอในการพัฒนาเกษตรกร ซึ่งสามารถจำแนกวัสดุ อุปกรณ์ที่ได้รับออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ สื่อประกอบการเรียนการสอน สื่อประชาสัมพันธ์ วัสดุ/อุปกรณ์สำหรับปรับปรุงแปลงเกษตรและจุดเรียนรู้ วัสดุ/อุปกรณ์สำหรับแปรรูปผลผลิต ปัจจัยการผลิต และตู้คีออส (kiosk)

ด้านการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด พบว่า ทุกหน่วยงานได้จัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรตามโครงการครบทุกจังหวัด (19 จังหวัด) ส่วนการบรรจุแผนของโครงการฯ ไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด นั้น หน่วยงานร้อยละ 71.05 ได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาของจังหวัดแล้ว ที่เหลือร้อยละ 28.95 ไม่ได้บรรจุเนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายการพัฒนา Smart Farmer ที่แตกต่างกันส่วนงบประมาณจากการติดตามผลการดำเนินงานโครงการฯ ในปี 2557 พบว่า ได้รับจัดสรรงบประมาณ 435,549,700 บาท คิดเป็นร้อยละ 96.62 ของเป้าหมาย (450,770,000 บาท) มีผลการเบิกจ่ายงบประมาณทั้งสิ้น 365,693,040 บาท คิดเป็นร้อยละ 83.96

5.1.2 ด้านกระบวนการ ในการดำเนินงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สั่งการให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่คัดกรองเกษตรกรก่อนให้การพัฒนา จากการคัดกรอง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50.97 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer รองลงมาร้อยละ 46.50 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer และร้อยละ 2.52 เป็นเกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ นอกจากนี้หน่วยงานร้อยละ 74.29 ได้สำรวจจุดอ่อน/ความต้องการของเกษตรกรในความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติม พบว่า เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer ต้องการขอรับการพัฒนาด้านการบริหารจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว/การตลาดมากที่สุด คือ ร้อยละ 68.26 ส่วนเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer ร้อยละ 74.89 มีจุดอ่อนด้านไม่มีข้อมูล/ไม่ศึกษาข้อมูลในการตัดสินใจทำการผลิต แต่ใช้วิธีทำตามที่เคยปฏิบัติกันมา ผลิตตามผู้อื่น หรือผลิตตามราคาผลผลิตในปีที่ผ่านมา เป็นต้น

ในส่วนกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทุกหน่วยงานถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรด้วยวิธีการอบรม ซึ่งหน่วยงานร้อยละ 58.33 จัดอบรมให้เกษตรกรร่วมกันโดยไม่แยกว่าเป็นเกษตรกรในกลุ่ม Existing Smart Farmer และ Developing Smart Farmer ส่วนอีกร้อยละ 41.67 ให้การอบรมเกษตรกรแบบแยกตามกลุ่ม

เกษตรกรที่ได้คัดกรองไว้แล้วโดยมีหลักสูตรรวมทั้งสิ้น 53 หลักสูตร ซึ่งความรู้ที่ถ่ายทอดให้กับเกษตรกร ประกอบด้วยกลุ่มความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร ความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง/การทำเกษตรแบบผสมผสานการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชการป้องกันและควบคุมโรคสัตว์การแปรรูปและพัฒนาบรรจุภัณฑ์การลดต้นทุนการผลิตการบริหารจัดการผลผลิตและตลาดการจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพการพัฒนาทักษะด้านคอมพิวเตอร์และการสืบค้นข้อมูลการสร้างเครือข่าย Smart Farmer และการเป็นวิทยากร (เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ และ Existing Smart Farmer) และจากการสอบถามเกษตรกรถึงความรู้ที่ได้รับตรงต่อความต้องการ หรือการนำไปใช้ประโยชน์หรือไม่นั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 96.47 เห็นว่าความรู้ที่ได้รับตรงตามต้องการ มีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 3.53 เท่านั้นที่เห็นว่ายังไม่ตรงตามความต้องการ

ในส่วนของเกษตรกรที่เห็นว่าความรู้ที่ได้รับยังไม่ตรงต่อความต้องการนั้น เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer ต้องการความรู้ด้านการตลาดสินค้าเกษตรและวิธีการปลูกพืชบางชนิดที่มีความแตกต่างไปจากการทำแบบเดิมซึ่งให้ผลผลิตที่ดีขึ้น และการทำเกษตรแบบเกษตรธรรมชาติส่วนเกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer ต้องการความรู้ด้านการทำไร่นาสวนผสม โรคและแมลงศัตรูพืช การปรับสภาพดิน การบริหารจัดการศัตรูพืช การวิเคราะห์ตลาด การคัดเลือกพันธุ์ การเลี้ยงปศุสัตว์ เช่น แพะและโคเนื้อ เป็นต้น

การถอดองค์ความรู้เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ หน่วยงานร้อยละ 94.29 ได้ถอดองค์ความรู้จากเกษตรกรต้นแบบครบตามแผน เฉลี่ยหน่วยงานละ 9 ราย ส่วนหน่วยงานร้อยละ 5.71 ถอดองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบไม่ครบตามแผนเนื่องจากช่วงเวลาที่หน่วยงานลงพื้นที่เพื่อถอดองค์ความรู้ไม่ตรงกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ ทำให้การถอดองค์ความรู้ไม่สมบูรณ์

5.1.3 ด้านผลได้

1) เกษตรกรกลุ่มต้นแบบ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 78.00 ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรรายอื่น ซึ่งสาขาที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้มากที่สุด คือ บัญชี รองลงมา คือ ปศุสัตว์ และข้าว ร้อยละ 56.00 ได้รับการพัฒนาโดยเจ้าหน้าที่พาไปศึกษาดูงาน ซึ่งสาขาที่ได้รับการพาไปศึกษาดูงานมากที่สุด คือ ยางพารา รองลงมา คือ ปาล์มน้ำมัน และ Young Smart Farmer ร้อยละ 16.00 ได้รับการสนับสนุนเป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ซึ่งสาขาที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นเจ้าของ ศพก. มากที่สุด คือ สาขาข้าว รองลงมา คือ เกษตรผสมผสาน และสาขาปาล์มน้ำมัน (ตารางที่ 5.1)

นอกจากนี้หน่วยงานได้ถอดองค์ความรู้ของเกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ จำนวน 306 เรื่อง 16 หมวดหมู่ โดยองค์ความรู้ร้อยละ 38.56 ได้ถูกนำออกเผยแพร่ โดยหน่วยงานที่นำความรู้ออกเผยแพร่มากที่สุด ได้แก่ กรมหม่อนไหม กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมประมง ซึ่งสื่อ/ช่องทางที่ใช้เผยแพร่นั้นร้อยละ 54.05 เผยแพร่ผ่านสื่อการเรียนรู้ได้แก่ ร้อยละ 61.90 ใช้เอกสารเผยแพร่ และร้อยละ 45.95 เผยแพร่ผ่านตัวบุคคล ซึ่งจากการประเมิน พบว่า ช่องทางที่ใช้ในการเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ

และเกษตรกรทั่วไปสามารถเข้าถึงได้มากที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ (ร้อยละ 39.57) รองลงมาเป็นวิทยุ/โทรทัศน์ (ร้อยละ 20.51) และ Smart Farmer ต้นแบบ (ร้อยละ 17.36)

2) **เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer** ร้อยละ 85.29 ได้รับการพัฒนาโดยการอบรมถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสาขาที่เกษตรกรได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้มากที่สุด คือ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ประมง และบัญชี รองลงมา คือ ปศุสัตว์ และข้าว ร้อยละ 40.07 ได้รับการพาไปศึกษาดูงาน ซึ่งสาขาที่เกษตรกรได้รับการพาไปศึกษาดูงานมากที่สุด คือ ยางพารา รองลงมา คือ หม่อนไหม และ Young Smart Farmer นอกจากนี้เกษตรกรร้อยละ 39.71 ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ซึ่งสาขาที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนามากที่สุด คือ สาขายางพารา รองลงมา คือ สาขามันสำปะหลัง และสาขาปศุสัตว์ (ตารางที่ 5.1)

3) **เกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer** ร้อยละ 84.07 ได้รับการพัฒนาโดยการอบรมถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสาขาที่เกษตรกรได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้มากที่สุด คือ สาขาอ้อยโรงงาน สาขาปาล์มน้ำมัน และสาขาประมง และร้อยละ 30.04 ได้รับการพาไปศึกษาดูงานซึ่งสาขาที่เกษตรกรได้รับการพาไปศึกษาดูงานมากที่สุด คือ สาขา Young Smart Farmer สาขาอ้อยโรงงาน และสาขามันสำปะหลัง (ตารางที่ 5.1)

5.1.4 ด้านผลลัพธ์

1) **เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer ต้นแบบ** ทุกรายนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และเกษตรกรร้อยละ 94.00 มีแนวคิดที่จะพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรทุกรายเห็นว่าการได้รับคัดเลือกให้เป็น Smart Farmer ต้นแบบ นั้น เกิดผลดี และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง กล่าวคือเป็นที่รู้จักและมีเครือข่ายเพิ่มขึ้น สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้ มีรายได้เพิ่มขึ้น/การบริหารจัดการดีขึ้น ได้รับความรู้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเข้าถึงหน่วยงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบรายได้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ พบว่าเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.68 โดยสาขาที่มีรายได้เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ปศุสัตว์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 51.35 รองลงมา คือ เกษตรผสมผสาน เพิ่มขึ้นร้อยละ 27.04 และสาขาบัญชี เพิ่มขึ้นร้อยละ 18.04 (ตารางที่ 5.1)

2) **เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer** พบว่า เกษตรกรร้อยละ 93.64 นำความรู้ที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง โดยสาขาที่มีเกษตรกรนำความรู้มาใช้ประโยชน์ทุกราย ได้แก่ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และประมง ซึ่งความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ การลดต้นทุนการผลิต การปลูกและดูแลรักษาพืช การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืชแบบผสมผสาน การปลูกพืชเพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐาน การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์ การวางแผนการเพาะปลูก บัญชี และการตลาด (ตารางที่ 5.1)

เมื่อเปรียบเทียบรายได้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า เกษตรกรมีรายได้ลดลงร้อยละ 4.83 ซึ่งสาขาที่มีรายได้ลดลงมากที่สุด คือ สาขา Young Smart Farmer ลดลงร้อยละ 25.42 รองลงมา คือ สาขาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลดลงร้อยละ 23.19 และสาขายางพารา ลดลงร้อยละ 20.37 ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรประสบกับปัญหาภัยแล้ง การเปลี่ยนพืชปลูก และการลดการปลูกพืช และจากการประเมินผลหลังการพัฒนาของหน่วยงาน พบว่า มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 10.35 ที่ได้รับการพัฒนาจนผ่านเกณฑ์เป็น Smart Farmer

ต้นแบบโดยสาขาที่มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์มากที่สุด คือ สาขาปศุสัตว์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 20.07 รองลงมา สาขาข้าว ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 9.72 (ตารางที่ 5.1)

3) เกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.44 นำความรู้ที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง โดยสาขาที่มีเกษตรกรนำความรู้มาใช้ประโยชน์ทุกราย ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน และหม่อนไหม ซึ่งความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง การลดต้นทุนการผลิต การปลูกและดูแลรักษาพืช การปรับปรุงบำรุงดิน มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร การคัดเลือกพันธุ์/การขยายพันธุ์พืช การบริหารจัดการฟาร์ม การเลี้ยงและดูแลรักษาสัตว์ และการทำบัญชี (ตารางที่ 5.1)

เมื่อเปรียบเทียบรายได้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า เกษตรกรมีรายได้ลดลงร้อยละ 9.04 โดยสาขาที่มีรายได้ลดลงมากที่สุด คือ สาขาข้าว ลดลงร้อยละ 23.93 รองลงมาสาขายางพาราลดลงร้อยละ 20.60 และสาขา Young Smart Farmer ลดลงร้อยละ 20.48 ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรประสบกับปัญหาภัยแล้ง การเปลี่ยนพืชปลูก และการลดการปลูกพืช และจากการประเมินผลหลังการพัฒนาของหน่วยงาน เกษตรกรร้อยละ 34.16 สามารถพัฒนาจนผ่านเกณฑ์เป็นเกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer โดยสาขาที่มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์มากที่สุด ได้แก่ สาขาประมง มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์ร้อยละ 68.45 รองลงมา สาขาปศุสัตว์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 48.61 และสาขาข้าว ร้อยละ 26.77 (ตารางที่ 5.1)

5.1.5 ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อโครงการฯ ภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดที่คะแนนเฉลี่ย 4.27 โดยมีความพึงพอใจต่อความรู้ที่ได้รับในระดับมากที่สุดที่คะแนนเฉลี่ย 4.23 มีความพึงพอใจต่อช่วงเวลาการอบรมในระดับมากที่สุดที่คะแนนเฉลี่ย 4.18 มีความพึงพอใจต่อการเอาใจใส่/ติดตามให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในระดับมากที่สุดที่คะแนนเฉลี่ย 4.25 และมีความพึงพอใจต่อความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ในระดับมากที่สุดที่คะแนนเฉลี่ย 4.32

5.1.6 ข้อค้นพบ

1) ข้อจำกัดในการเร่งเบิกจ่ายงบประมาณเพื่อการอบรมอบรม ทำให้หลายหน่วยงานต้องจัดอบรมก่อนแผนปฏิบัติงานที่วางไว้ ซึ่งบางหลักสูตรจำเป็นต้องจัดการอบรมให้ตรงกับฤดูกาลผลิต แต่ไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้ ส่งผลให้การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลไม่มากเท่าที่ควร เช่น การอบรมการแปรรูปผลผลิตในช่วงเวลาที่ผลผลิตยังไม่มี ทำให้ไม่มีวัตถุดิบมาใช้ปฏิบัติจริง เป็นต้น

2) การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรของบางหน่วยงานเป็นการอบรมร่วมกันทุกกลุ่ม โดยใช้หลักสูตร และองค์ความรู้เดียวกันและส่วนใหญ่เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานทำการเกษตร ในขณะที่ความเป็นจริงองค์ความรู้และคุณสมบัติพื้นฐานของเกษตรกรแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ทำให้เกษตรกรบางส่วนไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรเนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่ตนมีความชำนาญอยู่แล้ว

3) การดำเนินงานโครงการฯ แต่ละหน่วยมีเจ้าหน้าที่เป็นที่เลี้ยงในการพัฒนาเกษตรกรเฉลี่ยเจ้าหน้าที่ 1 ราย ต่อเกษตรกร 54 ราย ซึ่งเจ้าหน้าที่บางส่วน เห็นว่าจำนวนเกษตรกรมีมากเกินไปอาจทำให้

การดูแลและการพัฒนาเกษตรกรทำได้ไม่ทั่วถึง สัดส่วนที่เห็นว่าควรจะเป็น คือ เจ้าหน้าที่ 1 รายต่อเกษตรกร 27 ราย

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนเกษตรกรในกลุ่ม Existing Smart Farmer ที่มีความพร้อมที่จะเข้าสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบ และมีการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เข้ามาร่วมเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้นำเครือข่ายจะช่วยให้การดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สำเร็จตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.2.2 การถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร ควรแยกกลุ่มเกษตรกรตามคุณสมบัติในส่วนที่ยังเป็นจุดอ่อนของเกษตรกร หรือ ต้องการได้รับความรู้ด้านนั้น เพื่อกำหนดหลักสูตรได้ตอบสนอง/ตรงตามความต้องการของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมทุกคนได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรให้เห็นเป็นรูปธรรมต่อไป

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ปาล์มน้ำมัน	ยางพารา	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	เกษตร ผสมผสาน	Young Smart Farmer	ประมง	ปศุสัตว์	หม่อนไหม	บัญชี
1. เกษตรกรกลุ่ม Smart Farmer												
ต้นแบบ												
1.1 การสนับสนุนส่งเสริมจาก หน่วยงานภาครัฐ												
1) เป็นวิทยากรบรรยาย	91.67	60.00	71.43	50.00	62.50	83.33	75.00	55.56	80.00	93.33	75.00	100.00
2) เป็นเจ้าของ ศพก.	33.33	20.00	0.00	0.00	12.50	16.67	33.33	11.11	10.00	13.33	0.00	16.67
3) ศึกษาดูงาน	41.67	80.00	85.71	50.00	37.50	50.00	41.67	77.78	40.00	53.33	50.00	66.67
1.2 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
1.3 การเปลี่ยนแปลงของรายได้												
1) ปีการเพาะปลูก 2556/2557 (บาท/ครัวเรือน/ปี)	585,833.33	928,000.00	572,857.14	219,000.00	924,555.00	1,335,166.67	239,166.67	448,500.00	1,788,000.00	798,398.50	795,000.00	295,716.67
2) ปีการเพาะปลูก 2558/2559 (บาท/ครัวเรือน/ปี)	775,916.67	1,030,000.00	566,571.43	184,000.00	953,789.00	1,311,631.83	289,750.00	455,444.44	2,866,800.00	1,766,494.14	811,375.00	374,050.00
เพิ่มขึ้น/ลดลง	190,083.34	102,000.00	-6,285.71	-35,000.00	29,234.00	-23,534.84	50,583.33	6,944.44	1,078,800.00	968,095.64	16,375.00	78,333.33
ร้อยละ	32.45	10.99	-1.1	-15.98	3.16	-1.76	21.15	1.55	60.34	121.25	2.06	26.49

ที่มา : จากการสำรวจข้อมูล

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557 (ต่อ)

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ปาล์มน้ำมัน	ยางพารา	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	เกษตร ผสมผสาน	Young Smart Farmer	ประมง	ปศุสัตว์	หม่อนไหม	บัญชี
2. เกษตรกรกลุ่ม Existing Smart Farmer												
2.1 การพัฒนาเกษตรกร^{1/}												
1) การอบรมถ่ายทอดความรู้	97.83	100.00	100.00	100.00	81.82	90.91	89.19	77.78	100.00	97.44	88.24	100.00
2) การศึกษาดูงาน	34.78	0.00	86.67	55.56	36.36	36.36	48.65	55.56	51.85	38.46	64.71	16.67
3) การส่งเสริมและพัฒนาเป็น Smart Farmer ต้นแบบ	36.73	0.00	60.00	55.56	58.33	31.25	47.50	33.33	31.43	48.78	31.58	20.00
2.2 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์^{1/}	93.02	100.00	100.00	100.00	100.00	90.00	97.30	88.89	100.00	94.74	86.67	78.26
2.3 การเปลี่ยนแปลงของรายได้^{1/}												
1) ปีการเพาะปลูก 2556/2557 (บาท/ครัวเรือน/ปี)	464,636.73	327,500.00	270,333.33	254,888.89	1,007,500.00	459,218.75	304,337.50	690,000.00	701,485.71	429,756.10	256,000.00	368,456.00
2) ปีการเพาะปลูก 2558/2559 (บาท/ครัวเรือน/ปี)	372,397.96	405,000.00	208,666.67	195,777.78	885,000.00	416,812.50	251,957.50	356,111.11	793,228.57	449,731.71	338,210.53	325,427.20
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-92,238.77	77,500.00	-61,666.66	-59,111.11	-122,500.00	-42,406.25	-52,380.00	-333,888.89	91,742.86	19,975.61	82,210.53	-43,028.80
ร้อยละ	-19.86	23.66	-22.81	-23.19	-12.16	-9.23	-17.21	-48.39	11.57	4.65	32.11	-11.68
2.4 การผ่านเกณฑ์เป็น Smart Farmer ต้นแบบ^{2/}	9.72				6.80				4.76	20.07	0.00	0.78

ที่มา : ^{1/}จากการสำรวจข้อมูล

ที่มา : ^{2/}จากหน่วยงาน

ตารางที่ 5.1 สรุปผลการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557 (ต่อ)

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	ข้าว	ปาล์มน้ำมัน	ยางพารา	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	อ้อยโรงงาน	เกษตร ผสมผสาน	Young Smart Farmer	ประมง	ปศุสัตว์	หม่อนไหม	บัญชี
3. เกษตรกรกลุ่ม Developing Smart Farmer												
3.1 การพัฒนาเกษตรกร^{1/}												
1) การอบรมถ่ายทอดความรู้	96.32	100.00	100.00	83.33	88.64	95.83	97.92	100.00	100.00	99.24	100.00	100.00
2) การศึกษาดูงาน	33.09	38.10	25.00	41.67	40.91	58.33	37.50	100.00	0.00	34.09	40.00	36.36
3.2 การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์^{1/}	93.85	90.48	94.12	100.00	89.47	100.00	91.49	80.00	92.86	86.05	100.00	90.91
3.3 การเปลี่ยนแปลงของรายได้^{1/}												
1) ปีการเพาะปลูก 2556/2557 (บาท/ครัวเรือน/ปี)	198,497.48	204,772.73	297,631.15	143,650.00	288,330.43	434,414.00	197,915.63	176,800.00	292,266.67	614,747.06	253,333.33	110,123.08
2) ปีการเพาะปลูก 2558/2559 (บาท/ครัวเรือน/ปี)	152,898.70	217,909.09	199,742.62	121,666.67	269,034.78	426,978.00	183,175.00	155,520.00	323,866.67	741,764.71	231,666.67	108,038.46
เพิ่มขึ้น/ลดลง	-45,598.78	13,136.36	-97,888.53	-21,983.33	-19,295.65	-7,436.00	-14,740.63	-21,280.00	31,600.00	127,017.65	-21,666.66	-2,084.62
ร้อยละ	-22.98	6.42	-32.89	-15.30	-6.69	-1.71	-7.45	-12.04	9.76	20.66	-8.55	-1.89
3.4 การผ่านเกณฑ์เป็น Existing Smart Farmer^{2/}	26.77				16.58				68.45	48.61	0.00	24.63

ที่มา : ^{1/}จากการสำรวจข้อมูล

ที่มา : ^{2/}จากหน่วยงาน

บรรณานุกรม

- กนกนารา พวงประยงค์. (2554). การประเมินผลกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา:กรณีศึกษาสถานศึกษาระดับ
อาชีวศึกษาในจังหวัดสมุทรสงคราม.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมการข้าว. (2557).รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart
Farmer). กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2557).รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง
(Smart Farmer). กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมประมง. (2557).).รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart
Farmer). กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมปศุสัตว์. (2557).).รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart
Farmer). กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557).).รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง
(Smart Farmer). กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมหม่อนไหม. (2557).).รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart
Farmer). กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer. (2556). คู่มือแนวทางการขับเคลื่อน
นโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer. กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- บรรเทิง มาแสง. (2546). คู่มือการติดตามและประเมินผลโครงการ. เอกสารประกอบการบรรยาย.
- สุเมธ สมภักดี. (2550). ทฤษฎีการเลือกตัวอย่าง.พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: บริษัท โฟร์พรีนติ้ง จำกัด.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). การประเมินผลโครงการ: หลักการและการประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:
บริษัท เพ็ญฟ้า พรีนติ้ง จำกัด.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2557).).รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนา
เกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer). กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2551).รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551. กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2551). รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลบ่อเงิน
อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2555). การศึกษาวิเคราะห์จุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาเกษตรกร.
กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). คู่มือการประเมินผล. กรุงเทพฯ:กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

แบบฟอร์มประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบ

แบบฟอร์มประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบ

1. การประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาพืชสำคัญอื่นๆ (กรมส่งเสริมการเกษตร)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการทำการเกษตรของเกษตรกร (ตัวแทนครัวเรือน)(กรณีสำรวจพร้อมสำมะโนการเกษตรไม่ต้องกรอกที่อยู่)	
☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ....(ระบุ).....ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี.....เดือน เลขประจำตัวประชาชน <input type="text" value="□"/> - <input type="text" value="□□□□"/> - <input type="text" value="□□□□□□"/> - <input type="text" value="□□"/> - <input type="text" value="□□"/>	
ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อบ้าน.....ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....	

ส่วนที่ 2 ระบุสาขา Smart Farmer ต้นแบบ	
☐ ปาล์มน้ำมัน ☐ ยางพารา ☐ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ☐ มันสำปะหลัง ☐ อ้อยโรงงาน ☐ เกษตรผสมผสาน ☐ Young Smart Farmer	

ส่วนที่ 3 การประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer ต้นแบบสาขา			
คุณสมบัติ/ตัวบ่งชี้	การประเมิน		ความเห็น/ประเด็นที่มีความโดดเด่น
	ใช่	ไม่ใช่	
1. ผ่านคุณสมบัติพื้นฐานของ Smart Farmer ครบทุกตัวบ่งชี้ของคุณสมบัติ	☐	☐	
2. ทำกิจกรรมในสาขาดังกล่าวด้วยตนเอง	☐	☐	
3. ระยะเวลาในการทำการเกษตรในแต่ละสาขา (ประเมินตามสาขา)	☐	☐	
3.1 ด้านปาล์มน้ำมัน เคยปลูกปาล์มน้ำมันมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี	☐	☐	
3.2 ด้านยางพารา ปลูกยางพารามาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี	☐	☐	
3.3 ด้านข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เคยปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี	☐	☐	
3.4 ด้านมันสำปะหลัง เคยปลูกมันสำปะหลังมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี	☐	☐	
3.5 ด้านอ้อยโรงงาน เคยปลูกอ้อยโรงงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี	☐	☐	
3.6 ด้านเกษตรผสมผสาน เคยทำเกษตรผสมผสานมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี	☐	☐	
3.7 ด้าน Young Smart Farmer เป็นเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 17-45 ปี และทำการเกษตรมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี	☐	☐	
4. มีการปฏิบัติที่ดี	☐	☐	
4.1 ผลผลิตสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด	☐	☐	
4.2 ใช้สารเคมีอย่างถูกต้องปลอดภัย	☐	☐	
4.3 มีแนวคิดและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับ Green Economy และ Zero Waste Agriculture	☐	☐	
5. มีความโดดเด่น	☐	☐	
5.1 มีการคิดค้นเพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาด้วยเทคนิควิธีการใหม่ๆ หรือประยุกต์ใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสมหรือที่เป็นภูมิปัญญา	☐	☐	
5.2 มีผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจริงเป็นรูปธรรมชัดเจนจากเทคนิควิธีการที่คิดค้นหรือประยุกต์ใช้	☐	☐	
5.3 มีเกษตรกรคนอื่น ๆ ให้ความสนใจเข้ามาเรียนรู้ในเทคนิควิธีการที่คิดค้นหรือประยุกต์ใช้	☐	☐	
6. มีความพร้อมในการเป็นแบบอย่าง	☐	☐	
6.1 มีผู้มาขอศึกษาดูงานเป็นประจำ	☐	☐	
6.2 มีความสามารถในการสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้อื่นได้ดี และไม่หวงวิชา	☐	☐	
6.3 มีความพร้อมและเต็มใจที่จะเป็นจุดเรียนรู้ให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ	☐	☐	
7. ความเป็นผู้นำ	☐	☐	
7.1 มีบทบาทหรือเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน	☐	☐	
7.2 มีความขยัน ตั้งใจ เสียสละ มีน้ำใจ และมี Service Mind	☐	☐	
7.3 เป็นที่เชื่อถือยอมรับของคนในชุมชน	☐	☐	

ส่วนที่ 4 สรุปผลการประเมินคุณสมบัติ	
เกษตรกรรายนี้	☐ เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขา..... ☐ ไม่เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขา.....

2. การประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง (กรมประมง)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการทำงานเกษตรของเกษตรกร (ตัวแทนครัวเรือน)(กรณีสำรวจพร้อมสำมะโนการเกษตรไม่ต้องกรอกที่อยู่)

นาย นาง นางสาว อื่นๆ...(ระบุ)...ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....
ปี.....เดือน เลขประจำตัวประชาชน - - - -
 ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อบ้าน.....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
 โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....

ส่วนที่ 2 การประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง			
คุณสมบัติ/ตัวบ่งชี้	การประเมิน		ความเห็น/ประเด็นที่มีความโดดเด่น
	ใช่	ไม่ใช่	
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (ร้อยละ 20)			
1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ - เติบโตเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาเป็น Smart Farmer - กรอกเอกสารใบสมัครเข้าร่วมโครงการ	☐ ☐	☐ ☐	
1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น - เติบโตถ่ายทอดเป็นต้นแบบให้แก่เกษตรกรรายอื่น - สามารถเป็นจุดเรียนรู้ในด้าน.....	☐ ☐	☐ ☐	
1.3 มีความใฝ่รู้และพยายามแสวงหาความรู้ใหม่ๆในอาชีพที่ทำอยู่อย่างต่อเนื่อง - มีใบประกาศนียบัตรผ่านการอบรมในวิชาชีพที่ทำอยู่ - กำลังศึกษาต่อ - มีบทความลงในวารสารสิ่งพิมพ์หรือสื่อต่างๆ - เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ - ขอความรู้/คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ประมง/ปราชญ์ชาวบ้าน - รวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับเกษตรกรในสาขาอาชีพเดียวกัน	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.4 มีผลงานและความสำเร็จของผลงานทั้งปริมาณและคุณภาพตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน - ได้รับโลรางวัล - ได้รับประกาศนียบัตรหรือใบประกาศเกียรติคุณยกย่องผลงานหรือความสำเร็จ - ได้เผยแพร่ประสบการณ์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ (ร้อยละ 20)			
2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆเช่น Internet, Mobile Phone เป็นต้น - มีความสนใจในเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ - สามารถประมวลผลข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆมาใช้ประกอบการตัดสินใจ - มีแหล่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจภายในพื้นที่	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	
2.2 มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด - มีการจัดทำบัญชีฟาร์ม - มีการวางแผนการผลิต - มีการวางแผนการบริหารจัดการผลผลิต - มีการวางแผนการตลาด	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	
2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้ - ติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับอาชีพอย่างต่อเนื่อง - มีการนำข้อมูลมาปรับใช้ในการประกอบอาชีพ	☐ ☐	☐ ☐	
2.4 มีการจดบันทึกการดำเนินการตามมาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ - มีใบกำกับกับการจำหน่ายสัตว์น้ำ - มีบัญชีการใช้ปัจจัยการผลิต - มีบัญชีการจัดการฟาร์มการให้อาหารการให้ยา/สารเคมี - สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	

คุณสมบัติ/ตัวบ่งชี้	การประเมิน		ความเห็น/ ประเด็นที่มีความโดดเด่น
	ใช่	ไม่ใช่	
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (ร้อยละ 15)			
3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตแรงงานและทุน ฯลฯ - สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องการขาดแคลนปัจจัยการผลิต - สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องการขาดแคลนแรงงาน - สามารถเข้าหาแหล่งทุนในพื้นที่	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	
3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ - มีการบริหารจัดการผลผลิตจากฟาร์มที่เหมาะสม - มีตลาดรองรับ - สามารถจัดการด้านการขนส่งและการกระจายผลผลิตจากฟาร์มสู่ตลาด - ติดตามข่าวสารในเรื่องการตลาดอย่างใกล้ชิด - มีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจำหน่ายผลผลิต - ทำการเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract Farming) - มีความสามารถในการเจรจาต่อรองในการขายผลผลิต	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ - การนำเศษวัสดุเหลือใช้ภายในฟาร์มกลับมาใช้หมุนเวียนภายในฟาร์ม - มีระบบการผลิตและการจัดการผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ	☐ ☐	☐ ☐	
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (ร้อยละ 15)			
4.1 มีการผลิตที่ได้มาตรฐานของกรมประมงหรือเกษตรอินทรีย์หรือ - มาตรฐานมกษ - มาตรฐาน CoC - มาตรฐาน GAP - มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ - Safety Level - มาตรฐานอื่นๆระบุ.....	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
4.2 ผลผลิตที่ได้มาตรฐานในเชิงคุณภาพ - ตามมาตรฐานอาหารปลอดภัยของกระทรวงสาธารณสุข - มีใบกำกับจำหน่ายสัตว์น้ำและลูกพันธุ์ (FMD, MD) - สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม (ร้อยละ 15)			
5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) - นำเทคโนโลยีสีเขียว (Green Technology) มาประยุกต์ใช้ - น้ำจากกระบวนการผลิตเป็นไปตามมาตรฐานน้ำทิ้งของกรมควบคุมมลพิษ - มีบ่อบำบัดน้ำก่อนทิ้ง - ไม่ทิ้งน้ำเสียลงในแหล่งน้ำสาธารณะ - น้ำจากการเพาะเลี้ยงนำกลับมาใช้หมุนเวียนต่อในฟาร์ม - ไม่มีการใช้สารเคมีหรือการใช้สารเคมีเป็นไปตามมาตรฐาน GAP ของกรมประมง	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
5.2 มีวิธีการประหยัดพลังงานใช้ในฟาร์ม - มีการใช้พลังงานสะอาดเช่นลมแสงอาทิตย์ชีวภาพ เป็นต้น	☐	☐	
5.3 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง - เป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักและยอมรับของชุมชน - ไม่มีเรื่องร้องเรียนจากชุมชนรอบข้าง	☐ ☐	☐ ☐	
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 15)			
6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ - มีความริเริ่มและความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำงาน - ขึ้น “ทะเบียนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและผู้ประกอบการประมง (ทบ.1) กับกรมประมง	☐ ☐	☐ ☐	
6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป - มีความรักในอาชีพที่ทำอยู่ - ประสงค์อยากให้ลูกหลานสืบทอดอาชีพความเป็นเกษตรกร	☐ ☐	☐ ☐	
6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	☐	☐	

คุณสมบัติ/ตัวบ่งชี้	การประเมิน		ความเห็น /ประเด็นที่มีความโดดเด่น
	ใช่	ไม่ใช่	
6.4 ความเป็นผู้นำและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในด้านต่างๆ	☐	☐	
7. มีจุดเด่นเฉพาะด้านในการประกอบอาชีพเป็นที่ยอมรับ			
7.1 สามารถคิดค้นวิธีการของตนเองมาใช้จนประสบความสำเร็จอย่างน้อย 1 ด้าน	☐	☐	
7.2 วิธีการที่คิดค้นเป็นที่ยอมรับทั้งจากนักวิชาการและเกษตรกร	☐	☐	
8. มีการสั่งสมประสบการณ์ในวิชาชีพที่ทำอยู่มาเป็นระยะเวลายาวนาน			
8.1 ประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันไม่น้อยกว่า 10 ปีและไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคต่างๆ	☐	☐	
8.2 ประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับนับถือในพื้นที่และเต็มใจเสียสละในการถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีเพื่อเป็นวิทยาทานแก่เกษตรกรรุ่นใหม่	☐	☐	
8.3 เป็นบุคคลที่ไม่หยุดนิ่งมีการปรับปรุงพัฒนาความคิดค้นนวัตกรรม/วิธีการใหม่ๆที่แตกต่างจากวิธีการทั่วไปและได้ผลเป็นที่ประจักษ์	☐	☐	
หมายเหตุ 1. Smart Farmer ด้านประมง (กลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) 1.1 ต้องมีครบทุกคุณสมบัติแต่ไม่จำเป็นต้องครบทุกตัวบ่งชี้ 1.2 ต้องมีคุณสมบัติข้อ 1-6 โดยได้คะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 2. Smart Farmer ต้นแบบด้านประมง (กลุ่มผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) 2.1 ต้องมีครบทุกคุณสมบัติแต่ไม่จำเป็นต้องครบทุกตัวบ่งชี้ 2.2 ต้องมีคุณสมบัติข้อ 1-6 โดยได้คะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 2.3 ต้องมีคุณสมบัติข้อ 7-8 ด้วย			
ส่วนที่ 3 สรุปผลการประเมินคุณสมบัติ			
เกษตรกรรายนี้	☐	☐	เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง
	☐	☐	ไม่เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง

3. การประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาหม่อนไหม (กรมหม่อนไหม)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการทำการเกษตรของเกษตรกร (ตัวแทนครัวเรือน)(กรณีสำรวจพร้อมสำมะโนการเกษตรไม่ต้องกรอกที่อยู่)	
☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ...(ระบุ)...ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี.....เดือน เลขประจำตัวประชาชน ☐ - ☐ ☐ ☐ ☐ - ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ - ☐ ☐ - ☐	
ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อบ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....	

ส่วนที่ 2 การประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาหม่อนไหม			
คุณสมบัติ/ตัวบ่งชี้	การประเมิน		ความเห็น /ประเด็นที่มีความโดดเด่น
	ใช่	ไม่ใช่	
1. ด้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหม			
สามารถใช้อองค์ความรู้ด้านหม่อนไหมที่ได้รับการถ่ายทอดร่วมกับภูมิปัญญาพื้นบ้านจัดทำรูปแบบการเลี้ยงหม่อนไหมที่ก่อให้เกิดรายได้ทุกเดือนตลอดปีหรือสามารถเลี้ยงไหมได้ไม่ต่ำกว่า 9 ครั้งหรือรุ่นต่อปี	☐	☐	
2. ด้านการสาวไหม			
มีความสามารถผลิตเส้นไหมคุณภาพตามมาตรฐานที่อ้างอิงได้ทุกครั้งเช่นมาตรฐาน มกษ. 8000-2555 เป็นต้น	☐	☐	
3. ด้านการผลิตผ้าไหม			
ความสามารถผลิตผ้าไหมคุณภาพตามมาตรฐานที่อ้างอิงได้อย่างต่อเนื่องเช่น เครื่องหมายรับรองคุณภาพผ้าไหมไทยตรานกยูงพระราชทาน เป็นต้น	☐	☐	
ส่วนที่ 3 สรุปผลการประเมินคุณสมบัติ			
เกษตรกรรายนี้	☐	เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาหม่อนไหม	
	☐	ไม่เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาหม่อนไหม	

4. การประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาบัญชี (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการทำการเกษตรของเกษตรกร (ตัวแทนครัวเรือน)(กรณีสำรวจพร้อมสำมะโนการเกษตรไม่ต้องกรอกที่อยู่)	
☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ....(ระบุ).....ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี.....เดือน เลขประจำตัวประชาชน ☐ - ☐ ☐ ☐ ☐ - ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ - ☐ ☐ - ☐	
ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อบ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....	

ส่วนที่ 2 การประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer ต้นแบบสาขาบัญชี			
คุณสมบัติ	การประเมิน		ความเห็น /ประเด็นที่มีความโดดเด่น
	ใช่	ไม่ใช่	
1. มีการบันทึกบัญชีต้นทุนการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง	☐	☐	
2. สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาต้นทุนและกำไรขาดทุนจากการประกอบอาชีพได้	☐	☐	
3. มีการวางแผนการผลิตเพื่อลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการผลิต	☐	☐	
4. มีรายได้เพิ่ม/มีเงินออม	☐	☐	
5. เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้การจัดทำบัญชีต้นทุนการประกอบอาชีพให้กับชุมชนได้	☐	☐	

ส่วนที่ 3 สรุปผลการประเมินคุณสมบัติ	
เกษตรกรรายนี้	☐ เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาบัญชี
	☐ ไม่เป็น Smart Farmer ต้นแบบสาขาบัญชี

ภาคผนวก 2

ประมวลภาพการดำเนินงาน

โครงการเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557

ประมวลภาพการดำเนินงาน
โครงการเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2557

